

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

EVLİ BİREYLERDE MANEVİYAT İLE ÇOCUK
YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÖNCÜ

İstanbul
Ağustos-2022

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

EVLİ BİREYLERDE MANEVİYAT İLE ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÖNCÜ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

İstanbul

Ağustos-2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Üye Dr. Öğr. Üyesi Orkun Osman BİLGİVAR

Üye Doç. Dr. Ülkü TOSUN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Evli Bireylerde Maneviyat İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın her aşamasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara uyduğumu, tez içerisindeki bütün bilgileri bilimsel ahlak ve usul çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Tuğba ÖNCÜ

ÖNSÖZ

Yapılan bu çalışmada “*Evli Bireylerde Maneviyat ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” amaçlanmıştır.

Tez çalışma sürecimin en başından sonuna kadar yardımını aldığım değerli tez danışman hocam Sayın Doç. Dr. Turgay ŞİRİN’e ve yanımda desteğini her daim hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Besra Taş hocama emeklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Çalışmanın veri edinme sürecinde bilgilerini benimle güvenle paylaşan 478 katılımcıma bilimsel bir alanda yapılan çalışmaya katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Her daim maddi ve manevi desteğini yanımda güvenle hissettiğim biricik eşim Burhan ÖNCÜ’ye, zamanlarından aldığım, buna rağmen beni anlayışla karşılayan çocuklarım Meryem Betül, Hanne ve Mehmet Akif’e, alanda desteğini, güvenini ve motivasyonlarını aldığım arkadaşlarım Zeynep KILIÇLI ve Kıymet ŞAHİN’e, beni yüreklendiren ve cesaretimi arttıran kıymetli arkadaşım Canan AKÇAKAYA KONUKCU’ya , çalışma alanımda beni her daim motive eden kardeşlerim Sümeyye, Şeyma, Rumeysa’ya ve her anlamda yardımına koşan biricik anneme çok teşekkür ederim.

Tuğba ÖNCÜ
İstanbul 2022

ÖZET
EVLİ BİREYLERDE MANEVİYAT İLE ÇOCUK
YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

Tuğba ÖNCÜ

Yüksek Lisans Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Ağustos-2022, 108 sayfa

Bu çalışma evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul’da yaşayan ortaokul çocuğuna sahip 362 (%75,7) kadın ve 116 (%24,3) erkek evli birey oluşturmaktadır. Bu araştırmada nicel araştırma çeşitlerinden ilişkisel model ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak ‘Maneviyat Ölçeği’, ‘Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’ ve demografik bilgi elde etmek için hazırlanmış olan ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu; Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinin alt boyutları arasında da bazı alt boyutlarda anlamlı korelasyonel ilişki gözlenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır. Sonuçta araştırma bulguları literatür çerçevesinde incelenip tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Maneviyat, Çocuk Yetiştirme Tutumları, Evli Bireyler, Aile Danışmanlığı*

ABSTRACT
THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN
SPIRITUALITY AND ATTITUDES OF CHILD REARING IN
MARRIED INDIVIDUALS

Tuğba ÖNCÜ

Master, Family Counselling and Parenting Education

Thesis Advisor: Assoc. Doç. Dr. Turgay Şirin

August-2022, 108 pages

This study was conducted to examine the relationship between spirituality and child-rearing attitudes in married individuals. The sample of the study consisted of 362 (75.7%) women and 116 (24.3%) male married individuals with secondary school children living in Istanbul. In this study, relational model and snowball sampling method were used from quantitative research types. In the study, 'Spirituality Scale', 'Parent-Child Rearing Attitudes Scale' and 'Personal Information Form' prepared to obtain demographic information were used as data collection tools.

As a result of the research, there was a statistically significant relationship between spirituality and child-rearing attitudes in married individuals; A significant correlational relationship between the sub-dimensions of the Spirituality Scale and the Parent-Child Rearing Attitude Scale was observed in some sub-dimensions and the results were reported. As a result, the research findings were examined, discussed and suggestions were made within the framework of the literature

Key Words: *Spirituality, Child-Rearing Attitudes, Married Individuals, Family Counseling*

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	x
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
EVLİ BİREYLERDE MANEVİYAT İLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU . 6	
2.1. Maneviyat Kavramı.....	6
2.2. Din ve Maneviyat İlişkisi	8
2.3. Ailede Maneviyatın Rolü ve Önemi	12
2.3.1. Maneviyat ve Eşler Arası İlişki.....	13
2.3.2. Ailedeki Maneviyatın Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Önemi.....	16
2.3.3. Maneviyatın İnsan Psikolojisi Üzerindeki Olumlu Etkisi.....	17
2.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları	18
2.4.1. Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Faktörler	20
2.4.2. Otoriter ve Baskıcı Ebeveyn Tutumu.....	22
2.4.3. İlgisiz Ebeveyn Tutumu	23
2.4.4. İzin Verici Ebeveyn Tutumu	24
2.4.5. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	24
2.4.6. Tutarsız Ebeveyn Tutumu	26
2.4.7. Demokratik Ebeveyn Tutumu	26
2.4.8. Ebeveyn Tutumlarının Çocuk Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri	27
2.5. Konuyla İlgili Araştırmalar	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	33
3.1. Araştırmanın Modeli	33

3.2.	Evren ve Örneklem	33
3.3.	Ölçme/Veri Toplama Araçları.....	34
3.3.1.	Kişisel Bilgi Formu	34
3.3.2.	Maneviyat Ölçeği	34
3.3.3.	Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (C Formu)	35
3.4.	İstatistiksel Analiz.....	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR.....		37
4.1.	Betimleyici Verilerin Analizi	37
4.2.	Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	41
4.3.	Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular	58
BEŞİNCİ BÖLÜM TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....		61
5.1.	Genel Değerlendirme ve Tartışma	61
5.2.	Öneriler	73
KAYNAKÇA		75
EKLER.....		91
EK1: Bilgilendirme Onay Formu		91
EK2: Kişisel Bilgi Formu		92
EK3: Maneviyat Ölçeği		93
EK4: ANNE BABA ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ (ABTÖ)		94
EK5: ÖLÇEK İZİNLERİ.....		96
EK6: ÖZGEÇMİŞ.....		98

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	37
Tablo 4.2: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) için Betimleyici İstatistikler	39
Tablo 4.3: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) için Cronbach's Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları	40
Tablo 4.4: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	41
Tablo 4.5: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 4.6: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	45
Tablo 4.7: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	46
Tablo 4.8: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Evlilik Yaşına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	48
Tablo 4.9: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Evlilik Süresine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	49
Tablo 4.10: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Dünyaya Geliş Sırasına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	51
Tablo 4.11: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Büyüyen Yere Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	53
Tablo 4.12: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	54

Tablo 4.13: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Aile Tipine Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	56
Tablo 4.14: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Danışmanlık Hizmeti Alma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	57
Tablo 4.15: Maneviyat Ölçeği Puanlarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarıyla İlişkisini İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	59

KISALTMALAR

SPSS : (Statistic Packets For Social Sciencs) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi

ABTÖ: Anne Baba ocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Akt : Aktaran

ev : Çeviren

Ed : Editör

sf : Sayfa

vd : Ve Diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Maneviyatın son yıllarda psikolojide önemli bir etki olarak incelenmesi oldukça dikkat çekicidir. İnsan hayatının fiziki ve ruhsal değişim ve gelişmesinde maneviyatın ve dini öğretilerin etkisinin olduğu çeşitli psikoloji, tıp, psikiyatri çalışmalarında önemli bir yer tuttuğu gözlenmiştir (Ekşi ve Kaya, 2016: 14–20).

İnsanoğlu birbirini tamamlayan iki önemli ana kriterden oluşmuştur. Bunlardan biri insanın maddi yönünü gösteren bedeni, diğeri ise manevi yönünü gösteren ruhudur. Maddi varlığımızın kabiliyet ve ihtiyaçları olduğu gibi manevi varlığımızın da birtakım kabiliyet ve ihtiyaçları vardır. Bu ikisinin bütünü ise bizim irademizi, yaşayış ve inanç tarzımızı belirleyen kişiliğimizi oluşturmaktadır. Kişiliğimiz de insanoğlunun iç ve dış çevreyle olan etkileşiminin yönünü belirler (Cüceloğlu, 2005: 403–406).

Bir tohum toprağa atılıp tabiatına uygun gerekli şartlar bularak filizlenip büyüdüğünde, tohumunda olan zengin içeriğini ortaya çıkarır. İnsanın da şahsiyet olması tüm bu süreçlerden geçerek aslını gerçekleştirmesiyle olur. Aslını gerçekleştirmenin en güzel yolu, çocuğun doğup büyüdüğü, hayatı tanıdığı ve aynı zamanda toplumsal yönü de bulunan bir aileye sahip olmasından geçer. Ailede çocuğun her tür ihtiyacı yerinde ve zamanında karşılandığında şahsiyetinin sağlam temellerini burada atacaktır. Ebeveyn olarak çocuğun karşısında ne kadar sağlam, tutarlı ve olumlu bir aile varsa ailenin fotoğraf makinası durumunda olan çocuk da ebeveynini o kadar örnek edinecektir (Şentürk, 2010: 155). Milton Greenblatt'ın dediği gibi: “İlk başta anne ve babalarımızın çocukları sonra çocuklarımızın anne ve babası oluruz. Daha sonra anne ve babamızın anne ve babası, en sonunda da çocuklarımızın çocukları oluruz” (Dodurgalı, 2010: 410).

1.1. Problem

Kişinin hem bireysel hem de sosyal yönünün gelişiminde etkisi olan, bireyin doğumundan ölümüne uzanan süreç içerisinde toplumda büyük yeri olan ailenin önemli olduğu tüm toplumlarca bilinmektedir (Cüceloğlu, 2011: 37). Aileyi oluşturan kadın ve erkek arasındaki ilişki ve iletişimde aile kurumunun mutluluğu amaçlayan bir kurum olması önceliklidir (Üncü, 2007: 3).

Medeniyetin ve insanlığın büyümesiyle beraber ailelerin hayattaki rolü oldukça yüksektir. Bir çok değişikliğe uğramasına rağmen aile kendi öz yapısını korumaya devam etmektedir (Özabacı ve Erkan, 2017: 1). Aile insan hayatının toplumsal yönünü şekillendiren vazgeçilmez kurumlardan biridir. Le Play aileyi toplumun en küçük birimi olarak ifade etmiştir (Frankl, 2014: 253). Aileyi oluşturan bireylerin yaşamlarında farklı problemlerle karşılaşp bunların karşısında sorunlara çözüm odaklı yaklaşarak farkındalık geliştirmeleri ve birbirlerine yardımcı olmaları aileyi bir arada tutan bağıdır (Üstündağ, 2014: 115).

Teknolojinin modern dünyada aile içi ilişkilerdeki bağları zayıflatan, bireylerin birbirlerini anlamalarını engelleyen ve iletişimin unsurlarından biri olan dinleme becerisini de gittikçe azalttığı bir gerçektir. Aile bağlarının azaldığı durumda kendisini bir yere ait hissetmeyen ailenin üyeleri, kendisini kabullenen yakın bir arkadaş grubuna mensubiyet hissederek içindeki boşluğu doldurmaya çalışması da bu sorunlardan biridir (Yılmaz, 2020: 2). Çocuğun aidiyet duygusunun sağlıklı gelişebilmesinin en temel faktörü kendisini aile içerisinde değerli ve dikkate değer biri olarak hissetmesinden geçer. Bu gerçekleşmediği takdirde kişi ailesinden koparak farklı gruplardan kabul alma yoluna geçebilir (Güneş, 2015: 21–27).

Modernleşmenin getirdiği kaosla birlikte belirginleşen bireyselleşme, ailenin sahip olduğu inanç ve değerlerin çöküşü, mahremiyetin kaybolması, aileyi oluşturan fertler arasındaki iletişimin kopuklaşması ve zamanla ortadan kalkışı, ailedeki rollerin değişime uğraması, ailenin ihtiyaç odaklı değil de daha çok tüketim odaklı yaşamaya başlamasıyla birlikte ortaya birçok olumsuz durumlar çıkmıştır. Buna ilaveten modernleşmenin getirmiş olduğu olumsuz etkilerden ve yok oluşlardan en önemlisi de ailelerin parçalanması, boşanma oranlarının artışı, dinin ailede pasif hale getirilmesi gündem oluşturmaktadır (Göcen, 2014: 214–215).

Aile içerisinde yaşanan çatışmaların bir neticeye kavuşması için aile bireylerinin beraberce dini ritüellerde yer aldığı görülmüştür (Park & Paloutzian, 2013: 389).

Ailenin fiziksel ihtiyaçlarından daha çok kendi içindeki değer dünyası, hayata yüklenen anlam, mutlu bir aile oluşturmak, aileyi çok boyutlu olarak inceleyen manevi aile danışmanlığının hedefidir (Ağırbaş, 2017: 22).

Sonuç olarak araştırmanın temel problemi “Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir”. Böylece bu araştırmanın temel problem cümlesini; evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın amacı; evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıda belirtilen sorulara cevap aranacaktır.

Temel Problem: Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt Problem 1: Evli bireylerde maneviyat ile demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, evlilik yaşı, evlilik süresi, dünyaya geliş sırası, büyüyen yer, çocuk sayısı, aile tipi, danışmanlık hizmeti alma durumu) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt Problem 2: Evli bireylerde çocuk yetiştirme tutumları ile demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, evlilik yaşı, evlilik süresi, dünyaya geliş sırası, büyüyen yer, çocuk sayısı, aile tipi, danışmanlık hizmeti alma durumu) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Tezin konusu, evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Bu bağlamda bireylerin evlilik hayatlarında maneviyat bakış açıları göz önünde bulundurularak, eşlerin çocuklarını yetiştirmeleri ve eğitmelerindeki çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisine bakılacaktır.

Çocuk yetiştirmek, kitaptan bakarak yemek pişirmeye benzemez. Kitabı okuyan herkes mutlaka ortaya bir yemek sunacaktır. Ancak ortaya kaliteli bir ürün çıkarmak ustalık gerektiren bir durumdur. Ebeveynler de kendilerine emanet olarak verilmiş çocuklarını işlerken adeta bir nakkaş ustası gibi hareket etmeleri uygun olur. Bunun için de öncelikle ebeveynlerin kendi ruh dünyalarını ve maneviyatlarını gözden geçirip iç dinamiklerini sağlamlaştırırken, akabinde de çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutum ve davranışları yansıtabilirler.

İnsanlık ailesinin tohumu çocuklarla atılır. Çocuklarımız toplumumuzun mihenk taşı olduğundan onların yetiştirilişinde sadece çocuğun içinde büyüdüğü çekirdek ailesi değil aynı zamanda çocuğun sosyalleştiği alanlarında etkisinin olduğu oldukça dikkat çekicidir. Yapının sağlamlığı temelin sağlam olması ile alakalı bir durumdur. Bunun

için çocuğu yetiştiren ebeveynlere büyük bir görev düşmektedir. Evli bireylerin sahip oldukları maneviyat ve öğrenmiş oldukları çocuk yetiştirme tutumlarının farklılık arz etmesi yetiştirilecek olan çocuk üzerinde önemli bir tesir gücüne sahiptir.

Bu araştırma ortaokul çağında en az bir çocuğa sahip olan ebeveynler üzerinde uygulanacaktır.

Bu çalışma evli bireylerde maneviyat düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürde ilk çalışma olup bundan sonraki yapılacak olan akademik çalışmalara da kaynaklık edeceği umulmaktadır.

Değişen dünyada gün geçtikçe olumlu ve olumsuz anlamda değişimler ve gelişimler biz insan hayatında oldukça etkilidir. Ferdi olarak etki gösteren bu değişimleri, aile düzeyine çıkardığımızda daha derin ve ciddi anlamda izler bırakabilmektedir. Yapılan bu çalışma çerçevesinde evli bireylerde maneviyatın çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki önemi incelenmiştir.

1.4.Varsayımlar

1. Araştırmada yer alan örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapıldığından çıkacak sonuçlarında güvenilir sonuçlar vereceği varsayılmıştır.
3. Araştırmaya katılan bireylerin, kendilerine verilen ölçme araçlarını içtenlikle, doğru ve objektif olarak cevaplandıkları varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği evli bireyler ile sınırlıdır.
2. Araştırma Türkiye’de ikamet eden evli bireylerden ve araştırmaya gönüllü katılım sağlayan 478 birey ile sınırlıdır.
3. Araştırma pandemi sürecinde yapıldığı için çıkan veriler bu süreç ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma verilerinin toplanılmasında Covit-19 sebebi ile katılımcılara ulaşma noktasında sıkıntılar yaşanmıştır. Dolayısıyla erkeklerin örneklemdaki oranı düşük kalmıştır. Bu kadın erkek oranı eşit ya da erkek oranının daha yüksek düzeyde olduğu bir örnekleme de tekrarlanabilir.

5. Araştırmanın uygulama bölümünde elde edilen veriler, uygulanan Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ve puanlar ile sınırlıdır.
6. Bu araştırmada bulgular 2021-2022 yılı ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİ BİREYLERDE MANEVİYAT İLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU

2.1.Maneviyat Kavramı

Maneviyat kavramı Türkçeye Arapçadan geçmiş bir kavram olup farklı tanımlamaları içermektedir. Bunları inceleyecek olursak; “soyut, maddi olmayıp gönül tarafından idrak edilen, inanmak ile ilgili olan” (Püsküllüoğlu, 2004: 657; Seyyar, 2010: 31; TDK, 2019); “manevi şeyler, madde ile alakalı olmayan, düşünce ve zihinle ilgili olan şeyler” (Topsakal ve Çelik, 1996: 1898), “maddi olmayan doğaüstü güçler, kuvvetler” (Tuğlacı, 1979: 1844), “madde ve cisimle alakası bulunmayan, ruh ve mana ile ilgili olan hususlar, manevi şeyler-çeşitli güçlükler tehlikeler karşısında inanç ve ahlaki değerlere bağlılıktan doğan dayanma gücü, ruh kuvveti, moral” (Ayverdi, 2005: 1931) şeklinde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Nitekim manevi şeyler, genellikle “ruha ve hisse; buna bağlı olarak da inanca ait şeyler” (Doğan, 2001: 876) olarak ifade edildiğinden “maneviyat” kişinin ruh hali, iç dünyası, inançlarını, ahlaki değerlerini, duygu ve düşüncelerini içeren bir terim olarak yer almaktadır (Düzgüner, 2013: 10). Seligman ve Petersan maneviyata anlam ve inancı da ekleyerek “evrenin yüksek gaye ve anlamına uygun inançlara sahip olma” olarak tanımlamışlardır (Peterson & Seligman, 2004: 30). Pozitif psikolojinin kurucu isimlerinden Seligman (2007: 39) maneviyatın pozitif psikolojinin ana öğelerinden biri olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğunu söylemiştir.

Literatürde maneviyatın farklı tanımları da bulunmaktadır. Doyle (1992: 303) maneviyatı temelinde varoluşsal bir anlam arayışı olan, dinde ve kutsal uygulamalarda manevi inanç şeklinde yeri olan boyutsal bir kavram olarak ele alır.

Birey kendi iç dünyasının etkisinde olduğu kadar aynı zamanda yaşamış olduğu çağın teknoloji, sağlık...vb. gelişmelerin de etkisindedir. Bu etkilerin nedenleri psikolojik araştırmalarla incelenmektedir. Toplumsal hayat ve akademik çalışmalarda incelenen maneviyat terimi, aynı zamanda psikoloji dünyasında da maneviyat içerikli çalışmaların artışına katkıda bulunmuştur. Alan yazında maneviyatın yeni anlamlar kazanması, alanda bir duyarlılık oluşturmuş ve kültürlerarası akademik karşılaştırmalar giderek önemini arttırmıştır (Düzgüner, 2013: 7).

Kişinin Allah ve dünya ile bağlantısını ve kişilerarası ilişkilerde başkalarıyla olan ilişkisini düzene koymada ve şekillenmesinde inanç sistemlerinde maneviyatın yeri oldukça önemlidir. Kişinin yaşam boyunca yaşamış olduğu kaygı seviyesini en aza indirmede, ona güven duygusu vermede, yaşamın kaosundan kurtarıp hayata dair bir anlam inşa etmede maneviyat insanlara bir çıkış ve güven duygusu oluşturmaktadır (Prest & Keller, 1993: 138).

Vaughan (1991: 105) bireyin aşkın deneyimler ve ruhsal ihtiyaçlarla dünyaya geldiği ve bununla beraber ruhsal ve psikolojik sağlığın birbirinden ayrılmaz iki unsur olduğunu Abraham Maslow'un görüşlerinden de etkilenecek bu alana katkı sağlamıştır. Hayata iyi uyum sağlamış maneviyat duygusuna sahip kişilerin psikolojik olarak sağlıkları vurgulanmıştır. Maneviyat herhangi bir zümrenin inanç sisteminin özel mülkiyeti olmayıp, pratik ve kolektifliği ile dini kurumlar olsun ya da olmasın tüm inançlardan ve kültürlerden tüm bireylerin hayatlarında yer alır.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda maneviyatın daha çok çalışıldığı alan sağlık olmuştur. Maneviyatın hayatın amacı ve anlamı ile alakalı olarak ilişkisinin bulunması ve kişinin iyi oluşu ile ilişkilendirilmesi söz konusudur.

Maneviyat kavramını;

- Dini değerler ve inanç sistemi olarak maneviyat,
- Yaşamın amacı, anlamı ve başka kişilerle ilişki kurma olarak maneviyat,
- Dini olmayan inanç ve değerler sistemi olarak maneviyat,
- Metafiziksel ya da aşkın fenomenler olarak maneviyat

şeklinde dört ana başlık altında toplanmıştır (Sessanna, Finnell & Jezewski, 2007: 256).

Cicirelli (2011: 127–129) maneviyatı din ve din dışı olarak tanımlayıp ikiye ayırır.

1. Dini maneviyat: Doğaüstü bir Tanrı'ya bağlanma ve bununla beraber kişinin ahiret hayatına bağlandığında deneyimlediği olağan duygusal tecrübedir.
2. Dini olmayan maneviyat: Bilimsel inanca dayanan, kişinin kendisinden daha kuvvetli gördüğü biriyle ya da nesne ile kurduğu ilişki ve aydınlatıcı bir fikri deneyimdir.

Maneviyat kavramı psikolojinin bir bilim dalı olarak ortaya çıktığı dönemlerde din kavramının kapsamı altında yer alırken anlam sınırlaması olmuş fakat son zamanlarda din teriminin kurumsal yapıyla birlikte değerlendirilmesi sonucunda maneviyat

kavramı daha farklı bir boyuta geçerek genişlemiştir (Düzgüner, 2013: 57; Esendir, 2016: 21).

Dudley (2016: 9)'in de belirttiği gibi kişinin ölçülebilir ve gözlemlenebilir davranışlarının yanında ölçümlenemeyen ve gözlenemeyen bir takım davranış örüntüleri de bulunmaktadır. Bireyin ölçülemeyen davranışlarını bilimsel açıdan ispat etmek mümkün olmadığından ve bunun yanı sıra kişinin ihtiyacı olduğundan evrensel ve kişisel tecrübelerle şekil alması ile bireye has olan karmaşık bir terimdir.

Her insan manevi yönüne katkı sağlamak ve ruhunu doyuma ulaştırmak amacı ile herhangi bir dine inanmadan da maneviyattan yararlanabilir. Bu sebeple maneviyat bir kesime ya da bir dine has olan bir terim olmaktan öte tüm bireyler tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olan evrensel bir terimdir (Elkins, 2007: 137–152).

Jung (1998) “Psikoloji ve Din” adlı kitabında insan ruhunda maneviyatın ve dinin önemli bir yeri olup kişinin bütüncül olmasını sağlayan bir yeri olduğu, aksi taktirde maneviyatı içermeyen yaklaşımların ise eksik olduğunu ileri sürmüştür.

Manevi ve dini yönelim toplumda insan yaşamını olumlu anlamda geliştirici ve iyileştirme noktasında bir etkiye sahip iken bazen de olumsuz insan davranışlarının tedavisi noktasında yavaşlatıcı bir role sahiptir (Arslan, 2009: 115).

2.2.Din ve Maneviyat İlişkisi

Maneviyat ve dine dair incelemeler 21. yüzyıl itibari ile psikoloji biliminde görülmeye başlanmıştır. 1994 – 2001 arasında PsychINFO ve Medline veri bankasından alınan sonuçlara göre eskiye nazaran maneviyatın ve dinin sağlıkla ilişkisi üzerine araştırmalar oldukça yükselmiştir (Park & Paloutzian, 2013: 62).

21.yüzyıl'dan önce maneviyatın 1900'lü yılların bitimine kadar “insanla Tanrı arasındaki bağ” anlamına geldiği için dindarlık ve din kavramları ile birlikte kullanıldığı bilinmektedir (Gross, 2006: 424). 21. yüzyıldan itibaren bu bilinç farklı bir boyut olarak değişim göstermeye başlamıştır (Düzgüner, 2013: 15).

Maneviyatı tanımlayan günümüzdeki çoğu yazar maneviyat ve din kavramının farklı olarak ele alınması gerektiğini savunur (Dudley, 2016: 1; Wiedmeyer, 2013: 9; Yeşilkayalı, 2016: 229). Buradaki düşünürlerin geneli maneviyatın bireyin deist, ateist gibi inanç sistemine sahip olup kişinin hem dini hem de dini eğilimli olmayan bir tanım olma konusunda hemfikirdirler. (Yeşilkayalı, 2016: 229). Maneviyat kavramı maneviyatı içerdiği halde dini olmayan duyguları da içermesi sebebiyle din

kavramından daha geniş bir kavram haline gelmektedir (Tiliouine, Cummins & Davern, 2009: 60).

Maneviyatla ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında, din ve maneviyatın birbirinden farklı kavramlar olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, ikisinin de birbirinden beslendiği yerlerin olduğu dikkat çekmektedir. Din daha çok sosyal ve bireysel sınırları, kuralları düzenleyen olarak görünürken; maneviyat ise daha çok kişideki anlam arayışı, hayata bakışı, kişisel tecrübeyi, bilinç üstü duyarlılığı içermektedir. Maneviyat insanların yaşamlarında kutsallığına inandığı şeyleri farklılaştırmak için kendilerini anlam arayışına soktukları bir süreçtir (Şirin, 2018: 1290). Maslow (2013: 29) eserinde bu tanımı “anlamaya duyulan bilişsel gereksinim” olarak ele almaktadır.

Din ve psikoloji kavramı ilk zamanlarda birbirlerini tamamlayan bir bütünün parçaları gibiydiler. Fakat daha sonra pozitivist düşüncenin etkisi ile psikoloji dinden ve maneviyattan ayrılarak daha bilimsel olmaya başlamış, din ve psikolojinin birbirinden ayrılmasını sağlamıştır (Sayar, 1995: 28).

Sekülerleşmenin 19.yüzyılda sanayi çağı ve toplumda modern bir din algısının oluşmasına sebebiyet vermesi ile S.Freud, K.Marks, M.Weber, A.Comte gibi düşünürler indirgemeci bir yaklaşımla dinin yaşanılan hayat ile irtibatının kesilmesini sağlamışlardır. Böylece maneviyat dinden ayırıştırılarak ayrı bir kavram olarak ele alınmaya başlamıştır. Fakat dinin kurumsal boyutta bir işlevinin olmasının yanı sıra bireyin hayatta varoluşsal yolculuğunda sorularına ve sorunlarına cevap aradığı da bilinen bir gerçektir. Kısacası kuramcıların savunduğu gibi dinin ortadan kaldırılması gibi bir durum olmamakla beraber bilakis kutsalın çeşitli şekillerde hayatta yer alması beklenmektedir (Köse, 2006: 57–68).

Bir başka açıdan bakacak olursak insanlarda maneviyatın oluşturduğu anlam, kendi kişisel deneyimlerinin manevi yönü ile ilişkisini yansıtır. Bundan ötürü dini inanca sahip olan bireyler maneviyatı; dindarlık, Allah inancı ve Allah ile ilişkiler, dinin sorumluluklarını yerine getirmek olarak bağdaştırmışlardır. Fakat yaygın kanaate bakıldığında maneviyat kavramının yalnızca dindar kişilere has bir durum olmasından da öte herhangi bir dini inanca sahip olmayan bireylerin de manevi değerlerinin olduğu görülmektedir (Çetinkaya, Altundağ ve Azak, 2007: 47; Kızılırmak, 2015: 41; Yılmaz ve Okay, 2009: 50).

Zinnbauer (1997: 549) kişilerin hem dindarlık ve maneviyatlarını nasıl konumlandıklarını, hem de bireylerin dindarlık ve maneviyat terimlerini içinde

bulundukları psikososyal durumlar ve farklılaşan demografik bilgiler ile ne tür ilişkisi olduğunu ortaya çıkaran bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın sonucunda maneviyat ve dindarlık terimleri arasında yakın bir ilişki olmasına rağmen farklılıkların da olduğunu kanıtlamıştır (Mathews, 2019: 330).

Dindarlık ve maneviyat birbirinden farklı iki kavram olarak ele alınmıştır. Maneviyat dine kıyasla kişinin içsel ve kişisel deneyimleri ile ilgili iken; din ise daha çok kurumsal boyut ile ilgilenir. Buradan yola çıkılarak literatürde maneviyat ve dindarlığın birbirinden farklı iki terim olup maneviyatın dine nazaran sosyal ilişkilerden bir derece daha uzak kaldığı ifade edilmiştir (Düzgüner, 2013: 1). Dinin daha çok toplumsal ve kurumsallaşma yönünün olduğunu söyleyen Kintner ve Dein (2014: 741) maneviyatlı olmak için dindar olmayı zorunlu görmez. New age (yeni çağ) araştırmacılarının bir kısmına göre de maneviyatın tabiat ile yakın temasta olup yüce bir yaratıcı ile çok az temas kurmayı içerdiği görüşü bulunmaktadır. Paloutzian & Park (2013: 67)'de ortaya çıkan New age, yeni inanç sistemleri ve dini eğilimleri 1980 sonrası ortaya çıkan akımlar olarak ele alır. Zembilci (2017: 14) de çalışmasında New age akımından olanların maneviyat kavramını kullandığını söylemiştir.

Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde iki sebepten dolayı maneviyat ile din kelimelerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki, iki kavram arasındaki benzerlik olarak ikisinin de aşkın olan ile ilişkisinin olmasıdır. Diğer bir yönü ise ikisinin de insanın umut, uzlaşma, adalet, alçakgönüllülük ve affedicilik gibi yönlerine vurgu yapmasıdır. Diğerisi ise ruh sağlığını ölçmede kullanılan iyi oluş, anlam ve amaç, sükûnet gibi maddelerin içermediği ölçeklerin kullanımı sonucunda maneviyat ölçüldüğünde, maneviyatın değerlendirilmesi dini ölçen maddeler kullanılarak elde edilmektedir (Delgada, 2005: 157; Koenig, 2008: 351).

Genellikle maneviyatın Tanrı ya da daha yüksek bir güce inanıp O'nunla birebir ilişkiye sahip olmak olarak tanımlanmıştır. Dindarlıkta ise buna ek olarak bir dinin inanç sistemine bağlı olmak için kiliseye gitmek, kilise üyeliğine sahip olmak gibi kurumsal inançları da içermektedir. Katılımcıların çoğu kendini hem dindar hem de maneviyatlı gördüğünü söylemiştir (Zinnbauer, vd., 1997: 561). Maneviyat kavramı esasta kutsalın öznel bir deneyimi olarak ele alınırken, din ise kurumsallaşmış inanç ve doktrinlere üye olmayı içermektedir (Vaughan, 1991: 105).

Kısacası bireyin dindarlığını ya da maneviyatını ölçmek onun sahip olduğu ideoloji ve dünya görüşünden ayrı düşünülemez. Nitekim bunlar bireyin kavramlarını oluşturmasında etkin bir rol oynamaktadır (Zinnbauer, 1998: 5).

Özdoğan (Özdoğan, 2005a, 2005b) din ve maneviyat terimlerinin farklı anlamlarda kullanılabildiğini öne süren ilk çalışmalara öncülük etmiştir. Nitekim Özdoğan (2005a: 70) maneviyatı “insanın var edenle kurduğu bağ” olarak tanımlayarak maneviyatın ilahi bir kaynaktan ari olmadığı vurgusu yapılmıştır. Özdoğan’a göre insanın Yaratan ile bir iletişim kurmasının yolu önce kendiyile olan içsel yolculuğunu sürdürmekle gerçekleşir.

Uzun yıllardır dindarlık ve maneviyat kavramları hususunda araştırmacılar her iki kavramın da farklı yönleri olup çok boyutlu oluşuna dikkat çekmiştir (Moberg, 2002: 47–60).

Geçmişte maneviyatın dini grup liderlerince konuşulan bir terim olmasından dolayı din ile maneviyat birbirine karıştırılan terim olmuştur (M. Yılmaz, 2011: 64).

Modernleşen toplum ve insanla birlikte kelime ve kavramların içerikleri de ciddi anlamda değişikliğe uğramıştır. Birbirinden ayrılmaz iki kavram olarak görülen dindarlık ve maneviyat modernleşmeyle birbirinden ayrılmıştır. Dinin ahlaki boyutunda bir düşünüş olup sadece ibadet boyutu olan bir konuma geçiş yaptığı vurgulanmıştır (Yapıcı, 2018: 84).

Dindarlık-maneviyat ilişkisini dört kategoride incelemek mümkündür:

1. Maneviyat ve dindarlığı kuvvetli olanlar: Bu kategoride olanların toplumsal dini yaşama bağlarının yanında bireysel boyutta da bağları yüksektir. Örneğin bu tarz kişilerde dinin hem toplumsal hem de bireysel vecibelerinden olan namaz, hac ve oruç davranışlarının yanında aynı zamanda bireysel olarak dua etme ve Kur’an okuma gibi uygulamalar da görülmektedir. Halk dindarlığı yüksektir.
2. Maneviyatı zayıf olup dindarlığı güçlü olanlar: Bu kişiler dine kurumsal anlamda bağlı olup tasavvufi ve avam dindarlığına uzaktırlar.
3. Dindarlığı zayıf fakat maneviyatı güçlü olanlar: Maneviyatları güçlü olup kurumsal anlamda dinle bağlılığı pek önemsemezler. Günümüzde namaz ve oruç gibi ibadetleri yapmak yerine daha çok toplumda mevlit, türbe...vd dini ritüelleri yerine getirirler.
4. Hem dindarlığı hem de maneviyatı eksik olanlar: Pozitivist ve seküler hayat tarzını önceleyerek dünyevileşmişler, din ve maneviyatla irtibatlarını yüksek oranda bitirmişlerdir (Büssing, Ostermann & Matthiessen, 2005: 4–9).

Maneviyat kavramı Batı menşeli incelendiğinde Türkiye’de yapılan araştırmalardan farklı bir boyuta sahip olduğu gözlenmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar sonucunda

maneviyat ve dinin birlikte algılandığı, batıda ise maneviyatın daha çok dini kurumlardan uzaklaşıp kişinin kendi bireysel deneyim ve tecrübelerinin eğilimi olduğu kanıtlanmıştır (Yücer ve Erol, 2019: 83).

2.3.Ailede Maneviyatın Rolü ve Önemi

Tarhan'ın (2018: 124) “Son Sığınak Aile” adlı kitabında yazar Mark Twain’in *“Aile toplumun özüdür. Onu tahribe yönelen her şey toplumun tahribine yönelmiş demektir”* sözünden bahsetmesi ailenin toplum nazarında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.

Modern dünyada ailenin olumlu ve olumsuz anlamda değişiminin birçok sebepten kaynaklandığı göz önünde bulundurularak aile ile ilgili araştırmaların yapılması büyük önem arz etmektedir. Psikolojik, manevi ve toplumsal açıdan insanı düşündüğümüzde manevi değerlerin aile içerisinde etkisinin giderek kaybolması ile ailenin işlevselliğinin yitirildiği görülmektedir (Ergeshkyzy, 2012: 67).

Aile içi ilişkilerde meydana gelen sorunların çözümünde ve boşlukların doldurulmasında maneviyatın önemli bir yeri vardır. Eşlerin Yaratıcı tasavvurlarını kendi ilişkilerinde güven noktasına yansımaya etki edip etmediği merak konusudur (Yılmaz, 2020: 4).

Aile hayatın anlam ve amacı yönünden ele alındığında, eşlerin günlük hayatlarında karşılaştıkları çeşitli sorunlarda maneviyat bu anlam ve amaçtan yoksun düşünülemez (Özdoğan, 2009: 162; Yavuzer, 2011: 214).

Kişiyi çevresindeki insanlar ile ilişkilerini ve etkileşimlerini inceleyen psikoloji temelli bir yaklaşım, aynı zamanda maneviyatı da barındıran bir değer içerir (Aydın, 2004: 17). Ruhsal unsurumuzun kişiliği kapsayıcı ve tamamlayıcı önemli bir yeri vardır. Bu ruhsal unsur kişinin dini kimliğinin gelişiminde de önemlidir (Hökelekli, 1993: 187; Uysal, 1996: 27).

Dini hassasiyeti olan çoğu ailede, Allah insanların hayatına kişilerarası ilişkileri düzenlemede ve gündelik hayatta etkin rol oynamada etkilidir. Terapist psikolojide dini inançların içeriğinden çok, Allah ile kişilerarası ilişkinin boyutuyla ilgilenmeye başladığında, iyileştirme sürecinde bunun etkisi görülecektir (Griffith, 1986: 612). Manevi deneyimin her alanda olumlu etkilerini söyledi Gordon Allport, Abraham Maslow, Erich Fromm ve Eric Erikson gibi önemli kişilerde bulunmaktadır (Aydın, 2004: 15–29).

Maneviyat her ailenin içinde fertleri birbirine bağlayan bir çimento görevi üstlenip aile bağlarının kuvvetlenmesini sağlar. Bu bağlamda aileyi dış etkenlerden koruyup kuvvetlendirecek tek şey maneviyat ve anlamdır. Ailenin karşılaştığı bir takım problemlerin çözüme ulaşmasında manevi bakım hizmetleri önemli bir rol oynar (Seyyar ve Özdemir, 2008: 54–77). Bireye hayatında anlamsızlığın getirdiği karmaşık meselelerde olumlu ve anlam üzerine bir çözüm bulma hedefi taşıyan logo terapinin maneviyatı da önemli bir etki alanı olarak gördüğü hususu dikkate değerdir (Bahadır, 2000: 473). Din ve aile her zaman birbirini etkilemektedir. Çocukluktan itibaren kişiler ailenin dini ritüellerini aile içinde deneyimleyerek elde ederler. Çocuğun dini tercihinde ailenin maneviyatı yaşayışı ise etkin bir role sahiptir (Müftüler, 2016: 94). Avrupa ve kuzey Amerika’da Pendleton ve Polomanın 1990’da yapmış olduğu çalışmada dindar kişilerin dindar olmayan kişilere nazaran daha yüksek yaşam memnuniyeti ve mutluluğa ulaştıklarının sonucuna ulaşmıştır (Tiliouine & diğerleri, 2009: 56).

2.3.1. Maneviyat ve Eşler Arası İlişki

Eşler arasındaki sağlıklı iletişim, çocukların manevi yönden gelişimleri için olumlu bir kriterdir (Hökelekli, 2011: 289).

Eşler kadın ve erkek olarak farklı ve benzer özellikleri olmasına rağmen birbirlerini tamamlayıcı niteliklere sahiptir. Mutlu bir evliliği yakalayabilmek sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal olarak da mutluluğu beraberinde barındırmaktır. Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesinde “Çocuğa beden, zihin, ahlak ve özgürlük içinde gelişebilmesi için yasalarla ve başka imkanlarla kolaylıklar sağlanmalıdır” şeklinde belirtilmiştir. Bu çerçevede sağlıklı bir aile yapısı oluşturma yolunun mutlu ve huzurlu bir ebeveyne sahip olmakla elde edileceği vurgulanmıştır. Anne-babalar, çocuklarını kendi iç disiplini sağlayabilen, kendine ve çevresindekilere karşı öz saygısı yüksek kişiler olarak büyütmeleri, çocuklarıyla kuracakları iletişim diline bağlıdır. Aile içinde iletişimin birinci basamağı önce karşısındakini dinlemek ve onu anlamaya çalışmakla gerçekleşir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 145–149).

Dinleme ebeveyn ile çocuk etkileşimini kolaylaştırır. Sevgi ve güvenin hâkim olduğu bir ortamda büyüyen çocuklar etraflarına da güveni ve sevgiyi aşılayan birer yetişkin olacaklardır. Ebeveynler çocuklarını büyütürken çocuk yetiştirme tutumlarını kullanırlar. Ebeveyn ve çocuk davranışları arasındaki etkileşimi konu edinen

araştırmalarda, çocukta olumlu duygusal, zihinsel ve sosyal gelişmeye yol açan davranış örüntüsünün baskıcı olmayıp hoşgrl ve esnek davranabilen anne babalar ile gerçekleşeceğini göstermiştir. Tam tersi ailesinde katı kurallar hâkim olup baskıcı bir aile ortamında büyüyen çocuklarda ise kendini ve çevresini denetleyemeyen, doyumsuz, sevgi açlığı çeken, agresif davranışlar gözlemlenmektedir (Baltaş, vd., 2010: 116–124).

Solmuş (2011: 39) kitabında aile içi ilişkilerin  ayağından söz etmektedir: Birincisi; anne ve ocuk arasındaki ilişkinin çocuğun davranışları üzerindeki yansımasıdır. İkincisi; eşler arasındaki ilişkinin ebeveyn ve ocuk arasındaki ilişkiye yansımasıdır. ncs ise çocuğun çevresindekileri gözlemleme aracılığıyla davranış edinmesidir. Buradan da yola çıkılarak ocuk kendi davranışlarını oluştururken ebeveynini rol model alacaktır.

Aile danışmanlığının önemi, dünyaya gelen bireylerin ilk aile ortamında kişiliklerini oluşturmaları ve nesilden nesile kalıtsal ya da deneyimler sonucu ile aktarılan ebeveynlik modelleri, aile içi iletişim ve aileyi oluşturan bireylerin geliştirmiş oldukları etkileşimleri, bireyin psikolojik sağlamlılığı açısından önemlidir. Yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye’de manevi yönelimli aile danışmanlığının daha başlangıcında olunuşu göz önünde bulundurulduğunda, aile sorunlarına maneviyat ve din merkezli çözüm bulmak isteyen danışanlara yönelik maneviyat yönelimli terapi alanları üzerinde çalışmanın gerekli olduğu ortadadır. Bunun için bireyin içinde bulunduğu toplumu da göz önünde bulundurarak kültür, inançlar ve manevi yaklaşımlar hususunda nitel alan araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır (Turgut ve Ekşi, 2020: 106). Nitel odaklı çalışmaları gerçekleştirmenin yolu da bireyin sahip olduğu manevi çeşitlilik ve kültürel kavramlar göz önünde bulundurularak hareket etmekten geçmektedir (Yeşilkayalı, 2016: 235).

Maneviyat, hayata anlam kazandırma ve umutsuzluğu önemli oranda azaltma gibi bir öneme sahiptir (Uysal ve Ayten, 2009: 327). İnsan anlama tutunmadan hayatta sağlıklı yaşayamaz ve bunun için bir anlam arayışına ihtiyaç vardır. Kişinin hayatındaki anlam yoksunluğu bir çok kaosa yol açacaktır (Ayten, 2015: 64). Bireyin değerlerinin ve dengesinin sarsılması ile meydana gelen ve anlamsızlık olarak nitelendirilen anominin asıl nedeni anlamsızlıktır. Bunun yanında manevi krizler, amasızlıklar, ve duygusal boşluklar da görülebilir (Ekşi ve Kaya, 2016: 99).

Maslow, “...Freud sanki psikoloji ilminin hastalıklı yarısını anlatmıştı. Bize ise sağlıklı diğer yarısı ile bu ilmi tamamlamak düşünüyor...” diyerek manevi danışmanlığın önemini ortaya koymuştur (Maslow, 1968: 5).

Fizyolojik ve psikolojik sıkıntılarla baş edebilme becerisi, yaşamı daha anlamlı kılma çabası daha çok maneviyatı yüksek kişilerin sağladığı bir durumdur (Lin & Bauer-Wu, 2003: 69–80). Müslüman kişilerde ise bu durum ibadetler boyutu ile huzur ve rahatlama hissi ile sağlanır (Khan, 2006: 21–42). Dua etmek de kişideki psikolojik rahatsızlığı azaltır ve bireye bir gevşeme sağlar (Ahmed & Amer, 2015: 97).

David ve Stafford (2015: 232) çalışmasında kişinin Tanrı ile olan ilişkisinin, eşler arası iletişimde evlilik kalitesini arttırmada önemli bir etkisi olduğunu söylemiştir.

Çiftler arasındaki ilişkiye bakıldığında benzer fikirlere sahip olan eşler, benzer fikirlere sahip olmayanlara nazaran ilişkilerinden daha fazla doyum almıştır (Berkson ve Sayar, 2013: 69). Eşler arasında çatışmayı çözüme ulaştırmada en önemli faktör amaç birliği ve erdemli ilişkilerdir. Dindarlığın eşlerin amaç birliğini sağlamada ve ilişkilerinde sorunların çözülmesi noktasında etkisini göstermesi ile çatışma öncesi sorunun ortaya çıkması engellenmiş olur. İbadetler, kişinin Tanrı’ya sığınarak ve dua ederek sorunlarıyla baş edebilme becerisi sağlar. Son aşamada Tanrının önerdiği affetme erdemliliği devreye girerek hem Tanrı’ya hem de eşe bağlanma hususunda sadakat duygusunun öne çıkmasını destekler (Lambert & Dollahite, 2006: 447). Yapıcı (2018: 79)’nın 37 kişi üzerinde yaptığı araştırmasından çıkan üç sonuçtan birincisi; eşler arası anlaşmazlıkları çözüme ulaştırmada maneviyatın önemli bir yere sahip olduğudur. İkinci sonuçta ise, maneviyatın bu anlaşmazlıkları çözme noktasında bağlamsal ve durumsal şekilde devreye girmesidir. Son olarak ise maneviyatın kişiler nezdinde etkisini yitirerek dünyevi hazların devreye girmesi ile etkisini yitirmeye başladığı görülmüştür.

Gözlem ve anket çalışmasından elde edilen bulgular ışığında ailede dini aktivite düzeyinin yükselmesi ile azalan bir çatışma, kişiler arası ilişkilerde duyarlılık artışı ve buradan da ailede yer alan çocuklarda daha az davranış problemleri gözlenmiştir (Brody, Stoneman & Flor, 2013: 704).

Maneviyat ve dini inançlar aile ilişkilerinde stresle ve depresyonla başa çıkabilme beceri düzeyini arttırmada ve eşlerin hayatlarına umut ve anlam yüklemede büyük bir öneme sahiptir (Bonelli, vd., 2013: 225).

Yapıcı (2018: 104)’nın yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile yaptığı çalışma sonucunda postmodern dönem itibari ile iletişim, din, huzur, mutluluk..vb kavramlar

farklı bir boyuta geçip kişinin kendilik algısı ve diğerleriyle kurmuş olduğu ilişkilerde olumlu ve olumsuz anlamda etkileyici bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

2.3.2. Ailedeki Maneviyatın Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Önemi

Her insanın yaşadığı çocukluk evresinde, anne babasıyla içselleştirdiği duygu ve düşünce kalıpları vardır. Kişi bunları kendi çekirdek ailesinde yaşarken bilinçdışı olarak tepkide bulunur. Eğer kişi kendini yeterince gözlemliyorsa gelecekteki hayat tecrübesini yeniden sahneleyebilir (Tarhan, 2010: 16).

Günümüzde aile danışmanlarının çoğu aile içi ilişkilere çözüm noktasında maneviyatın rolünün mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiğini savunurlar (Şirin, 2014: 57).

Kişiler ve aileler yaşamlarında zorlandıkları dönemlerinde ve ilişkilerinde sorunlarına çözüm bulabilmek amacı ile maneviyat ve dine başvurur. Koenig (1997: 50) “Din Stresli Durumlar ile Başa Çıkmanıza Yardımcı Olur mu?” adlı sorusunu içeren çalışmasında sonuç olarak araştırmaya katılanların %90’ının stresli durumlarında başa çıkma yöntemi olarak dini kullandığını söylemiştir.

Evlilik ve ebeveynin işlevselliğinde dindarlığın rolü çok önemlidir. Dindar aileler çocuklarının eğitiminde dini inançlarını öğrenmesine ve hayatına tatbik edip zararlı alışkanlıklardan uzak tutmasına kadar bir çok alanda dini uygulamalara dikkat etmiştir (Park & Paloutzian, 2013: 371). Eşler arasındaki sadakatin de dindarlığın önemli bir unsuru olması oranlarda da dindarların evlilik dışındaki ilişkiler hususunda dindar olmayan kişilere nazaran daha az görülerek ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı aldatılma nedeniyle meydana gelen boşanmalar düşük seviyelerdedir (A.g.e.: 376).

Dinin ailedeki ilişkileri olumlu yönde etkilemesi üç başlık altında incelenmektedir. Birincisi; ailedeki bireylerin hayatlarını tanzim etme ve anlamlandırmada dinin önemli bir rolünün olduğudur. İkincisi; bu tanzim ve anlamlandırmanın eşler arası ilişki boyutunda gerçekleşmesidir. Üçüncüsü; ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki de ortaya çıkmasıdır (Bahadır, 2012: 104).

Evlilikte eşler arasında mutluluk, güven, bağlılık, sadakat, ortak yaşam amacı, sorunları çözümleme de çiftlerin birbirine saygı ve sevgiyi sağlama noktasında maneviyatın ve dinin önemli bir rolü vardır (Dollahite & Marks, 2009: 387).

Dollahite & Marks (2009: 373–391) araştırmasında dindar ailelerin bir arada kalması için hayatlarında uyguladıkları bir takım yöntemlerden bahseder:

- a) Aile içi çatışmaları çözümlemede affetme, dua etme, tövbe etmeyi esas almak,
- b) Tanrı'ya inanıp onu rehber edinmek,
- c) Aile bireylerini ve inançlı olan insanları sevip hizmette bulunmak,
- d) Dinin yasaklarından uzak durmak,
- e) Sıkıntıların ve zorlukların üstesinden inanç yoluyla gelmek,
- f) Tanrı'ya, peygambere, emirlere itaat etme
- g) İnanç ile aileyi her türlü dünyevi eğilimlerden korumak,
- h) Öğrenme yolu ile maneviyatta ivme kazanmak,
- ı) Paraya, zamana ve kutsala değer atfetmek.

Yurtdışında dindar ailelerin yaşamlarında olan hafta sonu kiliselerine gitmek ya da televizyonda cemaatleriyle vaizlerini izlemek olsun, kendi yaşamlarında ailenin fertleri arasındaki ilişkiyi sürdürmede Tanrı'nın kendilerini izlediği duygu ve düşüncesi etkindir. Ve buna dayanarak çocuklarını eğitirken Tanrı'nın onlara nasıl davranması gerektiği bilinciyle hareket ederek aile ilişkilerini eş, akraba...vs buna göre düzenlerler. Ebeveynler dua ederek ve kutsal kitaplarını okuyarak Tanrı'nın rehberliğine boyun eğler (Griffith, 1986: 612).

Ebeveynler çocuklarını eğitirken J.J. Rousseau'nun “*Çocuğunuza hiçbir şekilde sözle ders vermeyiniz, o ancak derslerin tecrübelerini almalıdır. Ona hiçbir türde ceza uygulamayınız. Çünkü o kabahatin ne olduğunu bilmez, ona asla af diletirmeyiniz, çünkü sizi incitmesini de bilmez*” sözü yaşantının örnekliğine dikkat çekmiştir (Rousseau, 1961: 53).

2.3.3. Maneviyatın İnsan Psikolojisi Üzerindeki Olumlu Etkisi

Maneviyat psikoloji alanında önemli bir yere sahip olmaya başlarken aynı zamanda kişinin kişilik özelliklerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Maneviyatın kişinin danışmanlık sürecinde olumlu bir etki bırakması ve yardımcı bir araç olarak kullanılması hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar oldukça yenidir (Kasapoğlu, 2017: 152).

Maneviyat manevi danışmanlık yöntemleriyle beraber ele alındığında, maneviyatın özellikle dindar bireyler üzerinde insan sağlığını olumlu oranda etkileyici neticeleri olduğu gözlenmiştir. Nitekim Maslow maneviyatın insan ruh sağlığı açısından önemini vurgularken “aşkınlık ve ben ötesi olmazsa hepimiz hasta, saldırgan, nihilist ya da ümitsiz ve duyumsamaz oluruz” diyerek bu konunun önemine dikkat çekmiştir

(Frager, 2009: 12; Mathews, 2019: 330). İnsanın güdöleri, davranışları ve kişiliği hakkında batılı psikologların ortaya attığı görüşler birçok açıdan İslam ile çelişir. Fakat insanın maneviyat ve ruhunu geride bırakan psikolojik bir inceleme “ruhsuz bir psikoloji” olarak karşılanır (Bedri, 2021: 12–14).

İnsanın temel ihtiyaçlarından biri olan sevgi, ailenin birlikteliğini sağlama durumunda varoluş ile anlam kazanır. Sevgi yoksunluğu hem ebeveynin hem de çocukların sağlıksız gelişimine neden olur (Ağırbaş, 2017: 23). Bireyin toplumsal huzuru ve mutluluğu yakalama noktasında Tanrı ile ilişkisinin temelini atıldığı dönem olan çocukluk önemli bir yere sahiptir. Çünkü merhamet ve mutluluk kaynaklı oluşacak toplumun temelinde kişi-Tanrı ilişkisinin önemi oldukça dikkat çekicidir (Kirkpatrick, 2006: 149). Kişinin karşılaştığı problemleri çözüme ulaştırmak noktasında Tanrı’yı uzakta tutması ruh dünyasını daha çok olumsuz etkilemektedir (A.g.e.: 164).

Psikolojik tedavide kullanılan BDT’ye, dua, meditasyon, kutsal metin okuma gibi tekniklerin de eklenmesiyle kişideki kaygı ve depresyon hastalıklarının çözüme ulaştırılmasında önemli etkisi olduğu yapılan ampirik çalışmalar ile ortaya konmuştur (Kasapoğu, 2017: 148). Manevi açıdan tatmin olmuş psikolojik sağlamlığı yüksek düzeyde olan insanların temel özelliklerine bakıldığında, kişinin kendisiyle ve yaşamla olumlu bir ilişi kurduğunu görölmektedir. Bunun için niceliğin yanında daha nitel çalışmaların yapılmış olması alanda önemli bir yer tutacaktır (Acar, 2014: 408). İnsanın psikolojik, sosyal ve biyolojik yönü ne kadar önemli ise manevi yönü de o kadar önemlidir. Tüm bunların bilinmesine rağmen yine de sosyal alanda çalışma yapanların çoğu kişinin manevi yönü ile ilgilenmenin sadece din adamlarına has bir sorumluluk olarak görmekteirler. Fakat kişinin ruh ve zihin uyumunun birlikte değerlendirilmesi yönündeki kanaatler de gittikçe artmaktadır (Apak, 2017: 47).

2.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları

şeyh Sadi “Sonbaharda gül fidanını yıkma ki, ilkbaharda onun güzelliğlerinden mahrum kalmayasın” sözü ile ebeveynlerin çocuk eğitimi noktasında yerinde ve yeterince bir tutum sergilemeleri gerektiğini vurgulamıştır.(Sayar ve Bağlan, 2019: 125).

Tutum terimi ile ilgili sahada farklı tanımlar yapılmıştır. Genel anlamda tutum kavramı bilişsel bir öğe, davranışa yön veren düşünce ve kişide bakış açısını etkileyen değerler olarak tanımlanmıştır (Durmuş, 2006: 23). Kağıtçıbaşi (2005: 104) tutumun tanımını

yaparken, kendileri gözlenemeyip fakat gözlenebilen davranışlara yol açtığı varsayılan eğilimler olduğunu belirtmiştir.

İnsanoğlu yaşamı boyunca içinde bulunduğu toplumda farklı ya da benzer olaylarla, gruplarla, düşünce sistemleri ile karşılaşır. Bunlar insanda zamanla duygu, düşünce ve davranış bütünlüğünü sağlayacak birtakım bilgiler ve deneyimler edinmesini sağlar. Tutum da; insanın herhangi bir olay ya da nesne hakkında duygu ve davranışlarını sürekli bir şekilde belirleme yoludur. Tutumu oluşturan unsurlar; düşünce, duygu ve davranıştır. Ayrıca insanların inanç ve ibadetle ilgili olarak çeşitli tutumları da vardır. İnsanlar doğduklarında tutumlara sahip olarak doğmazlar. Tutumlar hayat tecrübesiyle ortaya çıkar. İnsanoğlu doğuştan ben merkezci olarak doğar ve kendisini dünyanın merkezinde olarak görür (Peker, 2008: 146–152).

Tutum, davranış, duygu ve düşüncelerinin tohumunun atıldığı yer çocukluk evresidir (Şimşek, 2004: 207). Çocukların tutumları doğumlarında şekillendirilmemiş bir hamur olarak düşünülürse, ergenlik dönemine geldiklerinde tutumları daha çok anne ve babaları tarafından şekillendirilmiş olur. Ebeveyn tutumları çocukların büyümesi ile etkisini giderek azaltır ve ergenlik sürecinin başlangıcı ile beraber akranların etkisi, sosyal medya araçları ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgi ve eğitim daha çok etkisini artırmaya başlar (Aydın, 2010: 117; Clifford, 2011: 346–347).

Morgan (2011: 336) eserinde, kişinin davranışlarını oluşturmada klasik ve edimsel koşullanma yolu ile gözlemlediği kişi ve olayları model aldığını belirtmiştir. Zamanla taklit etme gibi yöntemlerin etkisi ile kişiliğinin bir parçası haline gelen tutumları, çeşitli öğrenme metotları ile elde eder. Tutumların oluşmasında duygu faktörünün yanında bir de bilişsel faktör vardır. Bilişsel faktör daha çok kişinin bir şeye ilişkin olumsuz anlamda tutumunu gösterir. Olumsuz bir tutum var ise bu o nesne hakkında kişinin olumsuz inanç beslemesine neden olur. Morgan “inançlar, tutumların duygusal yönlerine eşlik eden söze dökülmüş ifadeleridir” diyerek inançların tutumlar üzerinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır.

“Denetim” ve “duygusal ilişki” boyutu ebeveyn tutumlarındaki iki önemli kriterdir: Ebeveynlerin çocukları ile kurmuş olduğu “duygusal ilişki” kriteri, kabul edici tutumdan reddedici tutuma doğru sağlıklı çocuk yetiştirmede doğru tutum ve davranışlara kadar uzanan geniş bir yelpazeyi ihtiva eder. İnsanların bir arada iyi ilişkiler kurarak mutlu yaşayabilmeleri için kısıtlayıcı tutumdan ilgisiz ve hoşgörülü ebeveyn tutumlarına kadar uzanan “denetim boyutu” ise diğer önemli bir faktördür (Özgüven, 2001: 209).

Çocuk yetiştirme tutumları aynı toplumda yer alan ailelerde farklılık arz etmekte iken aynı zamanda kültürden kültüre de farklılıklar göstermektedir. Örnek verecek olursak Amerikalı ailelerin çocuklarını yetiştirmesi daha çok bağımsız ve rekabete dayanan bir ilişki olmakla beraber, Japon aileler çocuklarını daha çok toplumun menfaatlerini göz önünde bulundurarak bağımlı olarak yetiştirirler. Aslında her ailenin farklı olması göz önünde bulundurulduğunda ne kadar çok aile varsa o kadar da çocuk yetiştirme tutumları var denilebilir (Şendil, 2003: 175).

Grusec (2002: 143–168) ebeveyn tutumlarının çocukların cinsiyeti, yaşı, çocuğun davranışları, ebeveynin cinsiyeti, çocuğun mizacına göre farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Çocukların mizaç özellikleri biyolojik kökenli olduğundan dolayı ebeveynlerin tutum ve davranışlarında mizaç özelliklerini dikkate alarak çocuklarıyla doğru bir iletişim kurmaları önemlidir. Çocuğun ve ebeveynin mizaç özellikleri, çocuk ile ebeveyni arasındaki etkileşimin niteliğini önemli ölçüde etkilemektedir (Erdoğan, Yoleri ve Tetik, 2017: 227; Partridge & Lerner, 2007: 263). Anne baba tutumlarının çocukların mizaçları üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Lengua & Kovacs, 2005: 21).

Durmuş (2006: 110)'un çalışmasından çıkardığı sonuca göre kişiler en iyi anne baba tutumunu aramak yerine, hangi tutum ve davranışın doğru bir zaman ve doğru bir metot ile kullanılmasının daha önemli olduğuna dikkat etmek gerektiğini savunmuştur.

2.4.1. Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Anne-babanın çocuklarına geleceğe dair sağlıklı bir bakış açısı sunmaları onların asli vazifelerindendir (Şanlı ve Öztürk, 2015: 241).

Ebeveynlik sadece olunan bir şey değil, yapılması gereken bir görevdir (Aydın, 2009: 31). Çocuğun her yönden gelişimine olumlu katkı sağlamak, onu iyiye yönlendirmek ve insan ilişkilerinde ne tür bir tutum sergileyeceğinden ebeveynler sorumludur (Demirutku, 2017: 31). Sorumluluk sahibi ebeveynlerin toplumda sağlıklı davranışlar gösteren bireyleri yetiştirebilmek için çocuklarına karşı uyguladığı tutumlar çok önemli olmakla birlikte bunların üzerinde ailenin sahip olduğu demografik özelliklerin etkisi de oldukça önemlidir (Özyürek ve Şahin, 2005: 20). Ebeveynlik, çocuğun gereksinimlerine hassasiyet göstererek bunlara karşı duyarlı davranıp çocuğun davranışlarını gözetlemek ve kısıtlamak olarak iki şekilde davranış olarak gerçekleşir (Demirutku, 2017: 43). Çocuk yetiştirmede anne baba tutumları çocuğun ilk taklit

ederek öğrendiği insanlardır. Çocukluk evresinde kişiliğin korunmasında tutumların önemli bir yeri vardır (Kağıtçıbaşı, 2005: 145). Çocuk gelişim basamaklarının en önemli mihenk taşı oluşturan ana esas, ebeveynin çocuğuna doğumundan itibaren verdiği temel güven duygusudur. Bu duygu çocukta zamanla yerleşerek diğer insanlara karşı tutumlarında etkili olabilecek tutum ve davranışları meydana getirir. Ailenin baskıcı ve otoriter, eşitlikçi ve demokrat, aşırı kollayıcı tutumlar takınması çocuklarının kendi hayatlarında farklı toplumsal davranışlar geliştirmesine öncülük edecektir (Eraslan, 2010: 19).

Kısacası çocuklar, etrafındaki insanları gözlemleyerek ve onların davranışlarını taklit ederek davranış tutumlarını oluştururlar (Gander & Gardiner, 1993: 276). Bunun için de ebeveynler, önce kendileri nasıl bir çocuk yetiştirebileceklerini düşünür ve ondan sonra da o davranış ve tutumu sergileyebilirler (Yavuzer, 2017: 26). Ebeveynlere anne baba tutumları, çocuklara doğru davranışları kazandırma eğitim ve becerilerinin de yer aldığı Özel ve Zelyurt (2016: 9)'un 5-7 Yaş çocuğa sahip ebeveynler üzerinde yapmış olduğu anne baba eğitimlerinin sonucunda ebeveynlerin çocuklarını daha doğru tanıyarak onlarla sağlıklı ve olumlu iletişim kurabilme becerilerini elde ettiğini kanıtlamıştır.

Araştırmalar sonucunda, ebeveyn davranışlarının çocuğun eğitiminde çok önemli yer tuttuğu ve ebeveynin göstermiş olduğu olumlu davranışların çocukları üzerinde artı bir değer olarak alındığı gözlenmiştir (Sevim, 2006: 196).

Çocuk yetiştirme tutumları şu başlıklarla sınıflandırılabilir. Aşırı koruma ve hoş görü sahibi olma, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı serbest anne-baba tutumu, gevşek ve ihmalkâr tutum, dengesiz ve kararsızlıkla yetişen çocuklar, güvenilir ve dengeli ebeveyn tutumları şeklinde ele alınabilir (Yavuzer, 2006: 135–140). Kaya (1997: 197)'ya göre ebeveyn tutumları demokratik, ilgisiz, otoriter ve aşırı koruyucu olmak üzere dört başlık altında incelenmektedir.

Ebeveyn tutumlarının çeşitlerine yönelik ilk kapsamlı çalışmalar Baumrind'e aittir. Baumrind'in çalışmalarından ortaya çıkan sonuca göre; otoriter, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumu olmak üzere üç temel ebeveyn tutumu vardır. Bu tutumlarda otoriter ebeveynler, katı ve sert bir disiplin tercih ederek çocuklarına keskin ve cezalandırıcı bir tavır sergilemişlerdir. İzin verici ebeveynler ise çocuklarına karşı tutarsız davranarak esnek kurallar koymaktadırlar. Demokratik ebeveynlerde ise bu durum çocuklarına davranışlarında sınırları belirleme de daha net ve onların gelişimine olumlu bir yaklaşım ile destek olurlar (Baumrind, 2005: 61–69).

2.4.2. Otoriter ve Baskıcı Ebeveyn Tutumu

Ebeveynin çocuk üzerinde kontrolünün artması çocuğun kendisini değersiz hissetmesine ve kendisiyle ilgili düşüncelerin de tutarsızlık, kaygı ve güven sorunu oluşmasına neden olur (Sümer ve Güngör, 1999: 36).

Baskıcı ve otoriter aile yapısında ebeveynler çocuklarına tamamen hâkim olduklarını düşünerek hiçbir açıklama gereği duymadan uyguladıkları kurallar silsilesi vardır. Ailelerinin çocuklardan beklentileri, koymuş olduğu kurallara eksiksiz ve itiraz etmeden uymalarıdır (Şendil, 2003: 176). Bu kurallara uyulmadığı takdirde ebeveynler cezalandırıcı ve sınırlayıcı katı bir tutum gösterirler. Baskıcı ve otoriter ebeveynler çocukları ile iletişimde oldukça yetersiz ve dikkatsiz davranarak çocuğun biricikliğini göz ardı ederler (Güenalp, 2007: 42). Ebeveyn çocuğunu dinlemek ve onu anlamak yerine eleştirir ve baskı ile kontrol altına almaya çalışır. Burada önemli olan çocuğun anne babasının istediklerini yerine getirmesidir. Ailenin çocuklarını disiplinize etmek için başvurdukları ceza yöntemi, aşağılama, yok sayma...vb davranışlar sıcak bir aile ortamının olmadığını gösterir. Ev içinde hor görülmüş ve cezanın hâkim olduğu bir aile ortamında yetişen çocuklarda saldırgan tavırlar gözlenmiştir. Kendilerinden daha güçlü birileri ile karşılaştığında daha çok itaatkâr eğilim gösterirler. Kendilerinden güçsüzler ile de karşılaştığında onlara daha çok baskı uygulama ve ezme davranışları gösterirler (Kulaksızoğlu, 1998: 106). Çocuklar ebeveynlerinden aldıkları katı ve sert tutumlar nedeni ile hayata bakış açıları genellikle siyah ve beyaz zemin üzerinde olup ortayı bulmakta güçlük çekerler (Durmuş, 2006: 32).

Bu ailede çocuğu kabullenme ve onu benimseme oldukça azdır. Bu aile tutumuna sahip yapıda olan ebeveynler için çocuk neşe kaynağı olmaktan ziyade hayatlarında bir yükür. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuğun benlik saygısı düşük, güvensiz ve tedirgindir. Ailede kabullenilmeme ve benimsenmeme vardır. Çocuk ergenlik döneminde adeta kendisine uygulanmış olan baskı ve otoriteye baş kaldırıp tüm kuralları hiçe sayan bir kişiliğe sahip olur. Çünkü hayatlarında anne ve babası ile yeterli düzeyde özdeşim kuramadığından ergenlik döneminde bedensel gücünü daha çok saldırganlık davranışları doğrultusunda kullanır. Bu gençlerin gözleri kara olup tehlikeye aldırış etmezler, evden ve okuldan kaçma davranışları gösterebilirler (Yörükoğlu, 2000: 150). Üzerlerindeki otorite baskısı kalktığında daha çok isyankâr bir tutuma bürünebilirler. Kaygı, korku ve güvensizliğin baş gösterdiği bir aile ortamında yetişen çocukların kendilerine karşı özgüveni zayıf, içe dönük, sosyal yönü

zayıf, engellenmiş, rekabet yönü gelişmemiş ve bağımlı bir kişilik yapısı ile var olmaya çalışırlar (Aydın, 2010: 121; Baltas, vd., 2010: 126). Çağdaş ve Seçer (2002: 34–71) eserinde otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumuyla büyütülen çocukların yetişkinlik hayatlarında ilişkilerinde daha çok saldırgan ve duygu ve düşüncelerini ifade etmede pasif davranan bir kişilik gelişimine yol açabileceğinin altını çizer.

Bu ebeveyn tutumunun sevgiye yaklaşımı incelendiğinde, sevgiyi daha çok çocuklarından yapmalarını istedikleri davranışları gerçekleştirdiklerinde koşullu bir araç olarak gösterdikleri görülmüştür (Cüceloğlu, 2005: 377).

Ang & Goh (2006: 131)'un alan yazında yapmış olduğu çalışmasında kelime ve kavramların her toplumda ve kültürde farklı anlamlara sahip olabileceği gibi ebeveyn tutumları; Asya'da otoriter, kontrolcü, kısıtlayıcı ve düşman olarak tanımlanır iken Kafkasyalılar da ise “katılık”, ebeveynin gösterdiği baskınlık ve düşmanca tavırlar olarak nitelendirilmiştir. Asyalılar da bu katılık ebeveynin bağlılığı, ilgisi ve şefkati gibi olumlu özellikleri barındırmaktadır.

Dikkatleri çeken bir başka durum ise otoriter ebeveynlerin çocuklarının kendilerine saygı duymalarının ancak kendilerine karşı korku duygusunun hakimiyeti ile mümkün olabileceğini savunurlar (Cüceloğlu, 2016: 113).

Bu tür aileler aile bağlarının kuvvetli olması amacı ile anne babanın daha çok baskın ve çocukların sorgusuz itaatkar olmalarını isterler (Clifford, 2011: 345).

2.4.3. İlgisiz Ebeveyn Tutumu

İlgisiz ebeveyn tutumunda ailenin çocuklarının dünyasında yer almak gibi düşünceleri yoktur. Bu ailenin çocukları da sorumluluklarını yapmaktan kaçır, bencil ve şımarık olurlar. Anne baba çocukta rol model teşkil edemediğinden dolayı çocuk bu eksikliği kendisine farklı modeller seçerek doldurmaya çalışır. Çocuk ebeveynin dikkatini çekmek amacı ile alışıl原因ının dışında tutum ve davranışlar sergiler (Sayar ve Bağlan, 2019: 128). Kalabalık ve sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde daha çok rastlanan ilgisiz ebeveyn tutumunda çocuğa gösterilen ilgi ve disiplin anlayışı yetersizdir. Bu çocuklar gençlik dönemlerine geldiklerinde başarılı olamayıp okulu bırakabilirler. Toplumda kaçakçılık ve soygunculuk gibi edilgen suçlara yönelim gösterirler (Yörükoğlu, 2000: 151).

2.4.4. İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici ebeveyn tutumuna sahip olan aileler çocuklarının yaptıklarına hiç karışmazlar. Çocuğun yemek saati, ders çalışma ve uyku saatleri belirsizdir. Çocukların davranışları her zaman kendi isteklerine göre olduğundan arzu ve isteklerini ertelemeyi ve onları yönetebilmeyi beceremezler. Evin dışında farklı sosyal bir ortama girdiklerinde istikrar ve dikkat gerektiren durumlarda başarı gösteremezler (Şendil, 2003: 178). Çocuklarının her istediklerine izin veren aile çocuklarının başarısız olduklarına bir anlam veremezler. Başarısız bir durumla karşılaşan çocuk kendisine engellenme ve bir doyum alamama duygusunun oluşması ile psikolojisi bozulur ve kötü alışkanlıklar edinmesine yol açabilir (Durmuş, 2006: 35).

İzin verici ebeveyn tutumuna literatürde bakıldığında Yavuzer (2006: 135) bu tutumun çocuğa sınırsız bir özgürlük ve uyulmayan kurallar alanı sunarak çocuğa olumsuz anlamda zarar verdiğini vurgulamıştır (Gülay ve Önder, 2011: 91). Öz (2005: 84–85) eserinde sınırsız özgürlük alanında yetişen çocukların ileriki okul, iş ve aile yaşamlarında ciddi anlamda olumsuzluklara yol açacağını söylemiştir.

İzin verici ihmale dayanan ebeveyn tutumu sergileyen anne babalar çocuklarını doğru yetiştirmek için az kısıtlama ve sıcak bir aile ortamında onlara yaşlarının çok altında sorumluluk verirler. Kontrol mekanizmaları zayıf olmakla birlikte hoşgörünün niteliği ihmalkardır. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuklar zamanla kendilerini disiplinize etmek noktasında zorluk çekerek benmerkezci, sosyal yönü zayıf, benlik kontrolü düşük, doğruyu yanlıştan ayırt etmede güçlük çeken ve uyumsuz kişilik örüntüleri oluşturabilirler (Özyürek ve Şahin, 2010: 35–53; Santrock, 2021: 254; Yavuzer, 2017: 33).

Çocuğa her zaman ona haklı olduğu yönünde davranılması belli bir zaman sonra çocuğun kendi dünyasında tahribata yol açarak ebeveynine karşı sorumsuzca saygısız olmasına dönüştürebilir. Önü alınamayan bu tutumun çocuğun İslam’da ebeveynine karşı nankörlük eden bir genç olarak büyümesi sonucuna çıkarabilir (Bedri, 2021: 34).

2.4.5. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu baskıcı otoriter ebeveyn tutumundan ayıran temel fark, bu aile tipinde koruma güdüsünün ve aşırı şefkatin hakim olup disiplinin önüne geçmesidir (Sayar ve Bağlan, 2019: 128).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip aileler ebeveynlik rollerini çocuğun bir talebi olduğunda istemesine fırsat vermeden hemen yerine getiren ,onun yerine düşünen, karar veren, çocuğun hata yapma ve öğrenme fırsatı vermeden hayatlarında aşırı müdahale eden korumacı ve kollayıcı bir yaklaşım gösterirler (Navaro, 2001: 173–174). Bu tür ebeveynler çocuklarının çevrelerinin hep güvensiz olduğu ve kendi başlarına hareket edemeyeceklerinden ve doğru karar veremeyeceklerinden kaygılanırlar ve bunun sonucunda çocuklarına daha düşkün hale gelmeleri söz konusu olabilir. Çocuklar ergenlik dönemine ulaşmış olmalarına rağmen kendileri karar alıp verme noktasında desteklenmezler. Ebeveynler çocukları için her türlü fedakârlıkta bulunur ve bunun neticesinde de çocuklarından memnun olmasını beklerler (Aydın, 2002: 60).

Hayatlarını sadece çocuk merkezli yaşayarak tüm yaşamlarını çocuğa göre planlarlar. Ebeveynler çocuğa yaşından küçük muamele göstererek çocuğun kendi başına yerine getirebileceği yemek, giyinme, ödevlerini yapma, yatağında tek başına yatma...vb sorumluluklar hususunu dahi kendileri üstlenirler. Bu ve bunun gibi çocuğa yaklaşım tarzları, çocuğun yetişkinlik yaşamında bağımlı bir kişilik geliştirip çabuk umutsuzluğa kapılan, kendi kanatları ile uçmayı öğrenemeyen, inat ile istediklerini yaptırmaya çalışan ve sürekli alıcı konumda olan kişiler haline gelmesine sebebiyet verebilir (Durmuş, 2006: 2; Navaro, 2001: 180; Yörükoğlu, 2000: 145).

Aşırı koruyucu ve izin verici anne baba tutumlarının çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminde dürtü odaklı, ben merkezci ve saldırgan davranışlara eğilim gösterdiğine dair bulgular yapılan araştırmalarda ortaya çıkarılmıştır (Yaman, 2018: 30). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu çocuk üzerinde daha çok duygusallığa, yetişkinlik döneminde etrafındakilere daha fazla bağımlı olma ihtiyacı göstermesine, toplum içinde kendine güvenememesine ve hayatta sürekli birilerinin desteğini duyma isteğine sebep olmaktadır (Sayar ve Bağlan, 2019: 129). Gençlik dönemine gelen çocuk anne babasının uzantısı olarak yetiştirildiği tutumu aşmaya çalışsa da çok zorlanır ve bu durum çocuğun evde öfkeli ve ısrarcı, dışarıda ise çekingen davranışlar ve güvensiz tavırlar sergilemesine neden olabilir. Tek başına karar alıp vermede zorlanan her adımında kendisini birisine bağımlı olma ihtiyacı duyan edilgen bir kişiliğe bürünürler. Bu gençler arkadaşlık ilişkilerinde nazını çeken bir arkadaşına bağlanırlar ve ilişkilerinde az verip çok bekleme eğilimi gösterirler (Yörükoğlu, 2000: 146).

Koruma davranışı ilk başta bakıldığında normal bir ebeveyn tutumu olarak görülür. Çünkü her anne baba çocuklarını dışarıdan ve içeriden gelebilecek tüm olumsuzluklara

karşı korumak ister. Fakat bunun dengesini oluşturmak çok önemlidir. Koruma çocuğun kendi günlük faaliyetlerini yapmasını engellerse bu durum çocukların arkadaş edinememesine, sosyalleşememesine ve karar alma mekanizmasını geliştirememesine neden olur (Kulaksızoğlu, 1998: 105).

2.4.6. Tutarsız Ebeveyn Tutumu

Tutarsız ebeveyn tutumu ebeveynlerin çocuklarını eğitirken bir kararda duramayıp birbirlerine zıt düşecek uygulamalarda bulunmalarındır. Bu tutarsız tutumların sebebi genelde eşlerin çocuk yetiştirme eğitim metotlarına farklı bakış açılarıdır. Bu tutarsızlık çocukta içe kapanıklık, asi davranışlar, yalan söyleme, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, saldırgan davranışlar ve inatçı bir tutum sergileme gibi olumsuz bir kişilik yapısının oluşmasına neden olur (Sayar ve Bağlan, 2019: 129).

2.4.7. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Ebeveyn tutumları içerisinde en etkili olanı hoşgörü ve sevginin hâkim olduğu, destekleyici ve sınırları belli olan demokratik ebeveyn tutumudur. Eşlerin kendilerini ebeveyn olmaya hazır hissetmeleri bu aile modelinin en belirgin unsurudur. Anne babalar çocukları ile vakit geçirmekten hoşnutluk duyarlar. Ebeveynler çocuklarını kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için onların istek ve ihtiyaçlarını anlayıp ciddiye alırlar. Aile içinde konulan kuralları, nedenleri ile birlikte açıklayarak kabul edilebilir olmasına teşvik ederler. Çocuğa neyi niçin yaptığını her zaman açıklayarak onlardan sorgusuz ve sualsiz itaatkâr bir tutumu göstermelerini beklemezler (A.g.e.: 130).

Demokratik ebeveyn tutumu ilişkilerine saygı ve sevgi temelli oluşturan aile içerisinde meydana gelen uzlaşmazlıklar noktasında, aile fertlerinin bir araya gelerek sorunlarını konuşma ve danışma yöntemi ile çözüme ulaştıran ebeveynlerden oluşur. Bu tutuma sahip ebeveynler, bazı sınırlar dahilinde çocuklarının istek ve taleplerine zamanında karşılık verip yeri geldiğinde bu isteklerini değiştirmelerine izin veren ailelerdir (Yavuzer, 2017: 33). Ailede çıkan tartışma ve anlaşmazlıkların çözümünde emredici tavırlar yerine, konuşarak çözüm odaklı bir tutum sergilenir. Ailede tüm fertlerin birlikte uygulayabileceği kurallar; ılımlı, esnek ve eğitcilik amacı güden cezalar konulur. Anne gerektiğinde çocuklarına onların olgunluğuna göre sevecen ve sıcak tutumu da içinde barındıran sınırlar ve cezalar koyabilir. Çocukların babadan korkmak

yerine saygı duyduğu kuralları baba koyar (Canatan ve Yıldırım, 2011: 149; Yörükoğlu, 2000: 153). Çocukların yaşına ve algısına uygun bir şekilde belirlenen sınırlar aslında bir nevi çocuklara seçim yapma özgürlüğü de sunmuş olur. Karar verme tutumu gösteren çocuklar ilerleyen dönemlerde girişimci ve bağımsız bir kişiliğe sahip olmasının önünü açar (Santrock, 2021: 254). Yılmaz (2020: 55)'in çalışmasında ebeveynlerde demokratik ebeveyn tutumunun artması ile çocuklarda saldırganlık düzeylerinde de eş zamanlı olarak bir düşüş olduğu gözlenmiştir.

Demokratik tutuma sahip aile ortamındaki çocuklar özgüvenleri yüksek, hayata karşı daha pozitif, iç karar alma kontrol mekanizması gelişmiş bir yapıya sahip olurlar (Kaya, 1997: 98). Çocuğun bireyselliğinin ve sosyal yönden kendini ifade etme ve dışa dönük bir davranış geliştirme noktasında ailede sevgi ve hoşgörü atmosferinin bulunması çok önemlidir (Aydın, 2010: 122). Erişkin dönemine girdiğinde gencin ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu kabul eden ailenin, çocuğun düşünce ve davranışlarında nerede duracağını bilincini de vererek ona rahatlıkla konuşup tartışabileceği özgür bir ortam sunar. Bir gencin ergenlik dönemini rahat ve kolayca atlatabilmesinin yolu çocukluk çağıının sağlıklı bir düzeyde geçirmesiyle de orantılıdır (Yörükoğlu, 2000: 154).

2.4.8. Ebeveyn Tutumlarının Çocuk Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Çocuğun kişilik gelişiminde; ebeveynlerin kişilik özellikleri, talepleri, başarıları kadar kendi çocukluk dönemlerinde edindikleri tutum ve davranış biçimleri de etkisini göstermiştir. Ebeveynlerin çocuk sahibi olmadan çocuk kavramı ile ilgili düşünceleri ve bilişsel şemaları, eşler arası ilişkilerin sağlıklı oluşu da çocuklarını yetiştirme de önemli bir faktördür (Aydın, 2010: 118). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemede anne babaların sahip oldukları kişilik yapısı ve davranışları önemli bir husustur. Çocukların aynı cinsten olan ebeveynleri ile özdeşim kurarken, özdeşim kurdukları ebeveynlerinin sağlıklı ruh hallerinde olması onları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir (Aydın, 2010: 117).

Çocuklar kendilerinin büyüüp şekil alacağı bir aile ortamına doğarlar. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, ailenin gelir ve eğitim düzeyi, başta anne baba olmak üzere ailedeki fertlerin birbirleriyle iletişim ve etkileşimleri gibi pek çok etken ailenin çocuklarına nasıl bir tutum ile davranacakları hususunu etkiler (Toksöz, 2010: 46).

Çocukların kişilik oluşumunda ebeveynlerin erken çocukluk döneminde çocuklarına göstermiş olduğu tutum ve beceri kalıplarının niteliği onlar üzerinde ruhsal, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlar. Nitekim çocukluk dönemi erişkinliğin anavatanı olduğundan bu dönemde ebeveynlerin kendilerini yeterli bir seviyede eğitmeleri gerekmektedir. Aksi taktirde çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştiremeyecekler ve bu da yetişkin dönemlerinde karmaşık problemlerin çözülmemesine sebep olacaktır (Johnston & Hallocha, 2010: 42). Çatışmaların çözülmemeyip bir kaos haline geldiği sağlıklı aile ortamında yetişen çocuğun ruh hali ile tam tersi huzuru ve mutluluğu elde etmiş, ailesinde güven ve sevgi temelli aidiyet duygusu ile büyümüş bir çocuğun ruh hali arasında epey fark bulunmaktadır (Çağdaş, 2009: 26).

Çocuklar zaman zaman anne babalarının kendilerine vermek istediği eğitimin tam tersini de alabilirler. Bu da ebeveynlerin çocuklarına doğru bir davranış kalıbını kazandırırken nasıl bir yöntem izledikleri ile eşdeğerdir (Özel ve Zelyurt, 2016: 13). Ebeveynlerin çocukları ile iletişimi doğumun ilk saatlerinde başlayıp fiziki beraberlik ve duygusal bir ilişki kurma ile devam eder. İhtiyaçlarının yerinde ve zamanında karşılandığı ortamda büyüyen çocuk hem kendisine hem de çevreye olan güveninin oluşmasında önemli katkı sağlar. Ebeveynlerin çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirmeleri için önce bulundukları aile ortamında sağlıklı bir iletişimin hâkim olması gerekmektedir. Bununla ilk yolu çocuğu duymak, dinlemek ve anlamaktır (Baltaş, vd., 2010: 115–116).

Sayar ve Bağlan (2019: 131) eserinde, anne babanın çocuk yetiştirirken “hiçbir şey için geç değildir” düsturu çerçevesinde şimdiye kadar yapmış olduğu hataların farkına varıp olumlu anlamda değişim göstermeye başlamaları ile çocuklarının eksik ve hatalı yönlerini zaman içerisinde telafi edeceklerini akıllarından çıkarmamalarını belirtir.

2.5. Konuyla İlgili Araştırmalar

Araştırmanın konusuyla ilgili literatür incelendiğinde direk bu konuyla ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada yer alan maneviyat ve çocuk yetiştirme tutumlarına alan yazında her biri kendi içerisinde ayrı ayrı konulara temas edilerek değinilmiştir.

Maneviyatla ilgili alan yazınındaki literatürün çeşitli kategorilerde ele alındığı görülmüştür. Araştırmalarda daha çok sağlık alanı üzerinde durulmuş olması dikkat

çekicidir. Bunun yanında psikolojik danışmanların da çalışma hayatlarında danışanları üzerinde kullandıkları görülmüştür.

Maneviyat ve din konulu araştırmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların çoğunlukla nicel araştırma yöntemleri ile yapıldığı ortaya konulmuştur (Takmaz, 2015: 20).

Çalışkan (2020)'ın Ankara'da toplam 324 evli veli ve evli öğretmenler üzerinde yapmış olduğu “Evli bireylerde Manevi İyi Oluş, Ailede Yılmazlık ve Yaşamın Anlamı Arasındaki Yordayıcı İlişkiler” adlı çalışmasında çıkan bulgularda ailede evli bireyler arasında manevi iyi oluş arttıkça, bu ailede yılmazlığı da artırmış aynı zamanda evli kişilerin yaşamın anlamı düzeyindeki artışın aile yılmazlığı düzeyini de arttırdığını göstermiştir.

Düzgüner (2013: 4)'in “Maneviyat Algısı ve Diğerkamlıkla İlişkisi” üzerine yaptığı nitel araştırma olan doktora tezi çalışmasında kültürlerarası bakıldığında maneviyat algısının karşılaştırmalı olarak ele alınması alan yazına önemli bir katkı sağlamıştır.

Yılmaz ve Okyay (2009: 49)'ın hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla 333 kişi üzerinde uyguladıkları anket sonuçlarında hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım terimleri hakkında yeterli donanım ve kazanımlara erişemedikleri ortaya çıkmıştır. Dünder (2021), Esendir (2016) ve Aksoy (2015)'un çalışmasında da hemşirelerin spiritüel iyileştirici bakım verme hususunda maneviyat düzeylerinin etkili bir yeri olduğu ve manevi bakım ile ilgili eğitim gören öğrencilerin eğitim görmeyenlere kıyas ile manevi bakım yönünden düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Nas (2018) 213 hemşirenin yer aldığı çalışmada hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım algısının artışının mesleğe yönelik davranışları açısından pozitif anlamda artmasına neden olduğunu kanıtlamıştır. Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım hakkındaki görüşlerini inceleyen Sezer ve Geçkil'in (2020: 167) araştırmasından çıkan sonuca göre meslekte yeni olan ve özellikle erkek ve bekar olup aynı zamanda çocuğu da olmayan pediatri hemşirelerine ailelerinin ve çocuklarının duygusal ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak yönünde bilgi ile beraber becerinin de edindirilmesi görüşü ortaya çıkmıştır.

Uçar (2017)'ın 65 yaş üstü 368 kişi ile yaptığı çalışmasında maneviyatın artışı ile yaşam kalitesi arasında paralel bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Apak (2017) sosyal çalışmacıların maneviyat ve sosyal hizmet uygulaması alanında yeterli donanımına sahip olmadıkları ve maneviyatla ilgili bilgi seviyelerinin düşük olması fakat aynı zamanda da maneviyata ilgi duyup sosyal hizmet alanında uygulanması görüşünün olduğu yönünde bir çıkarıma varılmıştır.

Uysal (2009: 328)'ın 277 kişiden oluşan ilahiyat fakültesi lisans ve yüksek lisans öğrencileri üzerinde yapmış olduğu bir araştırmasında “ruhsallık” olarak belirtilen özelliklerin “manevi ve ahlaki değer” olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Koenig (1997: 67)'in 62 Müslüman ile Amerika’da bir gruba psikoterapi ve ilaçla tedavi diğer gruba da dua ve Kur’an ayetleri okuma şeklinde üç ay boyunca yapmış olduğu iki denek grubunda sonuç olarak Kuran ve dua ile uygulanan tedavi sonucu diğerine oranla kaygı düzeyini önemli oranda azalttığı yönünde olumlu yönde bir sonuca varılmıştır.

Evlilik doyumu ile maneviyat arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu söyleyen birtakım araştırmalar da mevcuttur:

Kasapoğlu ve Yabanigül (2018: 177) 525’i kadın 61’i erkek olup Toplam 586 evli birey ile yapmış olduğu “Eşlerin Evliliklerinden Aldıkları Doym ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkide Maneviyatın Aracı Rolü” adlı nicel araştırmasında sonuç olarak evlilik doyumunun hem doğrudan hem de maneviyat vasıtası ile yaşam doyumu üzerinde etkisinin olduğu ortadadır.

Yaman (2020: 199)'ın “Modernleşme süreci yaşlı bakımı ve maneviyat” adlı nitel çalışmasının sonucu olarak katılımcıların maneviyatla ilgili görüşlerinin daha çok kişinin bireysel manevi durumu ile ilgili olduğunu kast etmişlerdir. Bunun akabinde günümüz insanının da fedakarlığın azaldığı ve daha çok bireyseliğin ön plana çıkmakta olup geçmişteki “fedakârlık” kavramının yerini “katlanmak” ifadesinin aldığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada ortaya çıkan bulgulardan biri de ebeveynlerin çocuklarına manevi değerleri aşılamamasından dolayı ebeveynlerin çocukları tarafından bakılmak yerine huzur evlerine yerleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özen (2018: 17) Şırnak ilinde on farklı ilkokulda 500 kişinin üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada çocuğun inanç faktörünün oluşumunda ebeveynin dini eğitim vermesinin etkili bir faktör olduğu vurgulanmıştır.

Şeftalici (2017) Şanlıurfa-Viranşehir’de yapmış olduğu lise son sınıf öğrencilerinin yaşadıkları sınav kaygısı ile dindarlık ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş çıkan sonuçta kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyas ile sınav kaygısıyla baş edebilmek için manevi ve dini baş edebilme yöntemlerini kullanabilmeleri daha yüksek çıkmıştır.

Beçetek (2021)'in polisler üzerinde yapmış olduğu nicel araştırma sonucunda polislerin maneviyat puanlarının artmasıyla stres puanlarının azalması yönünde bir ilişki bulunmuştur.

Alan yazındaki çalışmaların çoğu maneviyat ile stres arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu yönündedir. Klinik psikolojide hastaların sağlığına kavuşması açısından maneviyat seviyesinin düşük kortizol içermesi ve bunun da kişinin stresli durumlarda baş edebilme becerisine önemli bir katkısı olduğu ortaya çıkarılmıştır (Akman, 2020: 30).

İkiz ve Samur (2016: 170)'un araştırmaları sonucunda fiziksel ve ilişkisel saldırganlık ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide, ebeveynin otoriter tutuma sahip olmasının çocuklarda fiziksel saldırganlığı ortaya çıkardığı yönünde bir ilişki bulunmuştur.

Durlanık (2019)'ın 412 kişiden oluşan 5. ve 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında ebeveynin aşırı koruyucu tutumunun aile aidiyeti oluşturmada noktasında farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Ailede otoriter ve yargılayan ebeveyn tutumu arttıkça aileye yönelik aidiyetin azalmış olduğu ortaya çıkmıştır.

Hamzaoglu (2019) Mardin ve İstanbul örnekleminde dördüncü sınıf öğrencilerinin oyun tercihlerinin demokratik ve otoriter ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Algan ve Şendil (2013: 55)'in 4-6 yaş aralığında olan 65 çocuk ve ailesi ile yaptığı çalışmada bağlanma puanlarının ebeveyn tutumlarına göre farklılaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Ortaya çıkan çalışma sonucunda ebeveyn tutumlarından olan demokratik tutumun çocuklardaki bağlanma puanlarını arttırırken, aşırı koruyucu tutuma sahip olan ailelerin çocuklarında daha düşük bağlanma puanları olduğu gözlenmiştir.

Köse (2019: 90)'nin 10-12 yaş aralığında 100 çocuk ile yapmış olduğu çalışmada çocukta empati gelişim düzeyi ve benlik saygısı ile ebeveyn tutumlarından demokratik anne baba tutumu arasında, pozitif yönde olumlu bir ilişki bulunmuştur. Otoriter ebeveyn tutumu ile çocukta benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında da negatif anlamda bir ilişki vardır.

Bolat (2018: 36)'ın anne baba tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi konulu çalışmada, çocukların sosyal beceri puanlarının yaşlarına göre anlamlı farklılık oluşturmadığı ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum puanları ile çocukların sosyal beceri puanları arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki bulunduğu ortaya çıkarılmıştır.

Kırman ve Doğan (2017: 44) ebeveyn çocuk ilişkileri üzerine yaptığı meta sentez araştırmasında Türkiye'de son on yılda yapılmış 1 doktora, 14 yüksek lisans tezi ve 15 özgün çalışmayı dahil ettiği araştırmasında ortaya çıkan bulgular sonucunda anne baba çocuk ilişkilerinin çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye

sahip olduğunu ortaya koymuştur. Meta sentez içerisinde yer alan tüm çalışmalar demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyal yöndeki gelişimlerini olumlu yönde etkilediği görülürken, diğer ebeveyn tutumlarının ise çocukların sosyal becerilerini olumsuz anlamda etkilediği kanıtına varılmıştır.

Ebeveyn tutumlarının ergenlerin çatışma çözme davranışları üzerinde önemli bir etken olduğunu vurgulayan çalışmalarda mevcuttur (Aydın ve Traş, 2019: 546).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölüm araştırma yöntemi hakkındadır. Bu bölümde araştırma modeli, araştırma evreni, araştırma örnekleme, veri toplama araçları, araştırmada kullanılan karşılaştırma ve veri analiz teknikleri hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırma, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, vd., 2019: 16).

Araştırmada İstanbul'da ikamet eden 478 evli kişiye Maneviyat Ölçeği uygulanarak bireylerin maneviyat düzeyleri, Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) uygulanarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ortaya çıkarılmıştır. Araştırma sürecinde uygulanan ölçekler sonuçlarda yorumları ile birlikte raporlaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021-2022 yıllarında İstanbul'da yaşayan ortaokul çocuğuna sahip evli kişiler oluşturmaktadır. Örneklem ise evren içerisinde çevrimiçi (online) 'Google Forms' anket platformu üzerinden hazırlanmış, WhatsApp ve yüzyüze olacak şekilde paylaşılarak kartopu örnekleme yöntemi ile 540 evli bireye ulaşılmıştır. Pandemi (Covid 19) nedeniyle bazı velilere yüzyüze ulaşılmış onlar da aynı özelliklere sahip olan velilere ulaşarak yeterli düzeyde örneklem sayısına ulaşılmıştır. Katılımcıların eksik ve hatalı işaretlemelerinden sonra katılımcı sayısı 478 kişiye düşmüştür. Bu örneklem grubu 2020- 2021 öğretim yılı İstanbul ilinde en az bir çocuğu ortaokulda okuyan ebeveynlere uygulanmıştır. Katılımcılar, Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu aracılığıyla araştırmanın amacını ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğuna dair bilgilendirilmişlerdir. Bu formun bir kopyası Ek 1'de bulunmaktadır. Formu okuyarak araştırmaya katılmayı onaylayan kişiler, Kişisel Bilgi Formu ve 2 ölçek doldurmuşlardır. Araştırmada kullanılan formun ve ölçeklerin cevaplandırılma süresi ortalama 20 dakikadır.

3.3. Ölçme/Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak sosyo-demografik özelliklerin belirlenmesi için “Kişisel Bilgi Formu”, ebeveynlerin maneviyatlarını ölçmek amacıyla Şirin (2018) tarafından geliştirilen “Maneviyat Ölçeği” ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla Özyürek (2018)’in geliştirdiği “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırma yöntemi; nicel araştırma yöntemidir. Veri toplama araçlarından olan ve ekte sunulan ölçekler için gerekli izinler alınmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin demografik bilgilerini ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir formdur. Araştırma için kullanılan kişisel bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, evlilik yaşı, evlilik süresi, dünyaya geliş sırası, büyüyen yer, çocuk sayısı, aile tipi, danışmanlık hizmeti alma durumu soruları yer almaktadır. Form araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3.3.2. Maneviyat Ölçeği

Maneviyat Ölçeği, Şirin (2018) tarafından Türkiye örnekleminde geliştirilmiş özgün bir ölçektir. Ölçek, kişinin maneviyat düzeyini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır.

Maneviyat Ölçeği, 5’li likert tipi bir ölçek olup 3 olumsuz 24 olumlu toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “(1) Bana Hiç Uygun Değil, (2) Bana Uygun Değil, (3) Bana Biraz Uygun, (4) Bana Oldukça Uygun, (5) Bana Tamamen Uygun” şeklindedir. Ölçekte yer alan olumsuz maddeler değerlendirmeye alınmadan önce ters kodlanmaktadır. Ölçek toplam puanı açısından değerlendirildiğinde ölçekten alınacak en yüksek puan 135, en düşük puan ise 27’dir. Ölçeğin alt boyutları manevi başa çıkma, aşkınlık, manevi yaşantı, anlam arayışı, manevi hoşnutluk, bağlantı, tabiatla uyum boyutudur. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan bireyin ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek ayrıca toplam maneviyat puanı vermektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, kişide maneviyatın yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçek geliştirme çalışması

sırasında yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri bir ve üzerinde olan yedi faktör belirlenmiştir. Manevi Başa çıkma (5 madde 9, 12, 20 ,21,23), Aşkınlık (2 madde -19,22), Manevi Yaşantı (5 madde 3,11,24,25,27), Anlam Arayışı (4 madde 7,14,15,17), Manevi Hoşnutluk (4 madde, 6,8,13,26), Bağlantı (4 madde 1,2,4,18) Tabiat ile Uyum (3 madde 5,10,16). Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde test edilen modelin uyum endekslerinin uygun olduğu saptanmıştır ((χ^2 (833,651, sd=303, p= .000); χ^2 / sd= 2.75; RMSEA= 0.05; SRMR = 0.04; GFI=0.90; AGFI=0.88; CFI=0.91; IFI= 0.91; NFI=0.90; RFI=0.85). Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.90 olarak belirlenmiştir. Mevcut çalışmada Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.936 olarak belirlendi. Alt boyutların Cronbach Alpha katsayısının 0.577 ile 0.912 arasında değiştiği belirlendi (Şirin, 2018: 1292).

3.3.3. Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (C Formu)

Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Özyürek (2018) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek, kişinin çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek için kullanılan likert tipi derecelendirme “Tamamen Katılıyorum-5 puan”, “Katılıyorum-4 puan”, “Kısmen katılıyorum-3 puan”, “Katılmıyorum-2 puan” ve “Hiç katılmıyorum-1 puan” olarak puanlanmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeğinin 35 madde ve üç alt boyutlu yapısının, ortaokul dönemi çocuğa sahip anneler ve babaların kendi çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmede geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğu belirlenmiştir. ABTÖ alt boyutları Demokratik Tutum, Baskıcı ve Otoriter Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Her alt boyuttan alınan yüksek puan o tutumun baskın olduğunu gösterir. ABTÖ 1. Faktörüne (Demokratik Tutum) ait alpha değerinin 0,87, 2. Faktörüne (Baskıcı ve Otoriter Tutum) ait alpha değerinin 0,77 ve 3. Faktörüne (Aşırı Hoşgörülü Tutum) ait alpha değerinin 0,72 olarak bulunduğu görülmektedir. Ölçeğin test- tekrar test korelasyonları 1.Faktör için 0,82, 2.Faktör için 0,70 ve 3.Faktör için 0,77 olarak belirlenmiştir. Buna göre, ABTÖ’nin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. ABTÖ ilk ve son %27’lik grupların her üç boyutta da madde ortalama puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0,01$) ve ölçeğin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır. (Özyürek, 2018: 664).

3.4. İstatistiksel Analiz

Araştırmanın örneklemini, Türkiye'nin İstanbul ilinde yaşayan 362 kadın ve 116 erkek olmak üzere toplam 478 yetişkin oluşturmaktadır. Örneklem grubu, ulaşılabilirlik – elverişlilik ilkelerine göre seçilmiştir. Araştırma başlangıcında 540 kişiye ulaşılmış, eksik veya hatalı işaretleme yapan katılımcıların ölçek formları iptal edildikten ve aşırı değerler çıkarıldıktan sonra 478 kişiyle analizler gerçekleştirilmiştir.

Betimsel verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri ile ilgili normallik varsayımı kutu-çizgi grafikleri, dal-yaprak grafikleri, Q-Q grafiği ve çarpıklık-basıklığa dair veriler ile değerlendirilmiştir. George ve Mallery'in (2013) belirttiği üzere basıklık ve çarpıklık katsayılarının $+ 2$ ve $- 2$ arasında yer aldığı durumlarda normal dağılım kabul edilmektedir. Araştırmadaki ölçeklerin verilerinin elde edilen bulgulara göre normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu nedenle parametrik testlerin kullanımına karar verilmiştir. Parametrik test varsayımlarının karşılanmadığı durumlarda (Alt grup sayılarının 30'dan düşük olduğu durumlarda) parametrik olmayan testler tercih edilmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişkilerde Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Gruplar arası farklarda ise ANOVA, Kruskal Wallis H testi ve Bağımsız Gruplar t-Testi kullanılmıştır. Veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde alan araştırmasının sonuçlarının analizine yer verilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılanların demografik bilgilerine ilişkin veriler analiz edilmekte, ardından araştırmanın ana sorusu olan konularla ilişkin veriler vurgulanmaktadır.

4.1. Betimleyici Verilerin Analizi

Bu bölümde betimleyici verilere yer verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik yüzde ve frekans değerleri ile araştırmada kullanılan ölçekler için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	362	75,7
	Erkek	116	24,3
Yaş	35 yaş altı	93	19,5
	36-39 yaş	128	26,8
	40-44 yaş	138	28,9
	45 yaş ve üstü	119	24,9
Gelir Düzeyi	Düşük	23	4,8
	Orta	411	86,0
	Yüksek	44	9,2
Eğitim Durumu	İlköğretim	84	17,6
	Lise	113	23,6
	Üniversite	237	49,6
	Lisansüstü	44	9,2
Evlilik Yaşı	18 yaş ve altı	45	9,4
	19-25 yaş	302	63,2
	25 yaş üstü	131	27,4
Evlilik Süresi	10 yıl ve altı	61	12,8
	11-15 yıl	153	32,0
	16-20 yıl	138	28,9
	21 yıl ve üstü	126	26,4
Dünyaya Geliş Sırası	İlk	152	31,8
	İkinci	89	18,6

	Üçüncü	78	16,3
	Dördüncü ve üstü/Sonuncu	159	33,3
Büyünen Yer	Köy/İlçe	122	25,5
	Şehir	149	31,2
	Büyükşehir	207	43,3
Çocuk Sayısı	1	50	10,5
	2	186	38,9
	3 ve üstü	242	50,6
Aile Tipi	Çekirdek Aile	428	89,5
	Geniş Aile	50	10,5
Danışmanlık Hizmeti	Evet	113	23,6
Alma Durumu	Hayır	365	76,4

Katılımcıların demografik (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, evlilik yaşı, evlilik süresi, dünyaya geliş sırası, büyüyen yer, çocuk sayısı, aile tipi, danışmanlık hizmeti alma durumu) özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Katılımcıların 362’si (%75,7) kadın, 116’sı (%24,3) erkektir. 93 (%19,5) katılımcı 35 yaş altındayken, 128 (%26,8) katılımcı 36-39 yaş aralığında, 138 (%28,9) katılımcı 40-44 yaş aralığında, 119 (%24,9) katılımcı 45 yaş ve üstündedir. Katılımcıların 23’ünün (%4,8) gelir düzeyi düşük, 411’inin (%86,0) orta, 44’ünün (%9,2) yüksektir. Katılımcıların 84’ünün (%17,6) eğitim durumu ilköğretim, 113’ünün (%23,6) lise, 237’sinin (%49,6) üniversite, 44’ünün (%9,2) lisansüstüdür. Katılımcıların 45’i (%9,4) 18 yaş ve altında evlenmişken, 302’si (%63,2) 19-25 yaş arasında, 131’i (%27,4) 25 yaş üstünde evlenmiştir. Katılımcıların 61’i (%12,8) 10 yıldan az süredir evliyken, 153’ü (%32,0) 11-15 yıl arası, 138’i (%28,9) 16-20 yıl arası, 126’sı (%26,4) 21 yıldan daha uzun süre evlidir. Katılımcıların 152’si (%31,8) ailenin ilk çocuğu, 89’u (%18,6) ikinci, 78’i (%16,3) üçüncü, 159’u (%33,3) dördüncü ve üstü/sonuncu çocuğudur. Katılımcıların 122’si (%25,5) köy/ilçede, 149’u (%31,2) şehirde, 207’si (%43,3) büyükşehirde büyümüştür. Katılımcıların 50’sinin (%10,5) tek çocuğu, 186’sının (%38,9) iki çocuğu, 242’sinin (%50,6) üç ve üstü çocuğu vardır. 428 (%89,5) katılımcının aile tipi çekirdek aile, 50 (%10,5) katılımcının geniş ailedir. 113 (%23,6) katılımcı daha önce danışmanlık hizmeti almış, 365 (%76,4) katılımcı ise danışmanlık hizmeti almamıştır.

Tablo 4.2: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) için Betimleyici İstatistikler

Ölçek	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Manevi Başa Çıkma	15,00	25,00	22,95	2,19	-1,033	,589
Aşkınlık	7,00	10,00	9,59	,68	-1,587	1,772
Manevi Yaşantı	9,00	25,00	20,54	3,37	-,780	,620
Anlam Arayışı	10,00	20,00	18,05	1,98	-,954	,360
Manevi Hoşnutluk	7,00	20,00	15,99	2,78	-,540	-,149
Bağlantı	14,00	20,00	19,14	1,28	-1,575	1,822
Tabiatla Uyum	3,00	15,00	10,20	2,35	-,169	,076
Maneviyat Ölçeği Toplam	85,00	135,00	116,46	9,68	-,445	-,323
Demokratik Tutum	36,00	65,00	55,37	5,62	-,164	-,584
Baskıcı ve Ot. Tutum	20,00	49,00	31,97	4,82	,352	,409
Aşırı Hoşgörülü Tutum	14,00	50,00	30,71	5,00	,298	1,179

Tablo 4.3'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanları için en küçük-en büyük değerler ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Maneviyat Ölçeği Manevi Başa Çıkma Alt Boyutu için aralık 15-25 arasında, ortalama= 22,95 ve standart sapma= 2,19 olarak hesaplanmıştır. Aşkınlık Alt Boyutu için aralık 7-10 arasında, ortalama= 9,59 ve standart sapma= ,68 olarak hesaplanmıştır. Manevi Yaşantı Alt Boyutu için aralık 9-25 arasında, ortalama= 20,54 ve standart sapma= 3,37 olarak hesaplanmıştır. Anlam Arayışı Alt Boyutu için aralık 10-20

arasında, ortalama= 18,05 ve standart sapma= 1,98 olarak hesaplanmıştır. Manevi Hoşnutluk Alt Boyutu için aralık 7-20 arasında, ortalama= 15,99 ve standart sapma= 2,78 olarak hesaplanmıştır. Bağlantı Alt Boyutu için aralık 14-20 arasında, ortalama= 19,14 ve standart sapma= 1,28 olarak hesaplanmıştır. Tabiatla Uyum Alt Boyutu için aralık 3-15 arasında, ortalama= 10,20 ve standart sapma= 2,35 olarak hesaplanmıştır. Maneviyat Ölçeği için aralık 85-135 arasında, ortalama= 116,46 ve standart sapma= 9,68 olarak hesaplanmıştır. ABTÖ Demokratik Tutum için aralık 36-65 arasında, ortalama= 55,37 ve standart sapma= 5,62 olarak hesaplanmıştır. Baskıcı ve Otoriter Tutum için aralık 20-49 arasında, ortalama= 31,97 ve standart sapma= 4,82 olarak hesaplanmıştır. Aşırı Hoşgörülü Tutum için aralık 14-50 arasında, ortalama= 30,71 ve standart sapma= 5,00 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.3: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) için Cronbach's Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	Cronbach's Alfa
Manevi Başa Çıkma	,771
Aşkınlık	,384
Manevi Yaşantı	,780
Anlam Arayışı	,640
Manevi Hoşnutluk	,639
Bağlantı	,619
Tabiatla Uyum	,522
Maneviyyat Ölçeği Toplam	,849
Demokratik Tutum	,848
Baskıcı ve Otoriter Tutum	,686

Tablo 4.4'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) için Cronbach's Alfa güvenirlik analizi sonuçları verilmiştir.

Maneviyat Ölçeği Manevi Başa Çıkma Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,771; Aşkınlık Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,384; Manevi Yaşantı Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,780; Anlam Arayışı Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,640; Manevi Hoşnutluk Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,639; Bağlantı Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,619; Tabiatla Uyum Alt Boyutu için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,522; Maneviyat Ölçeği için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,849; ABTÖ Demokratik Tutum için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,848; Baskıcı ve Otoriter Tutum için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,686; Aşırı Hoşgörülü Tutum için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,685 olarak hesaplanmıştır.

4.2. Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, evlilik yaşı, evlilik süresi, dünyaya geliş sırası, büyüyen yer, çocuk sayısı, aile tipi, danışmanlık hizmeti alma durumu) göre incelenmesine yönelik Mann Whitney U Testi, Bağımsız Gruplar t-Testi, ANOVA ve Kruskal Wallis H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
	Kadın	362	22,96	2,17			

Manevi Cıkma	Başa	Erkek	116	22,89	2,26	,325	476	,745
Aşkınlık		Kadın	362	9,60	,66	,535	476	,593
		Erkek	116	9,56	,75			
Manevi Yaşantı		Kadın	362	20,64	3,37	1,071	476	,285
		Erkek	116	20,25	3,37			
Anlam Arayışı		Kadın	362	18,01	1,9	-,734	476	,463
		Erkek	116	18,16	2,01			
Manevi Hoşnutluk		Kadın	362	15,94	2,82	-,650	476	,516
		Erkek	116	16,14	2,69			
Bağlantı		Kadın	362	19,19	1,25	1,373	476	,171
		Erkek	116	19,00	1,39			
Tabiatla Uyum		Kadın	362	10,48	2,26	4,714	476	,000**
		Erkek	116	9,33	2,41			
Maneviyat Ölçeği Toplam		Kadın	362	116,82	9,57	1,450	476	,148
		Erkek	116	115,33	9,95			
Demokratik Tutum		Kadın	362	55,59	5,63	1,472	476	,142
		Erkek	116	54,71	5,57			
Baskıcı ve Otoriter Tutum		Kadın	362	31,85	4,87	-1,022	476	,307
		Erkek	116	32,37	4,66			
Aşırı Hoşgörülü Tutum		Kadın	362	30,57	5,15	-1,023	476	,307
		Erkek	116	31,12	4,52			

*<.05; **<.01

Tablo 4.5'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının cinsiyete göre incelenmesine yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları verilmiştir.

Tabiatla Uyum ($t_{(476)} = -1,231$; $p < .01$) puanları cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Kadın katılımcılar, erkek katılımcılara göre daha yüksek Tabiatla Uyum puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat Ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 4.5: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	35 yaş altı ¹	93	22,78	2,25		3		
	36-39 yaş ²	128	22,91	2,12		474		
	40-44 yaş ³	138	22,77	2,32	1,640		,179	-
	45 yaş ve üstü ⁴	119	23,32	2,05				
Aşkınlık	35 yaş altı ¹	93	9,59	,73				
	36-39 yaş ²	128	9,65	,62		3		
	40-44 yaş ³	138	9,58	,68		474	,648	-
	45 yaş ve üstü ⁴	119	9,54	,72	,550			
Manevi Yaşantı	35 yaş altı ¹	93	20,31	3,96				
	36-39 yaş ²	128	20,34	3,26		3		
	40-44 yaş ³	138	20,43	3,43	1,310	474	,271	-
	45 yaş ve üstü ⁴	119	21,07	2,88				
Anlam Arayışı	35 yaş altı ¹	93	17,63	2,24				
	36-39 yaş ²	128	18,08	1,88		3		
	40-44 yaş ³	138	18,05	1,96	2,160	474	,092	-
	45 yaş ve üstü ⁴	119	18,33	1,88				
Manevi Hoşnutluk	35 yaş altı ¹	93	15,57	3,00				
	36-39 yaş ²	128	15,65	2,91		3		2>1
	40-44 yaş ³	138	15,93	2,58	4,466 ^f	474	,004**	3>1
	45 yaş ve üstü ⁴	119	16,76	2,58				4>1
Bağlantı	35 yaş altı ¹	478	15,99	2,78				
	36-39 yaş ²	93	19,06	1,47		3		
	40-44 yaş ³	128	19,13	1,26	,623	474	,567	-
	45 yaş ve üstü ⁴	138	19,09	1,25				
	35 yaş altı ¹	119	19,28	1,19				
	36-39 yaş ²	93	10,54	2,45	,974	3	,405	-
	40-44 yaş ³	128	10,23	2,33		474		

Tabiatla Uyum	45 yaş ve üstü ⁴	138	10,13	2,30				
Maneviyat Ölçeği	35 yaş altı ¹	119	10,00	2,34				
	36-39 yaş ²	93	115,49	10,56		3		
	40-44 yaş ³	128	115,98	9,57	1,949	474	,121	-
Toplam	45 yaş ve üstü ⁴	138	115,99	9,77				
Demokratik Tutum	35 yaş altı ¹	119	118,29	8,82				
	36-39 yaş ²	93	55,25	5,97		3		
	40-44 yaş ³	128	56,29	5,66	2,168	474	,091	-
	45 yaş ve üstü ⁴	138	55,38	5,53				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	35 yaş altı ¹	119	54,48	5,31				
	36-39 yaş ²	93	32,80	5,39		3		
	40-44 yaş ³	128	32,27	5,29	1,863	474	,135	-
	45 yaş ve üstü ⁴	138	31,65	4,18				
Aşırı Hoşgörülü Tutum	35 yaş altı ¹	119	31,39	4,43				
	36-39 yaş ²	93	31,84	4,97		3		
	40-44 yaş ³	128	30,67	6,04	2,218	474	,085	-
	45 yaş ve üstü ⁴	138	30,46	4,56				

*<.05; **<.01

Tablo 4.6’da Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının yaşa göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Manevi Hoşnutluk ($F_{(3-474)}=13,273$; $p<.01$) puanları yaşa göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 35 yaş altı olan katılımcılar, diğer tüm katılımcılardan daha düşük Manevi Hoşnutluk puanlarına sahiptirler.

Maneviyat Ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının yaşa göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.6: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	H	sd	p	Fark
Manevi Çıkma	Düşük ¹	23	273,43	5,104	2	,078	-
	Orta ²	411	233,89				
	Yüksek ³	44	274,13				
Aşkınlık	Düşük ¹	23	249,26	1,970	2	,373	-
	Orta ²	411	236,71				
	Yüksek ³	44	260,45				
Manevi Yaşantı	Düşük ¹	23	255,02	,384	2	,825	-
	Orta ²	411	238,13				
	Yüksek ³	44	244,15				
Anlam Arayışı	Düşük ¹	23	262,78	,810	2	,667	-
	Orta ²	411	237,70				
	Yüksek ³	44	244,10				
Manevi Hoşnutluk	Düşük ¹	23	192,11	4,071	2	,131	-
	Orta ²	411	239,60				
	Yüksek ³	44	263,34				
Bağlantı	Düşük ¹	23	240,63	4,181	2	,124	-
	Orta ²	411	235,59				
	Yüksek ³	44	275,48				
Tabiatla Uyum	Düşük ¹	23	230,76	,153	2	,927	-
	Orta ²	411	240,43				
	Yüksek ³	44	235,39				
Maneviyat Ölçeği Toplam	Düşük ¹	23	242,13	1,413	2	,493	-
	Orta ²	411	236,86				
	Yüksek ³	44	262,81				
Demokratik Tutum	Düşük ¹	23	249,91	1,378	2	,502	-
	Orta ²	411	236,62				
	Yüksek ³	44	260,99				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Düşük ¹	23	217,65	,967	2	,617	-
	Orta ²	411	239,34				
	Yüksek ³	44	252,44				
	Düşük ¹	23	276,96				

Aşırı Hoşgörülü Tutum	Orta ²	411	236,44	2,090	2	,352	-
	Yüksek ³	44	248,51				

*<.05; **<.01

Tablo 4.7’de Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının gelir düzeyine göre incelenmesine yönelik Kruskal Wallis H Testi sonuçları verilmiştir.

Maneviyyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4.7: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	İlköğretim ¹	84	22,90	2,40	,222	3 474	,881	-
	Lise ²	113	22,86	2,14				
	Üniversite ³	237	23,03	2,20				
	Lisansüstü ⁴	44	22,82	1,93				
Aşkınlık	İlköğretim ¹	84	9,50	,87	1,024	3 474	,382	-
	Lise ²	113	9,61	,70				
	Üniversite ³	237	9,63	,59				
	Lisansüstü ⁴	44	9,50	,70				
Manevi Yaşantı	İlköğretim ¹	84	20,88	3,59	,792	3 474	,499	-
	Lise ²	113	20,84	3,41				
	Üniversite ³	237	20,38	3,30				
	Lisansüstü ⁴	44	20,00	3,22				
Anlam Arayışı	İlköğretim ¹	84	18,38	2,16	1,048	3 474	,371	-
	Lise ²	113	17,90	1,94				
	Üniversite ³	237	18,01	1,94				
	Lisansüstü ⁴	44	17,95	2,00				
	İlköğretim ¹	84	16,08	3,04	,792	3 474	,499	-
	Lise ²	113	15,78	2,91				
	Üniversite ³	237	15,96	2,69				

Manevi Hoşnutluk	Lisansüstü ⁴	44	16,52	2,44				
Bağlantı	İlköğretim ¹	84	19,31	1,15				
	Lise ²	113	19,20	1,22				
	Üniversite ³	237	19,09	1,32	1,073	3 474	,360	-
	Lisansüstü ⁴	44	18,93	1,48				
Tabiatla Uyum	İlköğretim ¹	84	10,62	2,34				
	Lise ²	113	10,13	2,30				
	Üniversite ³	237	10,14	2,32	1,194	3 474	,311	-
	Lisansüstü ⁴	44	9,91	2,59				
Maneviyat Ölçeği Toplam	İlköğretim ¹	84	117,68	10,15				
	Lise ²	113	116,33	9,90				
	Üniversite ³	237	116,24	9,60	,595	3 474	,619	-
	Lisansüstü ⁴	44	115,64	8,63				
Demokratik Tutum	İlköğretim ¹	84	54,89	6,57				
	Lise ²	113	54,94	5,80				
	Üniversite ³	237	55,66	5,20	,754	3 474	,520	-
	Lisansüstü ⁴	44	55,89	5,43				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	İlköğretim ¹	84	34,80	5,42				
	Lise ²	113	31,58	4,62				1>2
	Üniversite ³	237	31,31	4,53	12,660	3 474	,000**	1>3 1>4
	Lisansüstü ⁴	44	31,16	3,68				
Aşırı Hoşgörülü Tutum	İlköğretim ¹	84	32,87	5,83			,000**	
	Lise ²	113	30,96	5,24				1>3
	Üniversite ³	237	29,97	4,48	7,723	3 474		1>4
	Lisansüstü ⁴	44	29,89	4,14				

*<.05; **<.01

Tablo 4.8’de Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının eğitim durumuna göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Baskıcı ve Otoriter Tutum ($F_{(3-474)} = 12,660$; $p < ,001$) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ($F_{(3-474)} = 7,723$; $p < ,01$) puanları eğitim durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Eğitim durumu ilköğretim olan katılımcılar, diğer tüm katılımcılardan daha yüksek Baskıcı ve Otoriter Tutum puanlarına; eğitim durumu

üniversite ve lisansüstü olan katılımcılardan daha yüksek Aşırı Hoşgörülü Tutum puanlarına sahiptir.

Maneviyat Ölçeği ve Demokratik Tutum puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>,05$).

Tablo 4.8: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Evlilik Yaşına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	18 yaş ve altı ¹	45	22,69	2,61	1,088	2 475	,338	-
	19-25 yaş ²	302	22,89	2,20				
	25 yaş üstü ³	131	23,17	2,02				
Aşkınlık	18 yaş ve altı ¹	45	9,67	,80	10,151	2 475	,363	-
	19-25 yaş ²	302	9,56	,69				
	25 yaş üstü ³	131	9,64	,63				
Manevi Yaşantı	18 yaş ve altı ¹	45	21,09	3,73	,696	2 475	,499	-
	19-25 yaş ²	302	20,45	3,39				
	25 yaş üstü ³	131	20,56	3,20				
Anlam Arayışı	18 yaş ve altı ¹	45	18,24	2,06	,266	2 475	,766	-
	19-25 yaş ²	302	18,01	1,99				
	25 yaş üstü ³	131	18,05	1,95				
Manevi Hoşnutluk	18 yaş ve altı ¹	45	15,38	2,41	3,684	2 475	,026*	Fark Yok
	19-25 yaş ²	302	15,86	2,95				
	25 yaş üstü ³	131	16,50	2,44				
Bağlantı	18 yaş ve altı ¹	45	19,24	1,25	1,176 ^h	2	,556	-
	19-25 yaş ²	302	19,09	1,33				
	25 yaş üstü ³	131	19,24	1,18				
Tabiatla Uyum	18 yaş ve altı ¹	45	10,56	2,27	1,837	2 475	,161	-
	19-25 yaş ²	302	10,28	2,25				
	25 yaş üstü ³	131	9,89	2,58				
Maneviyat Ölçeği Toplam	18 yaş ve altı ¹	45	116,87	10,27	,448	2 475	,639	-
	19-25 yaş ²	302	116,14	9,89				
	25 yaş üstü ³	131	117,05	8,98				
	18 yaş ve altı ¹	45	53,18	5,91	4,398	2	,013*	1<2

Demokratik Tutum	19-25 yaş ²	302	55,42	5,61	475				1<3
	25 yaş üstü ³	131	56,03	5,39					
Baskıcı ve Otoriter Tutum	18 yaş ve altı ¹	45	32,69	5,90					
	19-25 yaş ²	302	32,03	4,71	,939	2	,392	-	
	25 yaş üstü ³	131	31,59	4,65		475			
Aşırı Hoşgörülü Tutum	18 yaş ve altı ¹	45	32,44	5,43					
	19-25 yaş ²	302	30,80	4,83	4,531	2	,011*	1>3	
	25 yaş üstü ³	131	29,90	5,12		475			

*<.05; **<.01

Tablo 4.9’da Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının evlilik yaşına göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Demokratik Tutum ($F_{(2-475)} = 4,398$; $p < ,05$) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ($F_{(4,531)} = 6,217$; $p < ,05$) puanları evlilik yaşına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 18 yaş ve öncesinde evlenen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha düşük Demokratik Tutum puanlarına; 25 yaş sonrası evlenen katılımcılara göre daha yüksek Aşırı Hoşgörülü Tutum puanlarına sahiptirler.

Maneviyat Ölçeği alt boyutları ve Baskıcı ve Otoriter Tutum puanlarının evlilik yaşına göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 4.9: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Evlilik Süresine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler		n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	10 yıl ve altı ¹	61	22,90	1,98	2,348	3 474	,072	-
	11-15 yıl ²	153	22,74	2,32				
	16-20 yıl ³	138	22,80	2,29				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	23,38	1,98				
Aşkınlık	10 yıl ve altı ¹	61	9,64	,63	2,214	3 474	,086	-
	11-15 yıl ²	153	9,64	,66				
	16-20 yıl ³	138	9,46	,75				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	9,64	,66				
	10 yıl ve altı ¹	61	19,52	3,98			,007**	

Manevi Yaşantı	11-15 yıl ²	153	20,40	3,45	4,134	3 474		1<4 2<4
	16-20 yıl ³	138	20,46	3,46				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	21,29	2,67				
	10 yıl ve altı ¹	61	17,70	2,18				
Anlam Arayışı	11-15 yıl ²	153	17,99	2,00	3,351	3 474	,019*	1<4 2<4 3<4
	16-20 yıl ³	138	17,85	1,98				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	18,50	1,81				
	10 yıl ve altı ¹	61	15,44	2,74				
Manevi Hoşnutluk	11-15 yıl ²	153	15,93	2,97	2,000	3 474	,113	-
	16-20 yıl ³	138	15,89	2,72				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	16,44	2,60				
	10 yıl ve altı ¹	61	19,03	1,46				
Bağlantı	11-15 yıl ²	153	19,03	1,36	,992 ^f	3 474	,396	-
	16-20 yıl ³	138	19,26	1,08				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	19,20	1,30				
	10 yıl ve altı ¹	61	10,79	2,26				
Tabiatla Uyum	11-15 yıl ²	153	10,00	2,64	1,797	3 474	,147	-
	16-20 yıl ³	138	10,09	2,19				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	10,29	2,15				
	10 yıl ve altı ¹	61	115,03	9,31				
Maneviyat Ölçeği Toplam	11-15 yıl ²	153	115,73	10,78	3,330	3 474	,019*	1<4 2<4 3<4
	16-20 yıl ³	138	115,82	9,18				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	118,75	8,65				
	10 yıl ve altı ¹	61	56,05	5,17				
Demokratik Tutum	11-15 yıl ²	153	55,80	5,65	1,862	3 474	,135	-
	16-20 yıl ³	138	55,49	5,98				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	54,40	5,32				
	10 yıl ve altı ¹	61	31,13	5,24				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	11-15 yıl ²	153	32,49	5,01	1,726	3 474	,161	-
	16-20 yıl ³	138	32,20	4,81				
	21 yıl ve üstü ⁴	126	31,50	4,32				
	10 yıl ve altı ¹	61	30,79	4,66				
	11-15 yıl ²	153	30,87	5,29	,690	3 474	,558	-
	16-20 yıl ³	138	30,99	5,42				

	21 yıl ve üstü ⁴	126	30,17	4,30
Aşırı Hoşgörülü Tutum				
*,<.05; **,<.01				

Tablo 4.10’da Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının evlilik süresine göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Manevi Yaşantı ($F_{(3-474)} = 4,134$; $p < ,05$), Anlam Arayışı ($F_{(3-474)} = 3,351$; $p < ,05$) ve Maneviyat Ölçeği ($F_{(3-474)} = 3,330$; $p < ,05$) puanları evlilik süresine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 21 yıl ve üstünde evli olan katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek Anlam Arayışı ve Maneviyat Ölçeği puanlarına; 10 yıl ve altı ve 11-15 yıl arası evli olan katılımcılara göre daha yüksek Manevi Yaşantı puanlarına sahiplerdir.

Maneviyyat Ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının evlilik süresine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 4.10: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Dünyaya Geliş Sırasına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	İlk ¹	152	22,84	2,35	,750	3 474	,523	-
	İkinci ²	89	22,81	2,10				
	Üçüncü ³	78	22,87	2,00				
	Dört ve Üstü ⁴	159	23,16	2,18				
Aşknlık	İlk ¹	152	9,66	,63	1,116	3 474	,342	-
	İkinci ²	89	9,58	,78				
	Üçüncü ³	78	9,50	,66				
	Dört ve Üstü ⁴	159	9,57	,69				
Manevi Yaşantı	İlk ¹	152	20,14	3,56	1,975	3 474	,117	-
	İkinci ²	89	20,42	3,27				
	Üçüncü ³	78	20,45	2,86				
	Dört ve Üstü ⁴	159	21,04	3,44				
	İlk ¹	152	18,16	1,92			,338	

Anlam Arayışı	İkinci ²	89	17,73	1,95	1,126	3 474	-	
	Üçüncü ³	78	17,96	2,05				
	Dört ve Üstü ⁴	159	18,16	2,03				
Manevi Hoşnutluk	İlk ¹	152	15,87	2,92	,283	3 474	,838	-
	İkinci ²	89	16,10	2,50				
	Üçüncü ³	78	15,87	2,74				
	Dört ve Üstü ⁴	159	16,11	2,85				
Bağlantı	İlk ¹	152	19,21	1,27	,575	3 474	,632	-
	İkinci ²	89	18,99	1,33				
	Üçüncü ³	78	19,15	1,29				
	Dört ve Üstü ⁴	159	19,16	1,27				
Tabiatla Uyum	İlk ¹	152	10,30	2,21	,763	3 474	,515	-
	İkinci ²	89	10,40	2,43				
	Üçüncü ³	78	9,90	2,09				
	Dört ve Üstü ⁴	159	10,15	2,55				
Maneviyat Ölçeği Toplam	İlk ¹	152	116,18	9,57	,695	3 474	,555	-
	İkinci ²	89	116,03	9,95				
	Üçüncü ³	78	115,71	8,95				
	Dört ve Üstü ⁴	159	117,34	9,99				
Demokratik Tutum	İlk ¹	152	55,74	5,59	2,540	3 474	,056	-
	İkinci ²	89	54,58	5,87				
	Üçüncü ³	78	54,26	5,54				
	Dört ve Üstü ⁴	159	56,01	5,47				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	İlk ¹	152	31,78	4,78	,298	3 474	,827	-
	İkinci ²	89	32,36	5,48				
	Üçüncü ³	78	31,82	4,12				
	Dört ve Üstü ⁴	159	32,01	4,81				
Aşırı Hoşgörülü Tutum	İlk ¹	152	31,30	4,98	1,269	3 474	,284	-
	İkinci ²	89	30,18	5,48				
	Üçüncü ³	78	30,82	5,27				
	Dört ve Üstü ⁴	159	30,38	4,58				

*<.05; **<.01

Tablo 4.11’de Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının dünyaya geliş sırasına göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının dünyaya geliş sırasına göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>,05$).

Tablo 4.11: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Büyüyen Yere Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başa Çıkma	Köy/İlçe ¹	122	23,20	2,05	2,729	2 475	,066	-
	Şehir ²	149	23,11	1,99				
	Büyükşehir ³	207	22,68	2,39				
Aşkınlık	Köy/İlçe ¹	122	9,65	,67	,891	2 475	,411	-
	Şehir ²	149	9,60	,65				
	Büyükşehir ³	207	9,55	,72				
Manevi Yaşantı	Köy/İlçe ¹	122	20,52	3,94	1,048	2 475	352	-
	Şehir ²	149	20,85	2,97				
	Büyükşehir ³	207	20,33	3,28				
Anlam Arayışı	Köy/İlçe ¹	122	18,52	1,81	4,896	2 475	008**	1>2
	Şehir ²	149	17,97	1,96				1>3
	Büyükşehir ³	207	17,83	2,06				
Manevi Hoşnutluk	Köy/İlçe ¹	122	16,16	2,70	,292	2 475	,747	-
	Şehir ²	149	15,91	2,90				
	Büyükşehir ³	207	15,95	2,75				
Bağlantı	Köy/İlçe ¹	122	19,24	1,27	,639	2 475	,529	-
	Şehir ²	149	19,06	1,29				
	Büyükşehir ³	207	19,14	1,29				
Tabiatla Uyum	Köy/İlçe ¹	122	10,03	2,42	,804	2 475	,448	-
	Şehir ²	149	10,13	2,35				
	Büyükşehir ³	207	10,35	2,31				
Maneviyat Ölçeği Toplam	Köy/İlçe ¹	122	117,31	9,85	,934	2 475	,394	-
	Şehir ²	149	116,64	9,14				
	Büyükşehir ³	207	115,83	9,95				
	Köy/İlçe ¹	122	54,28	5,33	3,842	2 475	,022*	1<2
	Şehir ²	149	56,16	5,65				

Demokratik Tutum	Büyükşehir ³	207	55,45	5,69				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Köy/İlçe ¹	122	31,78	4,99				
	Şehir ²	149	32,22	5,03	,315	2	,730	-
	Büyükşehir ³	207	31,91	4,57		475		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Köy/İlçe ¹	122	30,31	4,05				2>3
	Şehir ²	149	31,75	5,67	4,818	2	,008*	2>1
	Büyükşehir ³	207	30,19	4,90		475		

*<.05; **<.01

Tablo 4.12’de Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının büyüyen göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Anlam Arayışı ($F_{(2-475)} = 4,896$; $p < ,01$), Demokratik Tutum ($F_{(2-475)} = 3,842$; $p < ,05$) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ($F_{(2-475)} = 4,818$; $p < ,05$) puanları büyüyen yere göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Köyde büyüyen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek Anlam Arayışı puanlarına; şehirde büyüyen katılımcılara göre ise daha düşük Demokratik Tutum puanlarına sahiptirler. Şehirde büyüyen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek Aşırı Hoşgörülü Tutum Tutum puanlarına sahiptirler.

Maneviyyat Ölçeği diğer alt boyutları ve Baskıcı ve Otoriter Tutum puanlarının büyüyen yere göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 4.12: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Manevi Başı Çıkma	1 ¹	50	22,40	2,22	2,944	2	,054	-
	2 ²	186	22,82	2,19		475		
	3 ve üstü ³	242	23,15	2,17				
Aşkınlık	1 ¹	50	9,50	,71	,592	2	,553	-
	2 ²	186	9,62	,65		475		
	3 ve üstü ³	242	9,59	,71				
Manevi Yaşantı	1 ¹	50	19,96	3,55	2,583	2	,077	-
	2 ²	186	20,26	3,37		475		

	3 ve üstü ³	242	20,88	3,31				
Anlam Arayışı	1 ¹	50	17,32	2,55	9,026	2	,000**	
	2 ²	186	17,78	2,01		475		1<3
	3 ve üstü ³	242	18,40	1,76				2<3
Manevi Hoşnutluk	1 ¹	50	15,44	2,72	1,496	2	,225	
	2 ²	186	15,92	2,69		475		-
	3 ve üstü ³	242	16,16	2,86				
Bağlantı	1 ¹	50	18,82	1,56	2,148	2	,118	
	2 ²	186	19,12	1,30		475		-
	3 ve üstü ³	242	19,23	1,20				
Tabiatla Uyum	1 ¹	50	10,38	2,47	,201	2	,818	
	2 ²	186	10,22	2,29		475		-
	3 ve üstü ³	242	10,15	2,37				
Maneviyat Ölçeği Toplam	1 ¹	50	113,82	10,87	3,959	2	,020*	
	2 ²	186	115,75	9,29		475		1<3
	3 ve üstü ³	242	117,55	9,59				2<3
Demokratik Tutum	1 ¹	50	57,12	5,39	3,537	2	,030*	
	2 ²	186	55,56	5,46		475		1>3
	3 ve üstü ³	242	54,87	5,73				
Baskıcı ve Otoriter Tutum	1 ¹	50	30,10	3,96	4,842	2	,008*	
	2 ²	186	31,91	5,12		475		1<3
	3 ve üstü ³	242	32,40	4,66				2<3
Aşırı Hoşgörülü Tutum	1 ¹	50	31,06	4,08	4,528	2	,011*	
	2 ²	186	29,85	4,52		475		2<3
	3 ve üstü ³	242	31,29	5,43				

*<.05; **<.01

Tablo 4.13'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının çocuk sayısına göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Anlam Arayışı ($F_{(2-475)} = 9,026$; $p < ,01$), Maneviyat Ölçeği ($F_{(2-475)} = 3,959$; $p < ,05$), Demokratik Tutum ($F_{(2-475)} = 3,537$; $p < ,05$), Baskıcı ve Otoriter Tutum ($F_{(2-475)} = 4,842$; $p < ,01$) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ($F_{(2-475)} = 4,528$; $p < ,05$) puanları çocuk sayısına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Üç ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olan katılımcılar tek ve iki çocuğa sahip katılımcılardan daha yüksek Anlam Arayışı,

Maneviyat Ölçeği ve Baskıcı ve Otoriter Tutum puanlarına sahiplerdir. Tek çocuğu olan katılımcılar iki çocuğu olan katılımcılara göre daha yüksek Demokratik Tutum puanlarına sahiplerdir. Üç ve üstü çocuğa sahip katılımcılar iki çocuğa sahip katılımcılardan daha yüksek Aşırı Hoşgörülü Tutum puanlarına sahiplerdir

Maneviyat Ölçeği diğer alt boyut puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>,05$).

Tablo 4.13: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Aile Tipine Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	z	p
Manevi Başa Çıkma	Çekirdek Aile	428	22,90	2,23	-1,276	476	,202
	Geniş Aile	50	23,32	1,83			
Aşkınlık	Çekirdek Aile	428	9,57	,70	-2,081	476	,038*
	Geniş Aile	50	9,78	,51			
Manevi Yaşantı	Çekirdek Aile	428	20,45	3,42	-1,728	476	,085
	Geniş Aile	50	21,32	2,90			
Anlam Arayışı	Çekirdek Aile	428	18,01	1,99	-1,107	476	,269
	Geniş Aile	50	18,34	1,94			
Manevi Hoşnutluk	Çekirdek Aile	428	15,97	2,77	-,559	476	,577
	Geniş Aile	50	16,20	2,94			
Bağlantı	Çekirdek Aile	428	19,11	1,31	-1,502	476	,134
	Geniş Aile	50	19,40	,99			
Tabiatla Uyum	Çekirdek Aile	428	10,13	2,37	-1,905	476	,057
	Geniş Aile	50	10,80	2,06			
Maneviyat Ölçeği Toplam	Çekirdek Aile	428	116,14	9,82	-2,092	476	,037*
	Geniş Aile	50	119,16	7,99			
Demokratik Tutum	Çekirdek Aile	428	55,16	5,53	-2,493	476	,013*
	Geniş Aile	50	57,24	6,12			
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çekirdek Aile	428	31,79	4,73	-2,444	476	,015*
	Geniş Aile	50	33,54	5,32			
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çekirdek Aile	428	30,47	4,79	-3,063	476	,002*
	Geniş Aile	50	32,74	6,24			

* $<,05$; ** $<,01$

Tablo 4.14'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının aile tipine göre incelenmesine yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları verilmiştir.

Aşkılık ($t_{(476)} = -2,081$; $p < ,05$), Maneviyat Ölçeği Toplam ($t_{(476)} = -2,092$; $p < ,05$) Demokratik Tutum ($t_{(476)} = -2,493$; $p < ,05$), Baskıcı ve Otoriter Tutum ($t_{(476)} = -2,444$; $p < ,05$) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ($t_{(476)} = -3,063$; $p < ,01$) puanları aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Geniş ailede yaşayan katılımcılar, diğer katılımcılara göre daha yüksek Aşkılık, Maneviyat-Toplam, Baskıcı ve Otoriter Tutum, Demokratik Tutum ve Aşırı Hoşgörülü Tutum puanlarına sahiptirler.

Maneviyyat Ölçeği diğer alt boyutları puanlarının aile tipine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 4.14: Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarının Danışmanlık Hizmeti Alma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	z	p
Manevi Başa Çıkma	Evet	113	22,58	2,15	-2,012	476	,045*
	Hayır	365	23,06	2,20			
Aşkılık	Evet	113	9,60	,65	,210	476	,834
	Hayır	365	9,59	,70			
Manevi Yaşantı	Evet	113	20,36	3,24	-,645	476	,519
	Hayır	365	20,60	3,42			
Anlam Arayışı	Evet	113	17,82	1,99	-1,368	476	,172
	Hayır	365	18,12	1,98			
Manevi Hoşnutluk	Evet	113	15,40	2,64	-2,608	476	,009**
	Hayır	365	16,18	2,81			
Bağlantı	Evet	113	18,83	1,57	-2,965	476	,003**
	Hayır	365	19,24	1,17			
Tabiatla Uyum	Evet	113	10,76	2,06	2,913	476	,004**
	Hayır	365	10,03	2,41			
Maneviyyat Ölçeği Toplam	Evet	113	115,36	9,83	-1,381	476	,168
	Hayır	365	116,80	9,62			

Demokratik Tutum	Evet	113	55,59	6,03	,472	476	,637
	Hayır	365	55,31	5,50			
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Evet	113	31,06	5,15	-2,310	476	,021*
	Hayır	365	32,25	4,68			
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Evet	113	31,17	5,26	1,121	476	,263
	Hayır	365	30,56	4,92			

*<.05; **<.01

Tablo 4.15'te Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanlarının danışmanlık hizmeti alma durumuna göre incelenmesine yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları verilmiştir.

Manevi Başa Çıkma ($t_{(476)} = -2,012$; $p < ,01$), Manevi Hoşnutluk ($t_{(476)} = -2,608$; $p < ,01$), Bağlantı ($t_{(476)} = -2,965$; $p < ,01$), Tabiatla Uyum ($t_{(476)} = 2,913$; $p < ,01$) ve Baskıcı ve Otoriter Tutum ($t_{(476)} = -2,310$; $p < ,05$) puanları danışmanlık hizmeti alma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Danışmanlık hizmeti almayan katılımcılar, diğer katılımcılara göre daha yüksek Manevi Başa Çıkma, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı ve Baskıcı ve Otoriter Tutum puanlarına; daha düşük Tabiatla Uyum puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat Ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) diğer alt boyut puanlarının danışmanlık hizmeti alma durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

4.3. Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.15: Maneviyat Ölçeği Puanlarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) Puanlarıyla İlişkisini İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		Demokratik Tutum	Baskıcı ve Aşırı Otoriter Tutum	Hoşgörülü Tutum
Manevi Başa Çıkma	r	,302	,065	-,088
	p	,000**	,154	,055
Aşkınlık	r	,204	,056	-,033
	p	,000**	,219	,468
Manevi Yaşantı	r	,157	,109	-,076
	p	,001**	,018*	,096
Anlam Arayışı	r	,147	,096	,047
	p	,001**	,036*	,308
Manevi Hoşnutluk	r	,257	-,056	-,150
	p	,000**	,219	,001**
Bağlantı	r	,177	,096	-,005
	p	,000**	,037*	,909
Tabiatla Uyum	r	,048	,050	,063
	p	,293	,279	,168
Maneviyat Ölçeği	r	,277	,085	-,068
	p	,000**	,064	,140
Toplam				

Tablo 4.16’da Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir.

Demokratik Tutum puanları ile Manevi Başa Çıkma arasında pozitif yönde, orta seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,302$; $p<,001$), Aşkınlık arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,204$; $p<,001$), Manevi Yaşantı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,157$; $p<,01$), Anlam Arayışı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,147$; $p<,01$), Manevi Hoşnutluk arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,257$; $p<,001$), Bağlantı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,177$; $p<,001$), Tabiatla Uyum arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,048$; $p>,05$) ve Maneviyat Ölçeği arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,277$; $p<,001$) olduğu belirlenmiştir.

Baskıcı ve Otoriter Tutum puanları ile Manevi Başa Çıkma arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,065$; $p>,05$), Aşkınılık arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,056$; $p>,05$), Manevi Yaşantı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,109$; $p<,05$), Anlam Arayışı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,096$; $p<,05$), Manevi Hoşnutluk arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,056$; $p>,05$), Bağlantı arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=,096$; $p<,05$), Tabiatla Uyum arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,050$; $p>,05$) ve Maneviyat Ölçeği arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,085$; $p>,05$) olduğu belirlenmiştir.

Aşırı Hoşgörölü Tutum puanları ile Manevi Başa Çıkma arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,088$; $p>,05$), Aşkınılık arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,033$; $p>,05$), Manevi Yaşantı arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,076$; $p>,05$), Anlam Arayışı arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,047$; $p>,05$), Manevi Hoşnutluk arasında negative yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki ($r=-,150$; $p<,01$), Bağlantı arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,005$; $p>,05$), Tabiatla Uyum arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=,063$; $p>,05$) ve Maneviyat Ölçeği arasında anlamlı olmayan bir ilişki ($r=-,068$; $p>,05$) olduğu belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına, tartışmalara ve bulgulara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

5.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Bu tezin temel problem cümlesi olan “Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde çıkan sonuç, evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Alan yazındaki literatür araştırılması yapıldığında evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelendiğine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada “**Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları cinsiyete göre**” incelendiğinde, maneviyat ölçeğinin “tabiatla uyum” alt boyutu puanlarının cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Kadın katılımcılar, erkeklere oran ile daha yüksek puana sahiptirler.

Türkyılmaz (2008: 112), Çakır (2019: 42) ve Tosyalıoğlu (2021: 81) kadınların dindarlık ve maneviyat seviyelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu söylemiştir. Kadınların erkeklere göre dini kurumlara devam etme ve manevi hayatlarına dikkat etme noktasında daha ilgili olduğu hem ülkemiz de hem de batıda yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır.

Arvas ve Hökelekli (2017: 129) 562 evli bireyler üzerinde yapmış olduğu çalışmasında erkeklerin evlilik doyumları ve evlilikte sorun çözme becerilerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu, dindarlıkta ise kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar bulunmadığını ortaya koymuştur.

Maneviyatın kadın ve erkek üzerindeki etkisi incelendiğinde erkeklerdeki maneviyatın sadece kişiler arası ilişkilerde etkili olduğu, kadınlarda ise hem kişisel bütünlük hem de kişisel ayrışma ihtiyacını karşılayıp dengeli bütüncül bir benliğe sahip olduklarına dikkat çeker (Akman, 2020: 61). Bu da maneviyatın kadınlar üzerindeki stresi iyileştirme yönünde olumlu bir role sahip olduğunu gösterirken erkeklerde ise bu rolün

daha az olduğunu gösterir (Poage, Ketzenberger & Olson, 2004; Yadav & Khanna, 2016: 29).

Uysal (2006: 73), Beçetek (2021: 93), Kılıç (2019: 69) ve Türkyılmaz (2008: 94) maneviyatın cinsiyet yönünden farklılaşma olmadığını çalışmalarında göstermiştir.

Kızılırmak (2015) bulgularında araştırmaya katılan genç yetişkinlerin yaşamda anlamın varlığı ve arayışı düzeylerinin, cinsiyete ve kişilik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği yönünde sonuç bildirmiştir.

Bu çalışmada, Maneviyat ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ölçeği (ABTÖ) puanlarının cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Ünlü (2020: 51)'nün çalışma sonucunda elde ettiği bulgulara göre ebeveyn tutumlarında annelerin “otoriter” babaların ise “aşırı koruyucu” tutum sergilediği görülmüştür. Solmaz (2004) ve Yılmaz (2007)'in çalışmalarında da aynı şekilde ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre değiştiği bulunmuştur. Erdoğan, Yoleri ve Tetik (2017: 233) ise annelerin babalara nazaran demokratik tutumlarının artışı ile beraber çocuklarda “sebatkarlık” ve “ritmiklik” mizaç özelliklerinin de yüksek olduğunu ispatlamıştır. Şahin ve Özyürek (2008: 409), Tekin (2019: 54), Aydoğdu ve Dilekmen (2016: 579) ise ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelediğinde annelerin çocuklarına “demokratik” bir tutum sergilediklerini, babaların ise “baskıcı ve otoriter” bir tutum uyguladıklarını ispatlamıştır.

Ebeveyn tutumları ile cinsiyet arasında bir ilişki olmadığı görüşünde olan bazı araştırmalar da mevcuttur (Derdiyok, 2019: 71). Çevik (2019: 92)'in çalışmasında cinsiyet ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenirken otoriter, aşırı koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumları arasında bir ilişki görülmemiş, izin verici ebeveyn tutumunun erkekler üzerinde kadınlara oranla daha fazla görülmüştür.

Yapılan bu çalışmada kadınların erkeklere oranla maneviyat düzeylerinin yüksek çıkmasında, kadın ve erkeğin kişilik yapılarının farklı olmasının da etkisi bulunmaktadır. Kadınların çocuk sahibi olmalarıyla beraber duygusal zekalarının da yüksek olması önemli bir faktördür. Yapıcı (2016: 154)'nın çalışmasında da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Araştırmaya katılan **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları yaşa göre”** incelendiğinde, maneviyat ölçeği alt boyutlarından “manevi hoşnutluk” puanlarının yaşa göre anlamlı derecede farklılaştığı ve 35 yaş altı olan katılımcıların diğer tüm katılımcılara nazaran daha düşük manevi hoşnutluk puanına sahip oldukları

ortaya çıkmıştır. Dursun (2019: 70)'un yaptığı çalışmasında 31-35 yaş arasında bulunan evli ve bekar katılımcıların maneviyat ölçeğinin “aşkınlık” alt boyutunda diğer katılımcılara göre daha yüksek veriler ortaya çıkmıştır.

Beçetek (2021: 94) ve Şentürk (2021: 53) yaşça büyük olanların genç olanlara nazaran maneviyat düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ayten (2009: 108)'de yetişkinlerin dini eğilimlerinin ergenlere göre daha yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Çakır (2019: 43) yaş faktöründe 31 yaş ve üzeri öğretmenlerin 31 yaş altı öğretmenlere nazaran, maneviyat ölçeği alt boyutlarından “bağlantı” puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Yaş faktörünün maneviyat ölçeği puanlarında farklılık olmadığına dair yapılan çalışmalarda mevcuttur (Kılıç, 2019: 72; Tosyalıoğlu, 2021: 84).

Bu çalışmada Maneviyat ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ölçeği (ABTÖ) puanlarının yaşa göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Toksöz (2010: 14)'ün alan yazında yapmış olduğu çalışmasında çocukların cinsiyeti, anne babanın eğitim düzeyi, yaşı ve gelir düzeyinin anne baba tutumlarının belirlenmesinde etkili olduğu bulunmuştur.

Tekin (2019: 55) ve Türkmen (2018: 38) 41 yaşından büyüklerin 31-40 yaş arasındakilere kıyasen çocuklarına karşı daha aşırı koruyucu bir ebeveyn tutumu ve sıkı bir disiplinle yaklaştığını söylemiştir. Çevik (2019: 93) ise 30 yaş ve altındaki ebeveynlerin 41 yaş ve üzerinelere göre çocuk yetiştirme konusunda daha demokratik bir ebeveyn tutumu sergilediğini bulmuştur. Çetingöz (2020: 66) yapmış olduğu çalışmasında annelerdeki yaş artışı ile beraber çocuklarına gösterdikleri otoriter ebeveyn tutumlarında da bir artış söz konusu olduğunu belirtmiştir.

Ebeveyn tutumlarının yaşa göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016: 580; Ergin, 2020: 53).

Yapılan bu araştırma neticesinde yaşı maneviyat düzeylerini belirlemede önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. Bireyin gençken gündemini meşgul eden yoğun hayat meşgalesinin olması manevi hayatına zaman ayıramamasına neden olmuştur. Ergenlerin varoluşsal sorunlar, meslek kaygıları, kimlik arayışı gibi sorunlarla yüzleşmesi onların dini davranışlarını da olumsuz anlamda etkilemektedir. Yaş ilerledikçe sosyal ve kişisel anlamda bir azalış olduğu için kişi maneviyattan destek ve güç alarak kendi problemlerinin üstünden gelebilme becerisi ediniyor olabilir. Bu

durum kişinin yaş aldıkça kendisini ilahi bir güce yakın hissettiği ve O’nun tarafından sevildiği düşüncesi olduğunu da gösterebilir.

Araştırmaya katılan **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları gelir düzeyine göre”** incelendiğinde, anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tosyalıoğlu (2021: 86) yaptığı çalışmada öğrencilerin gelir durumları ile maneviyatları arasında anlamlı farklılık olmadığını ispatlamıştır.

Dursun (2019: 71) maneviyat ölçeği alt boyutlarından olan “manevi başa çıkma” ve “aşkınlık” boyutlarının ekonomik gelir seviyelerinin orta derecede olanlarının diğerlerine oranla daha yüksek bulunduğunu ortaya koymuştur. “Manevi hoşnutluk” alt boyutunda ise yüksek gelir seviyesine sahip kişiler diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Uçar (2017) yaşlılar üzerine yaptığı çalışmada yaşlılarda gelir durumu yükseldikçe maneviyatın da yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Altaş (2020: 66)’ın çalışmada ise gelir durumu arttıkça maneviyat seviyesinde bir azalma olduğu görülmüştür.

Şentürk (2021: 57) ekonomik seviyesi düşük kişilerin kendi ailesini geçindirmek için daha çok çalışıp para kazanma amacı güttüğünden dolayı manevi alana yönelmesinde zaman bulamayışını da nedenler arasında saymıştır.

Ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik durumun çocuk yetiştirme tutumları üzerinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim ekonomik seviyesi yüksek olan ailenin, çocuklarını yetiştirmede alanda ilgili olan bir çok materyalden yararlanıp bilgi sahibi olmaları ve çocuklarına karşı tutumlarında daha olumlu bir etkileşimi ortaya çıkardığını belirtmiştir (Ateş, 2018: 75; Çağdaş ve Seçer, 2010: 176).

Literatür araştırması çerçevesinde Gökçedağ (2001: 56) ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde daha çok demokratik tutumun olduğu, düşük gelirli olanlarda ise otoriter ebeveyn tutumu sergilediği yapılan çalışmalar ile mevcuttur (Ergin, 2020: 54).

Çevik (2019: 96) gelir düzeylerinin ebeveyn tutumları üzerindeki etkisini incelediğinde sosyo-ekonomik seviye bakımından orta gelirli ailelerin yüksek gelirli ailelere oranla ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu tutuma daha çok sahip oldukları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları eğitim durumuna göre”** incelendiğinde, Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ölçeği (ABTÖ)’nin alt boyutlarından olan “baskıcı ve otoriter tutum” ve “aşırı hoşgörülü tutum” puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı derecede farklılaştığı

gözlenmiştir. Eğitim durumu ilköğretim olan katılımcılar, diğer tüm katılımcılardan daha yüksek “baskıcı ve otoriter tutum” puanlarına; eğitim durumu üniversite ve lisansüstü olan katılımcılardan daha yüksek “aşırı hoşgörülü tutum” puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat ölçeği ve demokratik tutum puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Korkulu (2019: 61) ebeveynlerden eğitim seviyesi yüksek olanların, çocuklarına sorumluluk verici yönde gelişimlerine olumlu anlamda katkı sağlayarak demokratik ebeveyn tutumunu sergilediklerini söylemiştir. Eğitim seviyesi düşük olanların ise daha çok katı ve cezalandırıcı otoriter ebeveyn tutumunu benimsediklerini vurgulamıştır. Babaların annelere nazaran demokratik tutumu sergiledikleri, annelerin ise babalara nazaran daha çok izin verici tutumu sergiledikleri gözlenmiştir (Ateş, 2018: 74; Kırman ve Doğan, 2017: 45; Özel ve Zelyurt, 2016). Algılanan ebeveyn tutumları annenin eğitim durumuna göre farklılaşırken babada ise bu durum farklılaşmamaktadır (Altun, 2021: 66). Lisansüstü mezunu olan ebeveynlerin lise mezunu olanlara nazaran daha izin verici ebeveyn tutumuna sahip oldukları da bulunmuştur (Çevik, 2019: 94).

Anne ve babanın eğitim seviyelerinin yükselmesi ile çocuklarına karşı gösterdikleri demokratik tutumlar arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim Özyürek ve Şahin (2005: 31)’in Karabük’te 381 ebeveyn üzerinde yapmış olduğu çalışmada annenin eğitim seviyesinin yükselmesi ile çocuğuna karşı demokratik tutumun artışının doğru orantıda olduğu, babaların ise demokratik tutum sergilemesinde onların eğitim seviyelerinin etkisinin olmayışı bulunmuştur. Yine aynı çalışmada annelerin avukat, doktor gibi meslek gruplarında çalışmaları babalara göre farklılık arz etmekte olup annelerin çocuklarına demokratik tutumu sergiledikleri görülmüştür. Annelerin babalara nazaran daha çok demokratik tutumu sergiledikleri çeşitli çalışmalarda mevcuttur (Kurttekin, 2018: 37). Bu durum annenin çalışıyor olmasının ebeveyn tutumlarında çalışmayan annelere kıyas ile daha az “aşırı koruyuculuk” tutumunu sergilemesine yol açmıştır (Atabey, 2017: 164). Eğitim seviyesi lisans düzeyinde olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları demokratik iken, eğitim düzeyi ortaokul seviyesinde olan babaların çocuk yetiştirme tutumlarında aşırı hoşgörü ebeveyn tutumunun daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Özyürek, vd., 2019: 334).

Aydoğdu ve Dilekmen (2016: 580) yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin ön lisans mezunu olanların ortaokul mezunu olanlara oranla demokratik ebeveyn tutumlarının

daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun ise öğrenim seviyesinin yükselmesi ile aynı oranda yüksek olduğu saptanmıştır.

Eğitim seviyesinin yüksek olması ile ebeveyn tutumları anne ve baba üzerinde farklılıklar göstermektedir. Demir ve Şendil (2008) annelerin eğitim seviyelerinin çocuk yetiştirme tutumlarında otoriter, demokratik ve aşırı koruyucu bir eğilim gösterdiğini ifade ederken, Tortumluoğlu (1999) eğitim seviyesi yükselen annelerin aşırı koruyucu bir tutum gösterdikleri yönünde sonuçlar bulmuştur. Yılmaz (2007)'in çalışmasında annelerin eğitim seviyesinin yükselmesinin kabul ve ilgi tutumu eğilimlerinin yükselmesi ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Durmuş (2006: 108) ebeveynlerin eğitim seviyelerindeki artışın çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu ve pozitif anlamda bir etkisi olduğunu söyleyerek, eğitim seviyesi ilköğretim mezunu olan anne babaların ebeveyn tutumlarından baskıcı ve aşırı kollayan tutumlara sahip olduğunu yaptığı çalışmada ortaya koymuştur.

Yapıcı (2018: 103)'nın yüksek öğretim mezunu 37 kişi ile alan yazında yapmış olduğu çalışmasında maneviyat ve dindarlığın eşler arası sorunları çözüme ulaştırma ve eşler arası ilişkinin kalitesini artırması yönünde olumlu etkilere sahip olduğunu kanıtlamıştır.

Yılmaz ve Okyay (2009b) ve Şentürk (2021: 58) maneviyat puan ortalaması ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim seviyesi yükseldikçe maneviyatın düştüğünü tespit etmiştir. Altaş (2020: 54) yaptığı çalışmasında hasta yakınının eğitim durumunun yükselmesi ile maneviyat seviyesinde bir azalmanın söz konusu olduğunu göstermiştir.

Gügen (2019: 71)'in gebeler üzerinde yaptığı çalışmasında eğitim durumu lisans ve lisansüstü düzeyde olanların, lise mezunu olan gebelere göre genel maneviyat, manevi başa çıkma, aşkınlık ve manevi hoşnutluk puanları yüksek bulunmuştur.

Taş (2004: 74) İlkokul ortaokul ve lise mezuniyeti olan kişilerin, üniversite veya yüksek okul mezunlarına göre dinin hem inanç hem de ibadet ve sosyal hayat boyutu daha yüksek manevi tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkyılmaz (2008: 96) çalışmasında ilköğretim seviyesindeki katılımcıların lise ve yüksek okul düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek inanç ve etki boyutuna sahip olduğunu bulmuştur. Bunun nedeni ise eğitim düzeyinin artışıyla beraber özgüveni artan kişilerin bir konuda kararlarını verirken din yerine daha çok kendi istek ve görüşlerini dikkate almayı tercih etmiş olabilirler.

Çakır (2019: 44) lisansüstü mezunu öğretmenlerin ön lisans mezunu öğretmenlerine göre maneviyat ölçeği aşkınlık puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu durum lisansüstü mezunu öğretmenlerin kâinatta her olayı sebep-sonuç ilişkisine göre yorumlayıp ilahi bir gücün varlığına inandıkları yönünde değerlendirilebilir.

Eğitim seviyesinin farklı olması ile maneviyat ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığına dair çalışmalarda mevcuttur (Kılıç, 2019: 74).

Eğitim seviyesinin yükselmesi ile kişinin dine farklı pencerelerden bakarak birçok olguyu neden-sonuç çerçevesinde sorguladığı görülmüştür. Bunun sonucunda da kişilerin eğitim seviyesinin artması ile maneviyata yönelik tutumlarında bir zayıflama görülmüştür. Ellison (1991) bu durumun nedenini açıklarken, eğitim düzeyi düşük seviyede olanların bilişsel beceri ve kaynakları sınırlı sayıda olduğundan günlük yaşam olaylarını anlama noktasında dini kaynaklardan yararlanma olasılığının diğerlerine nazaran daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Kişilerin eğitim seviyeleri yükseldikçe olaylara daha çok rasyonel bakmalarına ve dengeyi sağlayamayıp maneviyattan uzaklaşmalarına neden olmuştur. Bu araştırmada örneklem grubunu oluşturan ebeveynlerin daha çok lise ve üniversite mezunu olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda ebeveynlerin daha çok demokratik ebeveyn tutumlarına sahip olduğu görülmüştür.

Yapılan bu araştırmada **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları evlilik yaşına göre”** incelendiğinde, Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum ölçeği alt boyutlarından “demokratik tutum” ve “aşırı hoşgörülü tutum” puanları evlilik yaşına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 18 yaş ve öncesinde evlenen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha düşük demokratik tutum puanlarına; 25 yaş sonrası evlenen katılımcılara göre daha yüksek aşırı hoşgörülü tutum puanlarına sahiplerdir. Maneviyat ölçeği alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum ölçeği alt boyutlarından olan “baskıcı ve otoriter tutum” puanlarının evlilik yaşına göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Altaş (2020: 66) hasta yakınlarının yaşının artması ile maneviyat düzeylerindeki artışın doğru orantılı olduğunu çalışmasında söylemiştir.

Yaşın insanın olgunluk seviyesine ulaşmasında dinamik yönden bir etkililiği bulunmaktadır. Varoluşsal anlamlılık yaşın ilerlemesi ile beraber daha da belirgin hale gelmiştir (Ellison, 1991). Yapılan bu araştırmada da yaşın artması ile beraber maneviyat düzeylerinin artması kişinin hayatını anlamlandırması, bir düzene kavuşması...vb durumların etkisinin olduğu da bir gerçektir.

Bu çalışmada **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları evlilik süresine göre”** incelendiğinde, Maneviyat ölçeği alt boyutlarından “manevi yaşantı”, “anlam arayışı” ve “maneviyat ölçeği” toplam puanları evlilik süresine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 21 yıl ve üstünde evli olan katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek “anlam Arayışı” ve “maneviyat ölçeği” puanlarına; 10 yıl ve altı ve 11-15 yıl arası evli olan katılımcılara göre daha yüksek “manevi yaşantı” puanlarına sahiptir.

Maneviyat ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ölçeği (ABTÖ) puanlarının evlilik süresine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Türkmen (2018: 38)’in alan yazında yapmış olduğu çalışmasında bireylerin 15 yıldan uzun süreli evliliğe sahip olanlarının 5-9 yıl evli olanlara nazaran ebeveyn tutumlarından otoriter tutuma daha çok sahip olduğu gözlenmiştir.

Araştırmada **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları dünyaya geliş sırasına göre”** incelendiğinde, anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir. Gökçedağ (2001) ve Dursun (2019: 72)’un çalışması da yapılan bu çalışmayı destekler yönde iken Solmaz (2004)’ın çalışmasında ise çocukların ebeveynlerine yönelik algılarına bakıldığında ilk ve son doğan çocukların ortanca kardeşlerine nazaran ebeveynlerinin kendilerine daha demokratik davrandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuklarındaki doğum sırası incelendiğinde anne babaların ilk çocuğu kusursuz yetiştirme çabası ile daha çok kaygının ön planda olduğu bir ebeveyn tutumunu sergiledikleri gözlenmiştir. İlk çocuğu yetiştirirken tecrübe edinmiş olan ebeveyn ikinci çocukta daha az kaygı ve stres taşıyıp hoşgörülü bir ebeveyn tutumunu benimsedikleri yapılan araştırmalar ile mevcuttur (Yörükoğlu, 2007: 162).

Bu çalışma da **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları büyüyen yere göre”** incelendiğinde, Maneviyat ölçeğinin alt boyutlarından olan “anlam arayışı” ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan “demokratik tutum” ve “aşırı hoşgörülü tutum” puanlarının büyüyen yere göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Köyde büyüyen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek “anlam arayışı” puanlarına; şehirde büyüyen katılımcılara göre ise daha düşük “demokratik tutum” puanlarına sahiptir. Şehirde

büyüyen katılımcılar, diğer tüm katılımcılara göre daha yüksek “aşırı hoşgörölü tutum” puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat Ölçeği diğer alt boyutları ve “baskıcı ve otoriter tutum” puanlarının büyüyen yere göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Dursun (2019: 73) ise büyükşehirde büyüyen kişilerin maneviyat ölçeği alt boyutlarından “manevi başa çıkma” ve “aşkınlık” puanının diğer yerlerde büyüyenlere oranla daha yüksek çıktığını ortaya koymuştur.

Şentürk (2021, s. 59) kırsal kesimde yaşayanların büyük şehirlerde yaşayanlara oranla maneviyat düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Bunun nedeni kent hayatının yoğunluğunda insanın anlam dünyasından uzak kalışı, dini yapının kent hayatında daha seküler hale gelmesi gibi nedenler oluşturabilir.

Çalışmada **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları çocuk sayısına göre”** incelendiğinde, “anlam arayışı”, “maneviyat ölçeği”, “demokratik tutum”, “baskıcı ve otoriter tutum” ve “aşırı hoşgörölü tutum” puanları çocuk sayısına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Üç ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olan katılımcılar tek ve iki çocuğa sahip katılımcılardan daha yüksek anlam arayışı, maneviyat ölçeği ve baskıcı ve otoriter tutum puanlarına sahiplerdir. Tek çocuğu olan katılımcılar iki çocuğu olan katılımcılara göre daha yüksek demokratik tutum puanlarına sahiplerdir. Üç ve üstü çocuğa sahip katılımcılar iki çocuğa sahip katılımcılardan daha yüksek aşırı hoşgörölü tutum puanlarına sahiplerdir

Maneviyat ölçeği diğer alt boyut puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Gügen (2019, s. 77) üçten fazla çocuk sahibi olan gebelerin maneviyatlarının daha yüksek olduğunu çalışmasında bulmuştur. Tek çocuğu olan evli katılımcıların manevi yaşantı puanı çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur (Kılıç, 2019: 104).

Gökçedağ (2001) ve Türkmen (2018: 38)’in yapmış olduğu çalışmalarında ailede çocuk sayısı ne kadar fazla ise ebeveynin otoriter çocuk yetiştirme tutumunun arttığı ve buna bağlı olarakta çocuklarda akademik başarı seviyesinde bir düşüş olduğu gözlenmiştir.

Tekin (2019: 58), Aydoğdu ve Dilekmen (2016: 581)’in araştırmasında da ailelerin çocuk sayısının artmasıyla birlikte üzerlerinde hissettikleri sorumluluk düşüncesinin çocuklarının üzerinde daha koruyucu ve otoriter olmalarına sebebiyet verdiği düşüncesiyle iki ve üzeri çocuğa sahip ailelerde ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu

ve baskıcı otoriter tutumların daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç Özyürek ve Şahin (2005), Türkmen (2018) ve Çevik (2019: 96)'in çalışmalarında da mevcuttur. Derdiyok (2019: 71) ise üç ve üzeri çocuk sahibi ailelerin tek çocuklu ailelere nazaran daha izin verici ebeveyn tutumuna sahip olduklarını bulmuştur.

Çalışmada **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları aile tipine göre”** incelendiğinde, “aşkınlık”, “maneviyat ölçeği toplam”, “demokratik tutum”, “baskıcı ve otoriter tutum” ve “aşırı hoşgörölü tutum” puanları aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Geniş ailede yaşayan katılımcılar, diğer katılımcılara göre daha yüksek “aşkınlık”, “maneviyat-toplam”, “baskıcı ve otoriter tutum”, “demokratik tutum” ve “aşırı hoşgörölü tutum” puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat ölçeği diğer alt boyutları puanlarının aile tipine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Yılmaz (2007), Aydoğdu ve Dilekmen (2016: 580)'in çalışmasında da ebeveyn tutumlarının aile tipine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı kanıtlanmıştır.

Araştırmaya katılanlarda **“Evli bireylerde maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları danışmanlık hizmeti alma durumuna göre”** incelendiğinde, “manevi başa çıkma”, “manevi hoşnutluk”, “bağlantı”, “tabiatla uyum” ve “baskıcı ve otoriter tutum” puanları danışmanlık hizmeti alma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Danışmanlık hizmeti almayan katılımcılar, diğer katılımcılara göre daha yüksek “manevi başa çıkma”, “manevi hoşnutluk”, “bağlantı” ve “baskıcı ve otoriter tutum” puanlarına; daha düşük “tabiatla uyum” puanlarına sahiplerdir.

Maneviyat ölçeği diğer alt boyutları ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ölçeği (ABTÖ) diğer alt boyut puanlarının danışmanlık hizmeti alma durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumlarını ve maneviyatlarını geliştirmek için evli çiftlere psikolojik danışma yoluyla, alan uzmanları tarafından evlilik ve yaşam doyum düzeyleri geliştirilebilir (Kasapoğlu ve Yabanigöl, 2018: 190).

Takmaz (2015: 86–87)'in sekiz psikolojik danışmanla yaptığı çalışma sonucunda psikolojik danışmanların danışmanlık sürecinde maneviyatı önemsedikleri ve doğrudan ya da dolaylı yollarla maneviyatla ilgili çeşitli teknikleri kullandığı tespit edilmiştir. Yaptığı nitel araştırma sonuçlarına bakılırsa ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların çoğunun danışmanlık sürecinde maneviyatın olumlu anlamda etkisini

gördüğü gerçektir. Danışanın hayata olumlu bakışı ve karşılaştığı sorunların üstesinden gelmek noktasında maneviyatın olumlu etkisi bulunmaktadır. Maneviyatın danışanda yeterli düzeyde gelişmesi danışmanlık süreci boyunca sürece olumluluk katması açısından önem arz etmektedir. Maneviyatın danışan da yetersiz düzeyde olması ise danışmanlık sürecine dezavantaj sağlamasına sebep olmuştur.

Kişinin ruh halinin maneviyat ile sürekli etkileşim halinde olduğu ve psikolojik sıkıntı, kaygı, depresyon gibi olumsuz durumlarda maneviyattan pozitif destek sağlayarak iyileşme sürecine girdiği bulunmuştur. Fakat rehabilitasyon ve engellilik sahasında yapılan araştırmalar neticesinde hastaların ve danışanların manevi yönden doyuma ulaştırılamadığı gözlenmiştir (Aydoğdu, 2019: 191)

Maneviyat düzeyinin artması ile kişide depresif belirtilerin azaldığını gösteren çalışmalarda mevcuttur (Özsoy, 2020: 83).

Maneviyat Ölçeği ve Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ) puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik sonuçlar şu şekildedir:

Demokratik Tutum puanları ile Manevi Başa Çıkma arasında pozitif yönde, orta seviyede ve anlamlı bir ilişki bulunmuşken, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Maneviyat Ölçeği arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tabiatla Uyum arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamadığı belirlenmiştir.

Baskıcı ve Otoriter Tutum puanları ile Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Hoşnutluk, Tabiatla Uyum, Maneviyat Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Bağlantı, arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki, Manevi Hoşnutluk, Maneviyat Ölçeği ve Tabiatla uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı belirlenmiştir.

Aşırı Hoşgörülü Tutum puanları ile Manevi Hoşnutluk arasında negatif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki, Bağlantı arasında anlamlı olmayan bir ilişki, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Maneviyat Ölçeği, Tabiatla uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı belirlenmiştir.

Mahoney (2001: 559–560)’in 1980’ler de ve 1990’lar da “Evde Din: Din, Evlilik ve Ebeveynlik Arasındaki Bağlantıların Meta-analitik bir İncelemesi ve Kavramsal Analizi” adlı çalışmasında yaptığı 1980’den beri dergilerde aile ve din, ebeveynlik üzerine yapılmış 94 çalışmayı gözden geçirip en az üç çalışmada incelenen din aile ilişkilerini ölçmek için meta analitik teknikler kullanıldığını söylemiştir. Ve bunun sonucunda da dindarlığın arttıkça, boşanma riskinin de azaldığı ve evlilikte stres

yönetiminde önemli bir faktör olarak görüldüğü bulunmuştur. Bulgular sonucunda ebeveyn dindarlığının çocuk yetiştirme tutumlarında daha olumlu bir perspektif ile ilerlediğini kanıtlamıştır. Araştırmanın odak noktası ebeveynlik ve evlilik olsa da ebeveyn dindarlığının çocuk ruh sağlığı açısından sonuçlarını etkilediğini öne süren çalışmaları da ele almıştır

Dursun ve Şirin (2021: 480) yapmış oldukları çalışmada evli ve bekar bireylerde yaşamın anlamı ve maneviyat arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu kanısına varmışlardır.

Yaman (2018: 32) okul öncesi eğitim gören çocuklar ve ebeveynler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmasında çocukların duygu düzenleme becerilerinde ebeveynlerinin demokratik tutumlarının olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Evli bireylerde evlilik uyumu, huzur, mutluluğun dindarlık düzeyi arasında olumlu bir ilişki olduğu yapılan araştırmalarda da bulunmuştur (Suhail & Chaudhry, 2004: 374). Evlilik doyumu ile maneviyat ve din arasındaki pozitif ilişki olduğuna dair alan yazında bir çok çalışma mevcuttur (David & Stafford, 2015; Ellison, Burdette & Bradford Wilcox, 2010; Fincham & Beach, 2002, 2010; Hünler, 2002; Mahoney, 2010; Ürkmez, 2005; Wolfinger & Wilcox, 2008).

Tunç (2020)'un araştırma sonucuna göre manevi iyi oluş, aile durumu, aile desteği ve aile bütünlüğü değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Toprak (2018: 96) maneviyat, iyi oluş ve yaşam amaçları arasındaki bağlantıyı incelediğinde maneviyatın içsel yaşam amaçlarının da katkısıyla bireylerin iyi oluşlarını etkilediğini gözlemlemiştir.

Kımtır (2015: 32)'in araştırmasında ailedeki ebeveyn tutumları ile din ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

David (2013: 13-15) Eşlerin bireysel olarak maneviyatlarının ve Allah ile birebir ilişkilerinin niteliğindeki doyumun, eşlerin birbirleriyle ilişkilerinde evlilik doyumlarının üzerinde olumlu anlamda etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Mahoney (2001: 592) yaptığı araştırmasında dinin bireylerin evlilik ve ebeveynliklerine olumlu anlamda etkisinin de olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Nergiz (2021: 74) yaptığı çalışma sonucunda bireylerin maneviyat, manevi başa çıkma ve manevi hoşnutluk puanları azaldıkça intihar olasılıklarının zayıf ve orta düzeyde arttığını bulmuştur.

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki; maneviyat düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasında genel anlamı itibari ile bir ilişki çıksa da kısmen anlamlı bir ilişki çıkan ve anlamlı

ilişki çıkmayan çalışmaların da olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarının bu denli farklı çıkmasının nedenleri arasında araştırmalardaki örneklem büyüklüğü, örneklem türü, yapısı, ölçeklere verilen yanıtların sınırlılığı ve maneviyat düzeyleri dışında ebeveyn tutumlarını yordayan birçok faktörün olabileceği de düşünülebilir.

5.2. Öneriler

1. Araştırma İstanbul'da gerçekleşmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler farklı örneklem grupları üzerinde de yapılabilir. İstanbul ilinde yapılan bu çalışmaya, diğer iller de dahil edilerek daha kapsamlı bir araştırma ortaya konulabilir.
2. Yapılan çalışmanın bulguları incelendiğinde toplumda çocukla yakından uzaktan ilgilenen her iki kesimde dahil olmak üzere ebeveyn tutumlarından en iyi ebeveyn tutumunu aramak yerine her ebeveyn tutumunu farklı zaman ve zeminlerde değişen durumlara göre çocuğun mizaç özelliklerini de göz önünde bulundurarak dengeleyici bir şekilde kullanılabilir olduğu göz önünde bulundurulabilir.
3. Öncelik sıralamasında başta danışman, psikolog, terapistler olmak üzere insan ile ilgilenen tüm mesleklerde olan uzmanların kendilerinden destek almak için gelen danışanlarının aile yaşantılarındaki sorunların çözümü noktasında maneviyat ve dini alt yapısında bulunduran danışanlarını daha iyi anlayabilmek açısından, yaşamlarında maneviyat ve dinin etkisini, yol göstericiliğini dikkatli bir şekilde incelemeleri gerektiği önerilebilir. Bunun içinde kişinin içinde bulunduğu toplumda kültür, inanç ve dini değerleri de göz önünde bulunduran nitel çalışmaların sayısını arttırmaya yönelik ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun içinde danışmanların manevi yönelimli terapi eğitimleri almaları önerilebilir.
4. Bu çalışma çocuğu ortaokulda olan ebeveynlere yönelik bir çalışma çerçevesinde yapılmıştır. Bu örneklem daha da genişletilerek örneklem grubuna çocuğu okul öncesi eğitim, ilkokul ve liseye giden ebeveynlerin maneviyat düzeyleri incelenerek çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi değerlendirilerek daha geniş çalışmalar yapılabilir.
5. Bu çalışma boylamsal bir modelle de tekrarlanabilir.

6. İncelediğimiz konunun daha çok sağlık alanında ele alınan bir konu olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bunun sosyal alanlarda da çoğaltılması gerektiği önerilmektedir.
7. Toplum genelinde değerlendirdiğimizde annelerin yanı sıra babalarında çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenmeleri ve farkındalıklarının artırılması için babalara yönelik eğitimlerin sayısının artırılması önerilmektedir.
8. Ebeveyn tutumlarını etkileyen diğer etkenlerin belirlenmesi yönünde nitel araştırmalar kapsamlı çalışmaların sayısının artırılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2014). Manevi İyi Oluş ile Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII(2), 391–412. doi:10.18505/cuifd.254730
- Ağırbaş, F. (2017). *Manevi yönelimli aile danışmanlığı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ahmed, S. & Amer, M. M. (2015). *Müslümanlar İçin Psikolojik Danışma*. (V. Yorgun, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akman, A. E. (2020). *Maneviyat düzeylerine göre stres, bilgece farkındalık ve ayrışma-bütünleşme farklılıkları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, M. (2015). *Hemşirelik öğrencilerinin maneviyat ve manevi bakımı algılayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Algan, A. G. ve Şendil, G. (2013). Okul Öncesi Çocuklar ve Ebeveynlerinin Bağlanma Güvenlikleri İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Psikoloji Çalışmaları*, 33(1), 55–68. <http://www.dergipark.gov.tr/iupcd> adresinden erişildi.
- Altaş, H. (2020). *Palyatif bakımda hasta yakınlarının maneviyat düzeylerinin ölüme karşı tutumlarına etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Altun, G. (2021). *Geç ergenlik döneminde ebeveyn tutumları ile yaşam doyumu ve öz şefkat arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ang, R. P. & Goh, D. H. (2006). Authoritarian parenting style in Asian societies: A cluster analytic investigation. *Contemporary Family Therapy*, 28(1), 131–151.
- Apak, H. (2017). *Sosyal hizmet ve maneviyat: sosyal çalışmacılar üzerine bir alan araştırması*. Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Arslan, M. (2009). Geleneksellik ve Yaşlı Dindarlığı: Taşrada Sosyal Hizmet Alamayan Yaşlıların Dindarlık Durumları Üzerine Uygulamalı Bir İnceleme. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2(2), 112–115.
- Arvas, F. B. ve Hökelekli, H. (2017). Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 129–160.

- Atabey, D. (2017). Anasınıfına Devam Eden Çocukların Annelerinin Anne Tutumlarının İncelenmesi(Çorum İli Örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 145–167. doi:10.17218/hititsosbil.296516
- Ateş, M. (2018). *Eş uyumu, aile içi iletişim ve anne-baba tutumlarının 4-6 yaş arası çocuğun davranış ve uyumuna etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A. R. (2004). Din ve Psikoloji İlişkisi Üzerine. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(1), 15–29.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: SFN baskı.
- Aydın, B. (2010). *Çocuk Ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, E. ve Traş, Z. (2019). Examination of conflict resolution in adolescents in terms of parent attitudes.(Ergenlerde Çatışma Çözme ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi). *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 546–559. doi:10.26466/opus.500788
- Aydın, M. Z. (2009). *Ailede Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aydoğdu, B. N. (2019). Disability and Spirituality. *Spiritual Psychology and Counseling*, 4(2), 181–193. doi:10.37898/spc.2019.4.2.0072
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 570–585.
- Ayten, A. (2009). *Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayten, A. (2015). *Din, Erdem ve Sağlık*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- Bahadır, A. (2000). Psikoterapi’de yeni bir yaklaşım: Logoterapi ve Viktor Frankl. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 469–486.
- Bahadır, A. (2012). *Aile Psikolojisi ve Din*. Konya: İdeal Usta Fot. Bas. Yay. Dağıtım.
- Baltaş, A., Baltaş, Z., Aydoğmuş, K., Oktay, A., Yavuzer, H., Navaro, L. ve Güngörmüş, O. (2010). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baumrind, D. (2005). Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development*, (108), 61–69. doi:10.1002/cd.128
- Beçetek, G. (2021). *Polislerde stresle başa çıkmada maneviyatın rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Bedri, M. (2021). *Müslüman Psikologların Çıkmazı*. İstanbul: Mahya yayıncılık.
- Berksun, O. E. ve Sayar, G. H. (2013). *Aile ve Eş Terapileri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bonelli, R., Dew, R. E., Koenig, H. D., Rosmarin, D. H. & Vasegh, S. (2013). Religious and Spiritual Factors in Depression: Review and Integration of the Research. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 16(43), 224-244. doi:10.1155/2012/962860
- Brody, G. H., Stoneman, Z. & Flor, D. (2013). Parental religiosity, family processes, and youth competence in rural, two-parent African American families. *Adolescents and their Families: Structure, Function, and Parent-Youth Relations*, 32(4), 62-72. doi:10.1037//0012-1649.32.4.696
- Büşra Şeftalici. (2017). *Lise son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ve maneviyat şanlıurfa-viranşehir örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Büssing, A., Ostermann, T. & Matthiessen, P. F. (2005). Role of religion and spirituality in medical patients: Confirmatory results with the SpREUK questionnaire. *Health and Quality of Life Outcomes*, 3(1), 1-10. doi:10.1186/1477-7525-3-10
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağdaş, A. (2009). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Kök Yayınevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2010). *Anne-Baba Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çakır, S. (2019). *Bilgi evlerinde görev yapan öğretmenlerin maneviyatlarının örgütsel bağlılıklarıyla ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışkan, Ş. (2020). *Evli bireylerde manevi iyi oluş, ailede yılmazlık ve yaşamın anlamı arasındaki yordayıcı ilişkiler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Çetingöz, S. Ç. (2020). *Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları, disiplin teknikleri ve sosyalleşme hedefleri*. <http://jurnal.globalhealthsciencegroup.com/index.php/JPPP/article/download/83/65%0Ahttp://www.embase.com/search/results?subaction=viewrecord&from=e>

- xport&id=L603546864%5Cnhttp://dx.doi.org/10.1155/2015/420723%0Ahttp://link.springer.com/10.1007/978-3-319-76 adresinden erişildi.
- Çetinkaya, B., Altundağ, S. ve Azak, A. (2007). Spiritüel Bakım ve Hemşirelik. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 8(1), 47–50.
- Cicirelli, V. G. (2011). Religious and Nonreligious Spirituality in Relation to Death Acceptance or Rejection. *Death Studies*, 35(2), 124–146. doi:10.1080/07481187.2011.535383
- Clifford, T. M. (2011). *Psikolojiye Giriş*. (S. Karakaş ve R. Eski, Ed.). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2011). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren Anne-Baba*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- David, P. & Stafford, L. (2015). A Relational Approach to Religion and Spirituality in Marriage. *Journal of Family Issues*, 36(2), 232–249. doi:10.1177/0192513X13485922
- Dein, S. ve Kımtır, N. (2014). Din, Maneviyat Ve Depresyon: Tetkik ve Tedavi İçin Öneriler. *Ekev Akademi Dergisi*, 18(58), 739–750.
- Delgada, C. (2005). A Discussion of the Concept of Spirituality. *Nursing Science Quarterly*, 18(2), 157–162.
- Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15–25.
- Demirutku, K. (2017). *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü*. Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Derdiyok, A. (2019). *Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumu ve ebeveynler arası uyumun okul öncesi dönemdeki 54-72 aylık çocukların davranışlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,.
- Dodurgalı, A. (2010). *Ailede Din Eğitimi* (3. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Doğan, M. (2001). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi yayınları.
- Dollahite, D. C. & Marks, L. D. (2009). A Conceptual Model of Family and Religious Processes in Highly Religious Families. *Review of Religious Research*, 50(4), 373–391. https://www.jstor.org/stable/25593754 adresinden erişildi.
- Doyle, D. (1992). Have we looked beyond the physical and psychosocial? *Journal of Pain and Symptom Management*, 7(5), 302–311. doi:10.1016/0885-

- Dudley, J. R. (2016). *Spirituality Matters in Social Work, Connecting Spirituality, Religion and Practice*. New York: Routledge.
- Dündar, M. (2021). *Hemşirelerin maneviyat düzeylerinin spiritüel iyileştirici bakım sağlığına etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniveristesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Durlanık, H. K. (2019). *Orta çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumları, aile aidiyeti ve empatik eğilimler arasındaki ilişkiler ve bunların bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale onsekiz mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri Ile Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre Incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dursun, N. (2019). *Evli ve bekar bireylerin yaşamın anlamı ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Düzgüner, S. (2013). *Maneviyat algısı ve diğer kâmlıkla ilişkisi: Kan bağışı örneğinde Türkiye ve Amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ekşi, H. ve Kaya, Ç. (2016). *Manevi yönelimli psikoterapi ve psikolojik danışma*. İstanbul: Kaknüs yayınları.
- Elkins, D. D. (2007). *A humanistic approach to spiritually oriented psychotherapy*. Washington: American Psychological Association.
- Ellison, C. G. (1991). Religious İnvolvement And Subjective Well-Being. *Journal of Health Social Behavior*, (32), 80–90.
- Ellison, C. G., Burdette, A. M. & Bradford Wilcox, W. (2010). The Couple That Prays Together: Race and Ethnicity, Religion, and Relationship Quality Among Working-Age Adults. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 963–975. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00742.x
- Eraslan, Y. (2010). *Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarının algıladıkları anne-baba tutumlarına göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, N. I., Yoleri, S. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi. *Mehmet*

Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0(42), 226–239.
doi:10.21764/efd.88048

- Ergeshkyzy, A. (2012). *Aile içi roller ve manevi yaklaşım*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergin, D. G. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocuğun prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çag Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Esendir, N. (2016). *Sağlık çalışanlarının maneviyat ve manevi bakım algısı, istanbul örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Fincham, F. D. & Beach, S. R. H. (2002). Forgiveness in Marriage: Implications for Psychological Aggression and Constructive Communication. *Personal Relationships*, 9(3), 239–251. doi:10.1111/1475-6811.00016
- Fincham, F. D. & Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the New Millennium: A Decade in Review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630–649. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x
- Fragar, R. (2009). *Manevi Rehberlik Ve Benötesi Psikolojisi Üzerine Paylaşımlar*. (Ö. Çolakoğlu, Çev.). istanbul: Kaknüs yayınları.
- Frankl, V. E. (2014). *Psikoterapi ve Din: Bilinçaltındaki Tanrı*. (Z. Taşkın, Çev.). istanbul: Say Yayınları.
- Göcen, G. (2014). *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü*. istanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Griffith, J. L. (1986). Employing the God-Family Relationship in Therapy with Religious Families. *Fam Proc*, 25, 609–618.
- Gross, Z. (2006). Spirituality, contemporary approaches to defining. (E. M. Dowling, & G. W. Scarlett, Dü). *Encyclopedia of Religious and Spiritual Development*. Thousand Oakss, London and New Delhi.
- Grusec, J. E. (2002). Parental socialization and children's acquisition of values. In: M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Practical issues in parenting*, pp.143-168. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gügen, B. (2019). *Gebelik sürecindeki kadınlarda manevi iyi oluş ile hayat*

- memnuniyeti ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülay, H. ve Önder, A. (2011). Annelerin tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 89–105.
- Güenalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güneş, A. (2015). *Güvenli Bağlanma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hamzaoglu, H. (2019). *İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin oyun tercihleri ile anne baba tutumlarına ilişkin algılarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hökelekli, H. (1993). *Din Psikolojisi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hünler, O. S. (2002). *The Effects Of Religiousness On Marital Satisfaction And The Mediator Role Of Perceived Marital Problem Solving Abilities Between Religiousness And Marital Satisfaction Relationship*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara.
- İkiz, S. ve Samur, A. Ö. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159–175.
- J. Gander, M. & W. Gardiner, H. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (A. Dönmez ve H. N. Çelen, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Johnston, J. & Hallocha, J. (2010). *Early childhood and primary education: Readings ve relections*. England: Open Press University.
- Jung, C. G. (1998). *Psikoloji ve Din*. (R. Karabey, Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Kader Çevik. (2019). *3-6 yaş arasındaki çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim yayıncılık.
- Kasapoğlu, F. (2017). *Psikolojik Danışma Süreci Ve Maneviyat: Bir Bütünleşme*

- Arayışı. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(19), 141–157.
- Kasapoğlu, F. ve Yabanigül, A. (2018). Marital Satisfaction and Life Satisfaction: The Mediating Effect of Spirituality. *Spiritual Psychology and Counseling*, 3(2), 177–195. doi:10.37898/spc.2018.3.2.0048
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193–204.
- Khan, Z. (2006). Attitudes Toward Counseling and Alternative Support Among Muslims in Toledo, Ohio. *Journal of Muslim Mental Health*, 1(1), 21–42.
- Kirkpatrick, L. A. (2006). Din Psikolojisinde Bağlanma Teorisi. *Bilimname X*, 1, 133–172.
- Kılıç, F. (2019). *Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarında psikolojik sermaye algısı, iş doyumu ve maneviyat arasında ilişkinin incelenmesi*. Yl Tez. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kırmıter, N. (2015). İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları İle Din Ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 18(46), 9–44.
- Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28–49.
- Kızılırmak, Ö. (2015). *Genç yetişkinlerde yaşamda anlamın maneviyat ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koenig, H. G. (1997). *Is Religion Good for Your Health?: The Effects of Religion on Physical and Mental Health*. New York: The Haworth Pastoral Press.
- Koenig, Harold G. (2008). Concerns About Measuring “Spirituality” in Research. *Journal of Nervous & Mental Disease*, 196(5), 349–355. doi:10.1097/NMD.0b013e31816ff796
- Korkulu, A. (2019). *Anne baba tutumunun eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köse, A. (2006). *Laik ama Kutsal*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Köse, D. (2019). *Anne baba tutumlarının, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile*

- ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt Sezer, H. ve Geçkil, E. (2020). Pediatri Hemşirelerinin Duygu Gereksinimleri ile Maneviyat ve Manevi Bakım Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 7(2), 167–174. doi:10.31125/hunhemsire.763183
- Kurttekin, M. (2018). *2-4 yaş grubunda çocukları olan ailelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu (diyarbakır örneği)*. http://ec.europa.eu/energy/res/legislation/doc/biofuels/2006_05_05_consultation_en.pdf <http://dx.doi.org/10.1016/j.saa.2017.10.076> <https://doi.org/10.1016/j.biortech.2018.07.087> <https://doi.org/10.1016/j.fuel.2017.11.042> <https://doi.org/10.1016/j. adresinden erişildi>.
- Lambert, N. M. & Dollahite, D. C. (2006). How religiosity helps couples prevent, resolve, and overcome marital conflict. *Family Relations*, 55(4), 439–449. doi:10.1111/j.1741-3729.2006.00413.x
- Lengua, L. J. & Kovacs, E. A. (2005). Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(1), 21–38. doi:10.1016/j.appdev.2004.10.001
- Lin, H.-R. & Bauer-Wu, S. M. (2003). Psycho-spiritual well-being in patients with advanced cancer: an integrative review of the literature. *Journal of Advanced Nursing*, 44(1), 69–80. doi:10.1046/j.1365-2648.2003.02768.x
- Mahoney, A. (2010). Religion in Families, 1999-2009: A Relational Spirituality Framework. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 805–827. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00732.x
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N. & Swank, A. B. (2001). Religion in the Home in the 1980s and 1990s: A Meta-Analytic Review and Conceptual Analysis of Links Between Religion, Marriage, and Parenting. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 559–596. doi:10.1037//0893-3200.15.4.559
- Maslow, A. (1968). *Toward a Psychology of Being*. New York: Van Nostrand Publisher.
- Maslow, A. (2013). *İnsan Olmanın Psikolojisi*. (Okan Gündüz, Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

- Mathews, I. (2019). *Sosyal Hizmet ve Maneviyat*. (N. Özmen, Çev.)*İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* (C. 8). istanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Moberg, O. D. (2002). Assessing and Measuring Spirituality: Confronting Dilemmas of Universal and Particular Evaluative Criteria. *Journal of Adult Development*, 9(1), 47–60. <https://doi.org/10.1023/A:1013877201375> adresinden erişildi.
- Müftüler, H. G. (2016). *Modernleşme sürecinde yaşlılık açısından Kurumsallaşma Ve maneviyat*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nas, İ. (2018). *Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım algıları ile mesleğe yönelik tutumları arasındaki ilişki*. http://ec.europa.eu/energy/res/legislation/doc/biofuels/2006_05_05_consultation_en.pdf<http://dx.doi.org/10.1016/j.saa.2017.10.076><https://doi.org/10.1016/j.biortech.2018.07.087><https://doi.org/10.1016/j.fuel.2017.11.042><https://doi.org/10.1016/j.> adresinden erişildi.
- Navaro, L. (2001). *Beni gerçekten duyuyor musun?* istanbul: Remzi Kitabevi.
- Nergiz, H. (2021). *18 yaş ve üzeri yetişkin bireylerde maneviyatın ve bazı bireysel, ailesel özelliklerin intihar riski üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Öz, İ. (2005). *Anne Baba Olma Sanatı* (3.baskı.). istanbul: Alfa Yayıncılık.
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2017). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özdoğan, Ö. (2005a). *İsimsiz Hayatlar: Manevi ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Öze Dönüş*. Ankara: Lotus.
- Özdoğan, Ö. (2005b). Ruhsal Yaklaşım ve İnsan: Türkiye’de Bir Uygulama Örneği. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 6(15), 137–152.
- Özdoğan, Ö. (2009). *Aşkın yanımız maneviyat*. Ankara: Özdenöze Yayınları.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). 5-7 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlere Verilen Anne Baba Eğitimlerinin Aile Çocuk İlişkisine Etkisi (Malatya İli Örneği). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36), 9–34. doi:10.21560/spcd.60151
- Özen, M. (2018). İlkokul Dönemi Çocuklarının İnanç Tutumlarının oluşmasında Anne ve Babaların Rolü. *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3(5), 117–140.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özsoy, E. (2020). *Stresli yaşam olayları ve depresyon ilişkisinde şükür ve maneviyatın rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İbn Haldun Üniversitesi. Lisansüstü

Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Özyürek, A ve Şahin, T. (2010). Anne Baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. *Anne Baba Eğitimi* içinde (T. Güler Y.). Ankara: Pegem Akademi.
- Özyürek, Arzu. (2018). Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Üç Farklı Ölçek Geliştirme Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 659–676.
- Özyürek, Arzu, Özkan, İ., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2019). Çocuğu İlkokula Devam Eden Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Görüş ve Tutumları Arasındaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 323–340.
- Özyürek, Arzu ve Şahin, F. T. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19–34.
- Park, C. L. & Paloutzian, R. (2013). *Din ve Maneviyat Psikolojisi - Temel Yaklaşımlar ve İlgili Alanları*. (A. Ayten ve İ. Çapcıoğlu, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Partridge, T. & Lerner, J. V. (2007). A latent growth-curve approach to difficult temperament. *Infant and Child Development*, 16(3), 255–265. doi:10.1002/icd.465
- Peker, H. (2008). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Peterson, C. & Seligman, M. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. New York: Oxford University Press.
- Prest, L. A. & Keller, J. F. (1993). Spirituality And Family Therapy: Spiritual Beliefs, Myths, And Metaphors. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(2), 137–148. doi:10.1111/j.1752-0606.1993.tb00973.x
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Arkadaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yay.
- Rousseau, J. J. (1961). *Emile*. (H. Z. Ü. Ülken ve A.R. Güzey, Çev.). İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240–246.
- Santrock, J. W. (2021). *Yaşam Boyu Gelişim*. Çev. Ed. Yüksel, G. İstanbul: Nobel Yayınları. (G. Yüksel, Ed.). istanbul: Nobel Yayınları.
- Sayar, K. (1995). *Hüzün Hastalığı*. istanbul: İz Yayıncılık.
- Sayar, K. ve Bağlan, F. (2019). *Koruyucu Psikoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Seligman, M. E. P. (2007). *Gerçek Mutluluk*. Ankara: Hyb Yayınları.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, Ergen, ve Anne Baba*. istanbul: Çantay Yayınları.

- Şentürk, H. (2010). *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şentürk, Ö. (2021). *Hastanelerde manevi destek algısı ve ihtiyacı üzerine bir çalışma (Bolu örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Sessanna, L., Finnell, D. & Jezewski, M. A. (2007). Spirituality in Nursing and Health-Related Literature. *Journal of Holistic Nursing*, 25(4), 252–262. doi:10.1177/0898010107303890
- Sevim, Ş. (2006). *Çocuk Eğitimi ve Aile*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Seyyar, A. (2010). *Tıbbi Sosyal Hizmetlerde Manevi Bakım*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Seyyar, A. ve Özdemir, S. (2008). *AB Sürecinde Türkiye’de Manevi Hizmetlerin Önemi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Şimşek, E. (2004). Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IV(1), 207–220.
- Şirin, T. (2014). *Dini Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Mim Akademi Yayınları.
- Şirin, T. (2018). Maneviyat Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Journal of Turkish Studies*, 13(18), 1283–1309. doi:10.7827/turkishstudies.13996
- Şirin, T. ve Dursun, N. (2021). Evli Ve Bekar Bireylerde Yaşamın Anlamı ve Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 25(85), 469–482.
- Solmaz, F. ve Sinanoğlu, A. (2004). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Kimlik Statüleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 29(309), 41–48.
- Solmuş, T. (2011). *Çift, Evlilik ve Aile Terapisi*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Suhail, K. & Chaudhry, H. R. (2004). Predictors of subjective well-being in an eastern Muslim culture. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(3), 359–376. doi:10.1521/jscp.23.3.359.35451
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35–58.
- Takmaz, Z. (2015). *Psikolojik danışma etkileşiminde maneviyata bakış: nitel bir çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tarhan, N. (2010). *Aile Okulu*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2018). *Son Sığınak Aile*. İstanbul: Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Taş, K. (2004). Dindarlığa Etki Eden Faktörler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (13), 63–83.
- Tekin, M. (2019). *Ebeveyn kabul reddi ile aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395–414.
- Tiliouine, H., Cummins, R. A. & Davern, M. (2009). Islamic religiosity, subjective well-being, and health. *Mental Health, Religion & Culture*, 12(1), 55–74. doi:10.1080/13674670802118099
- Toksöz, E. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, Y. (2018). *Manneviyat, yaşam amaçları ve iyi oluş arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniveristesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Topsakal, H. R. ve Çelik, İ. (1996). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*. Ankara: MEB Yay.
- Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tosyalıoğlu, M. B. (2021). *Üniversite öğrencilerinde maneviyat ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Tuğlacı, P. (1979). *Okyanus Ansiklopedik Sözlük* (4. bs.). İstanbul: Cem yayınevi.
- Tunç, B. (2020). *Manevi iyi oluşla aile doyumu arasındaki ilişkide aile desteği ve bütünlüğü rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Turgut, T. ve Ekşi, F. (2020). Spiritually-Oriented Cognitive-Behavioral Family Therapy. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(1), 87–111.

Türk Dil Kurumu. (2019).

Türkmen, G. K. (2018). *Evli ve çocuk sahibi kadınların evlilik uyumlarının çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisi.*

<http://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?EbscoContent=dGJyMNLe80Sep7Q4y9f3OLCmr1Gep7JSsKy4Sa6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGptk%2B3rLJNuePfgeyx43zx1%2B6B&T=P&P=AN&S=R&D=buh&K=134748798%0Ahttp://amg.um.dk/~media/amg/Documents/Policies and Strategies/S> adresinden erişildi.

Türkyılmaz, N. (2008). *Davranış genetiği bağlamında dini ve manevi eğilimler.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uçar, M. (2017). *Yaşlılarda yaşam kalitesi ile spiritüalite (maneviyat) arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Üncü, S. (2007). *Duygusal Zekâ ve Evlilik Doyum İlişkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, N. (2020). *Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki 36-69 Ay Aralığında Olan Çocukların Davranış Problemlerine Etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ürkmez, E. (2005). *Dini İnanç, Tutum Ve Davranışların Eşler Arası İletişime Etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Üstündağ, A. (2014). Yapısal Aile Danışmanlığı ve Bir Olgu Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 113–126.

Uysal, V. (1996). *Din Psikolojisi Açısından Dinî Tutum ve Davranışlar.* İstanbul: İfav Yayınları.

Uysal, V. (2006). *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın.* İstanbul: Dem yayınları.

Uysal, V. ve Ayten, A. (2009). Ruhsallık Umutsuzluğu Azaltır mı? Ruhsallık-Umutsuzluk İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. 16. *Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi - Kongre Kitabı* içinde (ss. 318–330). Safranbolu, Karabük.

Vaughan, F. (1991). Spiritual issues in psychotherapy. *Journal of Transpersonal Psychology*, 23(2), 105–119. <http://www.atpweb.org/jtparchive/trps-23-91-02-105.pdf> adresinden erişildi.

- Wiedmeyer, N. (2013). *Spirituality in Social Work: Therapists' Perspectives on the Role of Spirituality Within their Practice*. https://sophia.stkate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1275&context=msw_papers adresinden erişildi.
- Wolfinger, N. H. & Wilcox, W. B. (2008). Happily Ever After? Religion, Marital Status, Gender and Relationship Quality in Urban Families. *Social Forces*, 86(3), 1311–1337. doi:10.1353/sof.0.0023
- Yaman, B. (2018). *Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü*. <https://acikerisim.isikun.edu.tr/xmlui/handle/11729/1358> adresinden erişildi.
- Yaman, Y. (2020). *Modernleşme süreci yaşlı bakımı ve maneviyat: istanbul ünâ özel huzurevi örneği*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yapıcı, A. (2016). Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri. *Dini Araştırmalar Dergisi, Kadın Özel Sayısı*, 131–161.
- Yapıcı, A. (2018). Eşlerin Dinsel Algı Ve Yaşayışına Göre Evlilikte Dindarlık Ve Maneviyat Huzur mu, Kusur mu? *Turkish Studies*, 13(2), 79–106.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilkayalı, E. (2016). Sosyal Çalışmada Maneviyata Duyarlı Müdahale. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 12(Number: 53), 227–237. doi:10.9761/JASSS6880
- Yılmaz-bolat, E. (2018). Anne Baba Tutumlarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 32–38.
- Yılmaz, M. (2011). Holistik Bakımın Bir Boyutu: Spiritualite, Doğası ve Hemşirelikle İlişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(2), 61–70.
- Yılmaz, M. ve Okyay, N. (2009a). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Görüşleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 11(3), 41–52.
- Yılmaz, M. ve Okyay, N. (2009b). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Görüşleri.
- Yılmaz, N. (2020). *Aile içi roller, bağlar ve maneviyat*. (Yayınlanmamış Yüksek

- Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, S. (2020). *Ebeveyn tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Üsküdar Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-Baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı*. istanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Aile ve Çocuk*. istanbul: Özgür Yayınları.
- Yücer, H. M. ve Erol, H. T. K. (2019). Maneviyat Psikolojisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 83–88.
<http://dergipark.gov.tr/apjir/issue/44280/542594> adresinden erişildi.
- Zembilci, S. (2017). *Alternatif maneviyat arayışları: siber maneviyat örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zinnbauer, Brian J., Pargament, K. I., Cole, B., Rye, M. S., Butter, E. M., Belavich, T. G., ... Kadar, J. L. (1997). Religion and Spirituality: Unfuzzifying the Fuzzy. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36(4), 549. doi:10.2307/1387689
- Zinnbauer, Brian James. (1998). *Capturing the meanings of religiousness and spirituality: One way down from a definitional Tower of Babel*. Bowling Green State University.Doctor of Philosophy.

EKLER

EK1: Bilgilendirme Onay Formu

Kıymetli Katılımcı,

Elinizdeki ölçekler aile danışmanlığı alanında yürütmekte olduğumuz bilimsel bir araştırmaya aittir. Sizden sorulan sorulara içtenlikle cevap vermenizi ve size en uygun gelen seçeneğe **(X)** koyarak işaretleme yapmanızı rica ediyoruz. İsim belirtmenize gerek yoktur. Bilgiler yalnızca araştırma amaçlı kullanılacak olup başka hiçbir kişi veya kurum tarafından görülmeyecektir. Araştırmalarımızda kişisel bilgilerin ve özel hayatın mahremiyetinin korunması esastır. Araştırmanın sağlıklı ve geçerli sonuçlara ulaşabilmesi için vereceğiniz cevapların samimi ve doğru olmasının çok büyük önemi bulunmaktadır. Bu aynı zamanda sizin bilime yapacağınız olumlu ve güçlü bir katkı olacaktır. Bu formlarla ilgili özel görüşünüz varsa soru kâğıtlarının arkasına yazabilirsiniz.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçları katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır, verdiğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimliklerinizi açık edici davranışlardan kaçınılacaktır. Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman katılımınızı sona erdirebilirsiniz.

Değerli katkılarınız, dürüst yanıtlarınız ve ayırdığınız zaman için çok teşekkürler.

Tuğba ÖNCÜ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Yüksek Lisans Öğrencisi

EK2: Kişisel Bilgi Formu

1.	Cinsiyetiniz	<u>a</u> () Kadın b () Erkek
2.	Yaşınız	
3.	Medeni Durumunuz:	<u>a</u> () Evli <u>b</u> () Bekar (Boşanmış) <u>c</u> () Bekar (Hiç evlenmemiş) <u>d</u> () Bekar (Eşi vefat etmiş)
4.	Evlilik süreniz?	
5.	Kaç Yaşında evlendiniz?	
6.	Gelir düzeyiniz?	<u>a</u> () Düşük b () Orta c () Yüksek
7.	Dünyaya Geliş Sıranız? (<u>ilk</u> çocuk, son çocuk veya rakamla doğum sıranız)	
8.	Eğitim Durumunuz?	<u>a</u> () İlkokul b () Ortaokul c () Lise <u>d</u> () Lisans e () Yüksek Lisans f () Doktora
9.	Büyüdüğünüz Yer	<u>a</u> () Köy b () İlçe c () Şehir d () Büyükşehir e () Yurtdışı
10.	Mesleğiniz?	
11.	Kaç çocuğa sahipsiniz?	
12.	Ne tür ailede yaşıyorsunuz?	<u>a</u> () Geniş Aile (anne-baba, <u>çocuğun</u> yanında yaşayan diğer aile fertleri) <u>b</u> () Çekirdek Aile (anne ,baba ve çocuktan oluşan aile)
13.	Daha önce danışmanlık hizmeti aldınız mı?	<u>a</u> () Evet b () Hayır

EK3: Maneviyat Ölçeği

Ölçek 2: Maneviyat Ölçeği

Elinizdeki ölçek bireyin maneviyatının farklı boyutlarını ölçmek üzere hazırlanmıştır. Ölçekte 27 Adet soru bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin numarasını işaretleyiniz Lütfen her ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve kesinlikle boş bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederiz. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.		(1) Bana Hiç Uygun Değil	(2) Bana Uygun Değil	(3) Bana Biraz Uygun	(4) Bana Oldukça Uygun	(5) Bana Tamamen Uygun
1.	Allah'ın beni sevdiğini hissediyorum					
2.	Bir sorunla karşılaştığımda dua ederim					
3.	Dini etkinliklere katılırım					
4.	Dua ettiğimde Allah'a kendimi yakın hissederim					
5.	Enerjisine inandığım şeyleri üzerimde taşıyım					
6.	Hayata dair bir hoşnutluk duygusu hissediyorum					
7.	Hayata gelmemin bir amacı olduğuna inanırım					
8.	Hayatımda büyük bir boşluk varmış gibi hissediyorum *					
9.	Maneviyatım bana güç verir.					
10.	Yediğim şeylerin enerjisinin beni etkilediğine inanıyorum					
11.	Hayatımı manevi kabullerime göre yaşarım					
12.	Maneviyat stresli durumlarla başa çıkمامı sağlar.					
13.	Hayatımın amacını halen bulabilmiş değilim *					
14.	Hayatta hiçbir şey sebepsiz olmaz					
15.	Hayatta iyilikle kötülüğün bir savaşı var					
16.	Her canlının taşıdığı bir enerji vardır					
17.	Her insan hayatının anlamını bulmaya çalışmalıdır					
18.	İlâhî bir gücün beni koruduğunu hissedirim.					
19.	Kâinata, aşkın (ilâhî) bir varlığın olduğuna inanıyorum.					
20.	Maneviyat hayatın anlamıyla ilişkilidir.					
21.	Maneviyata önem veririm.					
22.	Kâinata her şeyin bir bütünün parçası gibi birbirine bağlı olduğuna inanırım.					
23.	Maneviyatım davranışlarım üzerinde etkilidir.					
24.	Maneviyatımı güçlendirmek için bazı manevi egzersizler (zikir, meditasyon, dua vb.) yaparım.					
25.	Maneviyatla ilgili bir eğitim olduğuna görürsem katılmaya çalışırım.					
26.	Olduğum kişi olmaktan mutlu değilim.*					
27.	Maneviyat konusunda eğitim almak gerektiğine inanıyorum.					

EK4: ANNE BABA ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ (ABTÖ)
Ölçek 3: ABTÖ - C Form (Ortaokul Dönemi Çocuğa Sahip Anne-Babalar için)

Değerleri Anne ve Babalar,

Aşağıda verilen anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin ifadelere katılma düzeyinizi “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Hiç katılmıyorum” şıklarından birini işaretleyerek (X) belirtmeniz beklenmektedir. Katkılarınız için teşekkürler.

Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Çocuğumu, her durumda duygu ve düşüncesini ifade etmesi için desteklerim. (1)					
2. Çocuğumu, istediği gibi davranmakta özgür bırakırım. (3)					
3. Çocuğumla ilgili konularda kontrolü her zaman elimde tutarım. (2)					
4. Çocuğumu, toplumun istediği ideal insan olarak yetiştiririm. (2)					
5. Çocuğuma, onu cezalandırılacağını söylesem de bu cezaları uygulamam. (3)					
6. Çocuğuma duyduğum güveni ona belirtirim. (1)					
7. Çocuğum için kurallar koysam da kurallara uymasını beklemem. (3)					
8. Çocuğumu şımartırım. (3)					
9. Çocuğumun gelişimini ve yetişmesini, asla kendi haline bırakmam. (2)					
10. Çocuğumu, yeni şeyler denemesi konusunda cesaretlendiririm. (1)					
11. Gerçekleştiremediğim hedeflere çocuğum ulaşmasını beklerim. (2)					
12. Çocuğum, yapmasını istediğim bir işi yapmadığında hoşgörü ile karşılarım. (3)					
13. Çocuğum için, her zaman uyması gereken kurallar koymam. (3)					
14. Çocuğuma hiçbir konuda “hayır” demem. (3)					
15. Çocuğumu disipline etmeye çalışmam. (3)					
16. Çocuğumun bireysel özelliklerin ve mizacının farkında olarak ona saygı duyarım. (1)					
17. Çocuğumdan, koyduğum kurallara sorgulamadan uymasını beklerim. (2)					
18. Çocuğumun yaptığı bir yanlışa eşim kızarsa, ben hoşgörü ile yaklaşırım. (3)					
19. Çocuğum olumlu davranışlar sergilediğinde, onu överim. (1)					
20. Çocuğumdan, taleplerimi yerine getirmesini beklerim. (2)					
21. Çocuğum bir işi yapmakta zorlandığında, o işi ben yaparım. (3)					
22. Küçük çocuklardan, büyük kardeşleri gibi kurallara uymasını beklemem. (3)					

23. Çocuğumun, benim yaptığım hataları tekrarlamamasını beklerim. (2)					
24. Farklı bir ortamda, çocuğumun kurallara uymamasını önemsemem. (3)					
25. Çocuğumu ilgilendiren konularda, onun fikrini de alırım. (1)					
26. Çocuğuma karşı duygularımı güzel sözlerle, sarılarak ve öperek gösteririm. (1)					
27. Çocuğumun her an nerede ve ne yaptığını takip ederim. (2)					
28. Çocuğum ile zaman geçirmek için özel planlamalar yaparım. (1)					
29. Çocuğum ile göz teması kurar ve sözünü kesmeden dinlerim. (1)					
30. Çocuğumun girişkenliğini ve yeteneklerini desteklerim. (1)					
31. Hiçbir zaman çocuğumu yalnız bırakmam. (2)					
32. Çocuğumun sorularını önemserim ve sabırla cevaplarım. (1)					
33. Çocuğuma hiçbir zaman şiddet uygulamam. (1)					
34. Çocuğumdan her zaman başarılı olmasını beklerim. (2)					
35. Çocuğum hata yaptığında, onu ayıplamam. (1)					

EK5: ÖLÇEK İZİNLERİ

ÖLÇEK İZİNLERİ

ÖLÇEK İSTEĞİ VE KULLANMA İZNİ TALEBİ

Gelen Kutusu x

18 Eyl 2021 00:07 (2 gün önce)

Tuğba Öncü

Alıcı: Turgay

İyi günler hocam.Ben Tuğba Öncü.
Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim.

"Evli Bireylerde Maneviyat ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tezimde kullanmak üzere sizin "Maneviyat Ölçeği"nizi izniniz ile kullanmak istiyorum.
Alana yaptığınız katkılardan dolayı teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim.

Saygılarımla
Tuğba Öncü

Turgay ŞİRİN

Alıcı: ben

18 Eyl 2021 09:26 (2 gün önce)

İyi günler Tuğba hanım. Maneviyat Ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ekte ölçek makalesi ve yönergesi bulunmaktadır.
Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Başkanı

2 Ek

ÖLÇEK İSTEĞİ VE KULLANMA İZNİ TALEBİ

12 Mar 2020 Per 00:38

Tuğba Öncü

Alıcı:

Merhaba.

Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim.Tezimde kullanmak üzere,tüm yaş gruplarını içeren ;

- Anne-Baba Görüşleri Ölçeği
- Anne-Baba Tutum Ölçeği
- Eşlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği ni ve makalesini sizden rica etmekteyim..

Teşekkür ederim,iyi çalışmalar.
TUĞBA ÖNCÜ

ARZU OZYUREK <a.ozyurek@karabuk.edu.tr>

Alıcı: ben

12 Mar 2020 Per 11:40

Özyürek, A. (2018). Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Üç Farklı Ölçek Geliştirme Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22 (2), 659-576.

Ölçekler okul öncesi, ilkökul ve ortaokul yaşında çocuğa sahip anne-babalar içindir (9 farklı ölçek). Hangisini kullanmak istiyorsanız ona göre.

Bu konuda , adresinden Ahmet Gül Bey size yardımcı olacaktır.

Gönderen: Tuğba Öncü

Gönderildi: 12 Mart 2020 Perşembe 00:38

Kime: ARZU OZYUREK

Konu: ÖLÇEK İSTEĞİ VE KULLANMA İZNİ TALEBİ

ÖLÇEK İSTEĞİ VE KULLANMA İZNİ TALEBİ

Tuğba Öncü

Alıcı:

12 Mar 2020 Per 14:25

İyi günler.

Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim.Tezimde kullanmak üzere Arzu Özyürek'in ilkokul ve ortaokul yaş gruplarını içeren ;

- Anne-Baba Görüşleri Ölçeği
- Anne-Baba Tutum Ölçeği
- Eşlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Değerlendirme Ölçeğini sizden rica etmekteyim..

Teşekkür ederim,iyi çalışmalar.
TUĞBA ÖNCÜ

İstatistik Dünyası

ölçekler ektedir. kolay gelsin. Tuğba Öncü

12 Mar 2020 Per, 13:25 tarihinde şunu yazdı:

12 Mar 2020 Per 23:23

EK6: ÖZGEÇMİŞ

Tuğba ÖNCÜ

EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı, 2022, İstanbul

Lisans:

Newport International University -Davranış Bilimleri ve Psikoloji-2011

Avrupa İslam Üniversitesi -İslami İlimler Fakültesi-2012

Sakarya Üniversitesi- İlahiyat Fakültesi-2017

İstanbul Üniversitesi-Çocuk Gelişimi-2022

İstanbul Aydın Üniversitesi-Psikoloji(devam)

Eğitimler:

Psikolojik Testler Derneği (2009)- Çocuklara Uygulanan Objektif Testler Eğitimi

Yaratıcı Drama Eğitimi (MEB)

Çocuk Psikolojisi ve Oyun Terapisi (MEB-Uzman Pedagog Elif Koca)

Enneagram Eğitimi (İZÜ)

Basic Consultant of Positive Psychotherapy, 2020, World Association For Positive and Transcultural Psychotherapy (WAPP)

Bütüncül Psikoterapi Eğitimi 2021- 2023 (Samsun Üniv.)

EMDR Eğitimi- 2021 (Temel EMDR-İleri EMDR-Flash EMDR- Gedik Üniv.)

Cinsel Terapi Eğitimi -2022 (Gedik Üniversitesi)